

Ry Højskole

Rapport om Ry Højskoles udviklingsmuligheder

**Hans Jørgen Vodsgaard,
August 1998**

Rapport om Ry Højskoles udviklingsmuligheder

Indhold

I: UDGANGSPUNKT.....	4
1. Forudsætninger.....	4
1.1 Udvalgets arbejde	4
1.2 Udvalgets mandat og faser i problemformulering.....	4
1.3 Endelig problemdefinering	5
2. Metode og tilgangsvinkel i rapporten	6
2.1 Den strategiske planlægningsmodel.....	6
2.2 Ressource-behov-modellen.....	8
2.3 Rapportens opbygning	9
II: STRATEGISK ANALYSE.....	10
3. Ry Højskoles aktuelle strategiske profil	10
3.1 Ide/kerneydelse	10
3.2 Hovedmål.....	11
3.3 Dilemmaer ved at styrke profilen.....	12
3.4 Profilændring, målgrupper og parallel kortkursusaktivitet	14
4. Den interne situation stærke og svage sider	16
4.1 Prioritering af begrænsede udviklingsressourcer	16
4.2 Vurdering af skolens interne ressourcer.....	17
5. Fjernmiljøet - eksterne trusler og muligheder	18
5.1 følgende forhold svække søgningen	18
5.2 faktorer i fjernmiljøet, der styrker elevsøgningen.....	20
5.3 De samlede tendenser i fjernmiljøet.....	22
6. Nærmiljøet: højskolernes indbyrdes konkurrence	23
6.1 Proces og faktorer bag elevernes valg.....	23
6.2 Produktmodel.....	25
6.3 Vurderingsskema over konkurrenceevne.....	27
6.4 Et metodisk problem – ”rigtige højskoler går konkurs”.....	28
III: LEDETRÅDE FOR NY STRATEGISK PROFIL.....	31
7. Svar på højskolens krise.....	31
8. Ledetråde for forandring - mål og politikker.....	33
8.1 Interne forhold – ønsker og ressourcer.....	33
8.2 Eksterne forhold – målgrupper og samarbejdspartnere.....	34
8.3 Prioritering af tre hovedveje for udvikling:	36
8.4 Totalproduktets elementer – ledetråde for prioritering	36
IV: FORSLAG TIL NY STRATEGISK PROFIL.....	41
9. Vurdering af udviklingsmodeller	41
9.1 Seks mulige udviklingsmodeller.....	41
9.2 Prioritering af de seks modeller	49
9.3 Oversigt over de tre udvalgte forandringsmodeller.....	50

BILAG MED STATISTIK OG BAGGRUNDSMATERIALE	51
1. Uddannelsessystemets opbygning og elevstrømme	52
1.1 Befolkningstal og elevbesøgets andel af ungdomsårgangene	55
1.2 Uddannelsesprofil og elevstrømme – veje efter grundskolen	59
1.3 Ambitiøse uddannelsespolitiske planer.....	64
1.4 Ventetider og omveje, kvote 2's betydning	67
2. Generel profil af højskolernes elevsøgning.....	76
2.1 Tilbagegangen for elevbesøg, årselever og antal skoler, 1972-1997	77
2.2 Udvikling i højskoleelevernes alders- og kønsfordeling, 1972-97.....	79
2.3 Udviklingen i højskoleelevernes skolebaggrund.....	83
2.4 Finansiering af elevbesøg, HS's opgørelser 1995-97.....	87
3. Særlige forhold ved højskolernes elevsøgning.....	89
3.1 Elevernes prioriteringer i forhold til kursuslængder	89
3.2 Tidspunkt for kursusafvikling. Årets fordeling. Er forår bedre end efterår.	92
3.3 Elevsøgningen til forskellige typer lange højskolekurser	93
3.4 Elevernes nationalitet – fordeling på lange kurser, 1975-97.....	94
3.5 Elevernes geografiske spredning: Hvor fra, hvor til - 1975-1997.....	96
3.7 Tilgang og afgang høj skoler 1970-91	105
3.8 Opdeling af højskoler - efter hovedprofil.....	106
4. Ry Højskoles elevprofil.....	107
4.1 Finansieringsformer	107
4.2 Alders- og kønsfordeling	109
4.3 Elevernes skolebaggrund, lange kurser.....	112
4.4 Geografisk fordeling, nationer og amter	117
4.5 Referencer til Ry Højskole.....	119

I: Udgangspunkt

1. Forudsætninger

1.1 Udvalgets arbejde

Det aktuelle kursusudvalg består af Jens Bonderup, Henrik Kidmose og Hans Jørgen Vodsgaard. Johannes Adamsen har været tilknyttet udvalget.

Der er afholdt 3 møder i ultimo juni – medio juli 1998, og vi har indbyrdes telefoneret og skrevet til hinanden. På det sidste møde d. 16. juni fik Hans Jørgen til opdrag at sammenkrive de foreløbige overvejelser med henblik på at udsende oplæg 1. august til en første drøftelse i den samlede personalegruppe d. 10. august 1998. Som sådan fik han meget frie hænder til disponering af stof og forslag, og det siger jeg tak for.

Deadline for tekst til den fælles Højskolebrochure 1999, som Højskolernes Sekretariat udgiver, er d. 15. sept. 1998. Kursustilbud for sommeren og eventuelt efteråret 1999 og den foreløbige præsentation af efteråret 1999 skal således være klar inden denne dato.

Udviklingsarbejdet i forhold til højskolens fremtidige virke fortsætter ud over denne dato, især med hensyn til at sikre en iværksættelse af de udviklingslinjer og rammeplaner, som de fælles drøftelser kan udmønte.

1.2 Udvalgets mandat og faser i problemformulering

Udvalgets mandat har været meget åbent, og undervejs har vi valgt at fastholde denne åbenhed både i analysen af muligheder og i fremlæggelsen af forskellige udviklingsmodeller.

Arbejdet med at fastlægge problemformuleringen har for mig at se fulgt tre faser:

1. Udgangspunktet var de problemstillinger og forslag, som det forrige kursusudvalg i januar 1997 fremlagde, og som senere blev fulgt op af udlejningsudvalgets arbejde. Kort sagt, moderniseringen af Over- og Underhuset åbner for nye kortkursusaktiviteter overfor andre mere komfortkrævende og betalingsdygtige målgrupper – og højskolens ansatte og nuværende elever kan have behov for og interesse i de nye input og opgaver, som udviklingen af sådanne kortkurser kan indebære. Derfor, lav udviklingsplaner for udbygning af kortkursusaktiviteter især i efterårsperioden, hvor højskolen i øvrigt har svært ved at fylde skolen op med elever på de lange kurser.
2. Drøftelserne i vort udvalg lagde dog op til en bredere vurdering af udviklingsmulighederne. Udviklingen af kortkursusaktiviteter er én mulighed, en videreudvikling af de nuværende lange kurser kunne være en anden og et samspil mellem de to udviklingsveje kunne være en tredje. I denne fase blev mulighederne især drøftet ud fra en ”overskuds-situation”: hvad kunne være mest spændende, hvad ville give mest inspiration og løft for de ansatte og hvad var ideelt pædagogisk og fagligt.
3. Under mit arbejde med at lave den foreløbige rapport fik problemstillingen en mere pro-saisk drejning. De usædvanligt lave tilmeldingstal til efterårets lange kursus gav grund til bekymring, og under min bearbejdning af det statistiske baggrundsmateriale for rapporten, jf. det alt for omfangsrige bilag A blev det stadig tydeligere for mig, at ingen højskoler, heller ikke dem med umiddelbar succes, er sikret elever i fremtiden uden et stadigt udviklingsarbejde for at være på forkant med tidens og de unges behov. Spørgsmålet om optimal anvendelse af begrænsede ressourcer til udvikling af kurser, der kan sikre skolen årselever i fremtiden, kom således til i højere grad at præge analysen og dens modelforslag end oprindeligt tænkt.

1.3 Endelig problemdefinering

Målsætningen for udviklingsarbejdet af højskolens kursustilbud er

- at sikre en belægningsgrad/omsætning, så nedskæringer i personalet kan undgås og et økonomisk overskud til løbende udvikling muliggøres,
- at fastholde og videreudvikle skolens ide og kvalitet, der kan sikre den en plads som en af de førende skoler i landet.
- at tilbyde de ansatte nye personlige og faglige udviklingsmuligheder, så lysten til fornyelse kan præge de nye initiativer.

Både økonomiske, skolepolitiske og personalemæssige hensyn skal tilgodeses.

Tidsplanen for udviklingsarbejdet er, at i første omgang fastholdes den nuværende profil og ramme for det lange forårskursus 1999, mens ændringer kan blive aktuelle for de korte sommerkurser og for kursustilbud i efteråret 1999.

De korte kursustilbud for sommeren 1999 skal være planlagt senest medio sept. 1998. Det behøver ikke at indebære nogen nyudvikling eller profilændring, men mere enkelt om at finde sandsynlige sællerter indenfor det hidtidige koncept rettet mod en uændret målgruppe.

Derimod kan planlægningen af kursustilbud for efteråret 1999 indebære strategiske beslutninger om:

- videreudvikling af højskolens profil og image
- nye undervisningstilbud og andre pædagogiske tiltag
- ændringer af rammer for kursusudbud
- satsning på nye eller supplerende målgrupper
- nye udviklingsopgaver og eventuel efteruddannelse af lærergruppen eller dele af denne.
- nye og mere differentierede markedsføringsinitiativer.

Disse strategiske beslutninger skal tages i det tidlige efterår 1998 og udviklingsplanerne skal implementeres rullende fra efteråret 1998 for at nå at kunne få virkning for efteråret 1999.

2. Metode og tilgangsvinkel i rapporten

Denne rapport's tilgangsvinkel eller analysemetode bygger i høj grad på den strategiske planlægningsmodel for virksomhedsudvikling. En model, der anbefales indenfor gængs virksomhedsteori.

2.1 Den strategiske planlægningsmodel

At planlægge er at forberede sig på fremtiden. Strategi i virksomheds- og herunder i højskolesammenhæng handler om, hvilke midler der skal til for ud fra den givne situation at kunne nå ens fremtidige mål.

Det afgørende i planlægningsmodellen er at få fastlagt virksomhedens **strategiske profil**, og den består af henholdsvis

- virksomhedens ide: hvilke behov vil man indfri i omgivelserne. Et andet udtryk for "ide" er virksomhedens kerneydelse eller mission. Det er fastlæggelsen af ideen, der afgørende i planlægningsprocessen. En virksomhed uden ide, er som et skib uden søkort. Det er ud fra ideen, at der kan udmøntes nogle
- hovedmål for virksomheden, hvor man prioriterer sin indsats og fastlægger nogle politikker, som er delstrategier for indfrielse af disse hovedmål. Disse hovedmål og politikker udmøntes derefter i
- handlingsplaner på det taktiske niveau, der omfatter tidsplan for implementering og diverse evaluerings- og kvalitetskontrolprocesser. Går det som planlagt og hvis ikke, hvad gør vi så.

Den **strategiske udviklings- og planlægningsfase** drejer sig om at justere eller ændre den hidtidige strategiske profil efter en analyse af og afvejning af

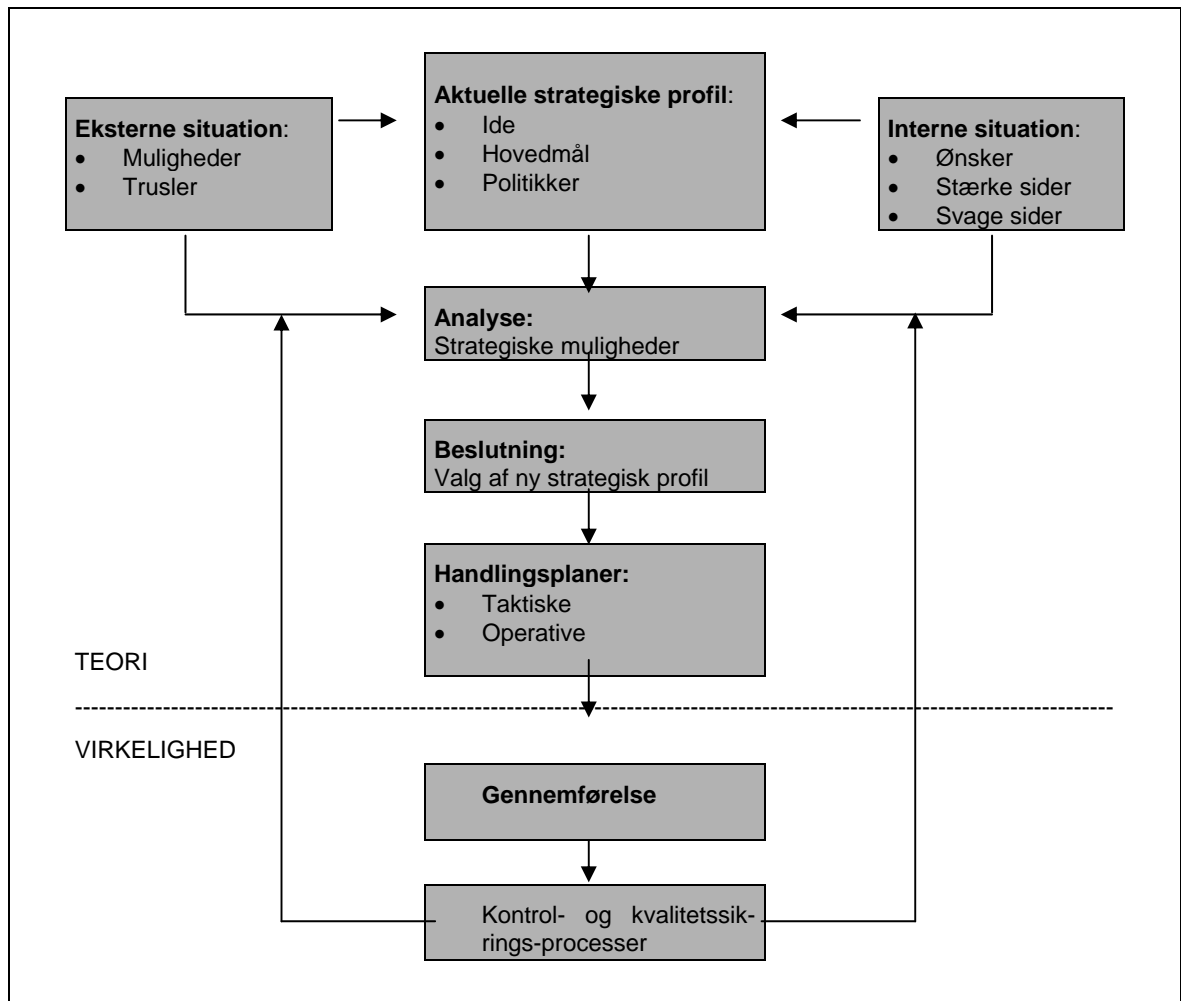
- virksomhedens nuværende strategiske profil: dens aktuelle ide og hovedmål og konsekvenser for handling.
- de interne forhold: de stærke og svage sider og ønsker for forandring. Det drejer sig om økonomiske, administrative, organisatoriske og i denne sammenhæng ikke mindst pædagogiske ressourcer, kontaktflader og forbindelser, fx elevforeningen.
- de eksterne forhold: de ydre trusler og muligheder, der kan opdeles i fjern- og nærmiljø. Fjernmiljøet omfatter forhold, som virksomheden ikke selv er herre over, men blot må tilpasse sig, såsom demografi, udvikling i det øvrige uddannelsessystem, arbejdsløshed, lovgivning m.v. Nærmiljøet omfatter især konkurrenter, mulige samarbejdspartnere mv.

Valget af en ny strategi sker gennem en afvejning af de nye ideer, visioner og hovedmål for virksomheden med de interne ressourcer og de eksterne muligheder. Her kan man som hovedregel gå to veje og vælge

- enten en **offensiv strategi**; hvor man søger at bruge sine stærke sider for at udnytte de eksterne muligheder,
- eller en **defensiv strategi**, hvor man søger at beskytte sine svage sider mod de eksterne trusler.

Der er selvsagt mest fremtid i den offensive strategi, så længe den bygger på en nøgtern forståelse af egne styrker og de ydre muligheder.

Figur 2.1: Model for strategisk planlægning

2.2 Ressource-behov-modellen

For at lette overblik for strategilægning og prioritering af indsatsområder kan man med held benytte ressource-behov-modellen (produkt-marked-modellen), der søger at kortlægge, hvilke ressourcer man internt har, og hvilke ydre, der tegner sig på markedet.

Figur 2.2: Produkt-marked-modellen

Højskole-virksomhed		Interne ressourcer (Pædagogisk, økonomisk, administrativt, organisatorisk)	
		Produkter	
Eksterne behov (ydre trusler og muligheder)	Markeder	Uændrede	Nye (ny vægtning fx arbejdsliv, studie- og erhvervsvejledning, fremtid, internationalt, samfundsmæssige og politiske)
		Uændrede	Salgsudvikling (samme produkt til uændret målgruppe): <ul style="list-style-type: none"> Uændret unge selvbetalere, lange kurser
		Nye	Markedsudvikling (samme produkt til ny målgruppe/marked) <ul style="list-style-type: none"> Unge fra Hhx, htx og faglærte (unge) henviste, lange kurser Unge flygtninge Unge fra udlandet, Norden, EU m.v.
			Produktudvikling (nyt produkt samme målgruppe/marked) <ul style="list-style-type: none"> Ny vare til samme unge selvbetalere, lange kurser
			Diversifikation (nyt produkt til nye målgrupper/markeder) <ul style="list-style-type: none"> Nye unge - "hårde" - selvbetalere, langt efterår (unge) henviste, langt efterår Unge selvbetalere, korte kurser efterår Voksne erhvervsaktive, korte kurser efterår: både virksomhedsgrupper og individuelt på efteruddannelse/orlov Unge/voksne henviste korte kurser efterår Studerende "praktik" korte kurser efterår Flygtninge, afslutning på indslusningsforløb som korte kurser efterår Flere udenlandske elever, især nordisk talende Andre muligheder?

Der er mange kombinationsmuligheder. Man kan satse på

1. at andelen af den nuværende/samme målgruppe øges ved at tilbyde samme produkt, især gennem en øget markedsføringsindsats (salgsudvikling).
2. at udbrede samme produkt til flere målgrupper (markedsudvikling).
3. at udvikle nyt produkt for samme målgruppe (produktudvikling).
4. at udvikle nye produkter til nye målgrupper (diversifikation).
5. at forsøge forskellige kombinationer af ovennævnte.

For mig at se kan der gives gode argumenter for alle 5 udviklingsveje. En prioriteringsdebat bør følge følgende trin:

- A. Hvad ønsker vi selv, **hvad er ideen** med en ny udvikling? Spørgsmålet kan gælde både nye målgrupper/markeder og nye produkter. Fx, ønsker vi at satse på nye målgrupper såsom unge revalidenter eller flygtninge. Eller ønsker vi i det hele taget at ændre vores grundprodukt eller at satse på flere forskellige produkter, såsom det nuværende produkt for de lange kurser og mange nye forskellige for de korte.
- B. Dernæst, **har vi de interne ressourcer** nøgternt set til at indfri vore ønsker, fx at udvikle nye kortkurser for voksne erhvervsaktive i samarbejde med erhvervsvirksomheder.

- C. Endelig, **tyder de eksterne forhold** på, at der i det hele taget er et ”markedsbehov” for det vi ønsker og kan - og er markedet stabilt, tegner det til at vokse i de kommende år, eller hæfter vi os bare på døgnfluens behov.

2.3 Rapportens opbygning

Det næste 2. hovedafsnit er helliget den strategiske analyse, der omhandler

- Ry Højskoles aktuelle strategiske profil (3. kapitel)
- De interne ressourcer, stærke og svage sider (4. kapitel)
- Fjernmiljøets eksterne muligheder og trusler (5. kapitel)
- Nærmiljøets indbyrdes konkurrence mellem højskolerne (6. kapitel)

I 3. hovedafsnit fremlægges mulige hovedforslag til en ny strategisk profil. Afsnittet omhandler

- Ide med og ønsker til forandring (7. kapitel)
- Mulige mål og politikker for forandring, der udgør en form for ledetråde i opstilling af forslag til ny strategisk profil (8. kapitel)
- Tre hovedslag til ny strategisk profil fremlægges (9. kapitel)

I 4. hovedafsnit belyses de mulige forandringsmodeller nærmere og begrundede prioriteringer angives (10. kapitel)

Det 5. hovedafsnit, der skulle omhandle mere konkrete handlingsplaner med forslag til implementering, er endnu ikke lavet. Det kan med held afvente konklusionerne af den mere principielle debat, som personalegruppen nu skal have, og bestyrelsen eventuelt senere skal inddrages i.

Endelig er der en meget omfattende bilagsdel med baggrundsanalyser og statistisk materiale. Bilagsdelen har taget en uforholdsmæssig stor del af min tid, og jeg har ikke fundet tid til at stramme og forkorte teksten. I må tage den som den står.

Det skyldes både en for dårlig disponering af arbejdet, mange pc-program-sammenbrud og tabte regneark, og så den bedre begrundelse, at det var vigtigt at få udarbejdet en ordentlig dokumentation, der kan danne grundlag for en nøgtern debat om den eksterne situation, de objektive udviklingsmuligheder.

God læselyst.

II: Strategisk analyse

3. Ry Højskoles aktuelle strategiske profil

3.1 Ide/kerneydelse

Ry Højskole repræsenterer et ”klassisk” højskoletilbud med et enkelt langt højskolekursus per sæson, hvor de almene fag er vægtet højt samtidig med at en bred palet af musiske, kreative og kropslige fagtilbud indgår.

Skolens profil er at være en velfungerende almen allround højskole. Dens styrke er ikke enkelte udvalgte fagtyper, men helheden af mange typer fag. Den fremtræder ikke som en specialhøjskole med en betoning af bestemte fagtyper eller med særlige tilbud i forhold til afgrænsede målgrupper, og det har den haft pæn succes med..

Derudover signalerer Ry, at det sætter det særlige højskolefællesskab højt med et langt kursus pr. sæson. Der indgår ikke overlappende modultilbud med skiftende elevsammensætninger, eller parallelle kortere kursustilbud eller kursusudlejning sideløbende med det lange kursus.

Endelig tror jeg at Ry har et godt renommé viderebragt af gamle elever for at være velfungerende: dygtig ledelse, kompetente lærere, en harmonisk og lys stemning blandt personalet, en god og høj service fra administration og øvrige ansatte.

Kort sagt en velfungerende og stabil almen højskole med et godt Ry, men måske også uden en markant signalværdi om at være eksperimenterende og på forkant (hvorfor lave ændringer, når det går godt) eller som markerer sig tydeligt i den samfundsmæssige, kulturelle, uddannelsespolitiske eller pædagogiske debat (det er der i øvrigt nærmest ingen skoler, der gør i dag).

Ry har for mig at se et godt image, hvor man får den ægte vare, men omvendt udmærker den sig heller ikke på særlige områder, hvor den optræder som et ”fyrtårn”, man lægger mærke til, som Askov gjorde førhen. Det aktuelle 4-dages Politiske Forum rummer dog en flot signalværdi til offentligheden.

3.2 Hovedmål

Selvom Ry som almen højskole ikke har en markant profil, der udskiller den fra andre almenne højskoler, kan man alligevel i mine øjne se en tendens til, at skolen i højere grad vægter en verdslig jordnær tilgangsvinkel (ikke bragesnak, missionspræg, selvhøjtidelighed) med det samfundsmæssige, politiske og demokratiske engagement højere end de fleste andre højskoler.

Profilmæssigt er Krogerup Højskole nok den skole, som Ry Højskole er nærmest beslægtet med, og det er et godt selskab.

Jens Bonderup fremhævede i et oplæg til udvalget, at det havde været og var højskolens målsætning ”at skabe ”duelige samfundsborgere”, og det angiver en højere vægtning af det samfundsmæssigt nyttige end de fleste andre skoler ville skrive under på. For mange aser vil det lyde som jættetale.

I samme oplæg modererede Jens da også formålsbestemmelsen ved at fremhæve,

at ”dueligheden er ud fra vor tankegang betinget af en bred horisont, der også omfatter viden om og erkendelse af vor historiske betingethed såvel som alt det livsanskuelsesmæssige (filosofi, kristendom osv.)

Det samfundsmæssige engagement er således ikke det primære, men det indgår som led i en treklang af fagområder:

1. Det historiske (fortid)
2. Det eksistentielle (altid)
3. Det aktuelle samfundengagement (nutid og fremtid)

Anderledes sagt kunne målet for denne treklang være, at give deltagerne en almen dannelse og personlig udvikling, der gør dem bedre rustet til at leve et godt og virksomt liv på jord som medmennesker og medborgere. Rollen som medarbejder er derimod mindre tydelig, så vidt jeg kan se. Den målrettede dygtiggørelse til studie- og arbejdslivet er ikke fremtrædende. Derimod dygtiggørelsen til menneskelivet og samfundslivet.

3.3 Dilemmaer ved at styrke profilen

Ry Højskole må kaldes en velfungerende skole. Men alligevel er det bekymrende, at Ry til forskel fra få andre skoler ikke kan sikre fulde huse til efteråret. Hvorfor kan Testrup eller Brandbjerg eller Grundtvigs eller Ask gøre det, når Ry og mange andre gode skoler ikke kan. Det kan skyldes tilfældigheder, en mere heldig markedsføring, og andre særlige forhold, men en forklaring kan også være, at de mest søgte af de almene skoler har evnet at få en markant profil på et særligt område og derfor bedre rammer bestemte målgrupper.

Testrup Højskole har et renommé som en art åbent universitet. Grundtvigs Højskole har dyrket et netværk med folkekirkelige kredse og Grundtvig kendere. Ask Højskole har jeg sværere ved at indplacere. Det fælles kan være, at de i stedet for at satse på forskellige målgrupper og et udbud af forskellige nye kursustilbud, har de satset på det, de er bedst til.

I udvalget har vi diskuteret dilemmaet med på den ene side at skærpe profilen ved at tydeliggøre bestemte sider i kursusudbuddet, der kan fremhæve Ry overfor andre skoler, og på den anden side risikoen for herved at miste aktivet som en almen allround skole, hvor eleverne kan få en bred vifte af tilbud.

Hvis samfundsprofilen fremhæves, er der risiko for at miste elever, der kommer efter noget andet. Jens Bonderup opridses dilemmaet i førnævnte oplæg til udvalget:

”Hvis vi nu siger, at Testrup og Frederiksborg er profileret som eksistentielt orienterede skoler, ja så kan vi selvfølgelig markere en afvigende egenart ved at slå på det samfundsmæssige. Men kan vi gøre det uden at sætte vort eget eksistentielle engagement i skyggen – altså undgå, at elever bortvælger os, fordi vi *nok ikke er så interesserede i filosofi og religion som de andre?*”

Problemet kan gælde i endnu højere grad for andre fag, især de kropslige, musiske, kreative og kunstneriske. Jens Bonderup formulerer det således:

”Mens journalistik (og måske naturfag) let kan opretholde deres elev-appel i tilfælde af en stærkere samfundsprofil, så er det næppe tilfældet med billedværksted, teater og musik.

Problemet er ikke at tænke disse fag ind i den samfundsmæssige profil. Som gammel teater- og musiklærer kan jeg sagtens udtænke integrerede projekter og samarbejdsmuligheder [...]. Men jeg kan ikke forestille mig, hvordan det kan lade sig gøre at lokke musik- og teater- og kunstinteresserede til skolen, hvis disse fag hos os generelt skal defineres i forhold til en overordnet samfundsprofil. Det kunne man i 70'erne. Men politisk teater, agitprop og billedkollager har ingen appel i dag, for nu at sige det lidt firkantet. Mere overordnet kan det måske udtrykkes således, at det tillokkende ved kunstarterne i dag er deres autonomi.

De omtalte elever ønsker at synge, male og spille, og de vælger skolen på disse interesser. De har også andre interesser, som de gerne vil dyrke på højskolen, ellers havde de nok valgt en mere specialiseret skole. Men det er helt givet, at kun et mindretal af dem vil kunne defineres ud fra kombinationen musik (hhv. teater, kunst) og samfund/politik. Langt flere vil have en interesse-mæssig kombination af musik (teater, kunst) og f.eks. natur eller filosofi eller andre eksistentielt orienterede fag.

Det kræver is i maven at profilere os med en risiko for at tabe disse elever, der udgør en meget stor del af elevgrundlaget.”

Det har Jens utvivlsomt ret i. En skærpelse af højskolens profil må ikke ske på bekostning af signalet om, at skolen tilbyder en bred vifte af fag, og at den både favner det samfundsmæssige, det eksistentielle og det musiske og det naturmæssige og kropslige. Det kan føre til den konklusion, at en tydeliggørelse af skolens egenart overfor andre skoler ikke er mulig. Men det finder jeg nu lidt forhastet. Muligheden må ligge i måden, det gøres på.

Lad mig indskyde, at jeg ikke mener at have slået specielt til lyd for, at det er det samfundsmæssige og politiske, der skal fremhæves. Jeg har talt om, at profilen i højere grad blev drejet mod

- elevernes aktuelle og fremtidige livssituation, herunder emnekredsen livet i det kommende informations- og videnssamfund, kulturel globalisering og internationalisering bl.a. i EU-sammenhæng.
- elevernes kommende studie- og arbejdsliv: hvad har de behov for, hvis de skal klare sig godt og komme igennem som hele og velfungerende mennesker.
- den samfundsmæssige virkelighed, som de nu lever i og vil leve i om nogle år, og hvor det politisk demokratiske engagement støttes.

Det betyder ikke, at det historiske, eksistentielle eller musiske skulle nedtones, tværtimod. Jeg har fuld forståelse for, at de tre andre udvalgsmedlemmer (en musikhistoriker, en litteraturhistoriker og en religionshistoriker) på sidste møde - hvor jeg (en idehistoriker) måtte melde forfald - var noget bekymret for, at den historiske dimension kunne mistes, og verden skrumpede ind til nutiden og elevernes egen navle.

Egentlig. Når jeg tænker efter, så er det vigtige for mig ikke, hvilke fag der bliver vægtet i profildrejningen (og højskoletilbuddet er også mere end fagene, det er også fællestimer, foredrag, aktuel debat og alt det frie). Men selve det, at man giver et signal til de unge om, at her kan de få kompetencer, der styrker deres evne til at gebærde sig i den virkelighed, der er deres, og som er under hastig og voldsom forandring i forhold til den, vi kender i dag, og som eksisterede i går. Ud fra den betragtning at de unge godt nok ønsker et frirum, hvor de kan udfolde personlige interesser, men de vil sikkert også værdsætte, at de får hjælp til bedre at komme på øjenhøjde med den virkelighed, de går i møde. Og den er for de fleste 4-8 års studietid og et efterfølgende virksomt arbejds-, borger- og familieliv i et radikalt andet samfund, end det vi har i dag.

Det er signalet om det hele og myndige menneske i en ny tid, jeg – vist nok - er ude efter. Et menneske der kan udfylde rollerne både som medmenneske, medborger og medarbejder på en ny tids vilkår. Det signal kan jeg ikke rigtig finde i de profileringer, som højskolerne generelt udsender. Men det kunne Ry Højskole med god ret gøre, for det er i praksis på mange måder, hvad der allerede sker på skolen. Mig bekendt i højere grad og bedre end på de fleste andre skoler. Ja, jeg kan ikke komme i tanke om nogen, der gør det bedre?

3.4 Profilændring, målgrupper og parallel kortkursusaktivitet

Skolens aktuelle målgruppe er i overvejende grad de velfungerende unge, der er på vej fra gymnasium til en videregående uddannelse. Deltagerkredsen er mere typisk end højskolerens gennemsnit "selvbetalere", og langt hovedparten er de såkaldte "4. g'ere", der søger et frirum fra det instrumentelle skolemiljø, de hidtil har oplevet og som de snart skal videre i.

Denne ensidighed i deltagerkredsen giver til gengæld et pædagogisk "nemt" læringsmiljø og en tryk og harmonisk ramme for deltagerne, der kan bidrage til at styrke skolens ry blandt denne målgruppe, men ikke nødvendigvis blandt andre målgrupper. Jens Bonderup trækker linjer op omkring målgruppen til de lange kurser:

"Vi er enige om at fastholde det "primære segment", de søgende unge, der ... etc. ... med en gymnasial baggrund på vej mod "blød" videregående uddannelse. Du taler for en udvidelse af disse, nemlig nye unge selvbetalere, både på vej mod en mere "hård" uddannelse og mod en faglig uddannelse. Alt dette vil være meget fint. [...] Så nævner du "flere henviste fra det sociale system og muligheden for at opdyrke "mellemandlerne", og du har sikkert ret i, at der ligger muligheder for at fiske en hel del elever. Jeg kan ikke lade være med at tænke på 70'ernes erfaringer. De var rigtig dårlige, og jeg vil stadig være skeptisk overfor en satsning på denne gruppe. Man kan befrygte, at mellemandlerne igen forfalder til de "smuglerier", som i 70'erne var lige ved at ødelægge højskolerne. Det er meget svært i det konkrete tilfælde at afgøre, om en elev er henvist eller kommer af personlig lyst – før det er for sent. Noget andet er, at vi har en forpligtelse til at hjælpe der, hvor vi rent faktisk kan gøre det.

Jeg er ikke så "bange" for dem fra AF-systemet og flygtninge, hvis folk kommer frivilligt (og kan tale dansk). Egentlige udenlandske elever og international udveksling rummer spændende perspektiver."

I det forrige kursusudvalgs notater fremgår en bekymring for, at etableringen af nye parallelle kortkurser kan svække det harmoniske læringsmiljø på de lange kurser og i værste fald på sigt svække søgningen til skolens lange kurser. Samme debat har vi haft i det aktuelle kursusudvalg. Udviklingen af en eventuel kortkursusafdeling må ikke ske på bekostning af de lange kurser. Jens Bonderup opsummerer diskussionen således:

"I forbindelse med "nye samarbejdspartnere" konkluderer du, at kursustilbud for voksne, erhvervsaktive, voksne i midtvejskrise, kortuddannede og/eller ledige voksne og ældre udenfor arbejdsmarkedet er irrelevante, såfremt vi satser på ovennævnte "primære segment" [de unge søgende].

Her er jeg vist meget uenig[...]. Det er nok rigtigt, at vi for de lange kursers vedkommende lige så godt kan tage konsekvensen af, at ældre, etablerede borgere ikke kan deltage. Og der er heller ikke noget forgjort i at satse på de unge her. Dog synes jeg, det bør bemærkes, at rigtigt mange af vore nuværende elever beklager sig over, at de kun møder jævnaldrende kursister.

Det ideelle er vel stadig, at man udvider sin horisont på højskolen, også m.h.t. menneskers forskellighed, herunder aldersmæssigt. Når det så ikke lader sig gøre at bringe vidt forskellige aldersgrupper sammen på de lange kurser, så kunne det næstbedste være, at de i hvert fald mødtes i visse perioder, hvor vi havde voksne på parallelle kortkurser. Jeg kan godt se en række vanskeligheder af praktisk art. Om det også vil ødelægge højskolens mulighed for at profilere sig stærkt som en skole, der er attraktiv for "det primære segment", er jeg derimod ikke så sikker på."

Det har Jens uden tvivl ret i. Højskolens muligheder for at profilere sig som en skole på øjenhøjde med tiden vil kun blive styrket af, at andre især erhvervsaktive voksne målgrupper vinder indpas. Det vil næppe heller svække appellen til den primære målgruppe. Muligvis kan det give et lidt mere uroligt læringsmiljø for de lange kursers elever, men det burde kunne vendes til et aktiv.

Desuden kan det være en væsentlig ekstragevinst, som Jens fremhævede på udvalgs møderne, at højskolens ansatte ønsker og har behov for den inspiration, som en sådan ny målgrup-

pe kan give. Set fra de ansattes synsvinkel er Ry nu så velkørende, at det kan få for meget præg af rutinearbejde. De nye faglige og pædagogiske udfordringer, som korte kurser uden for ferietiden for nye målgrupper vil indebære, kan være saltet, der holder kødet frisk og ånden åben.

Der er næppe tvivl om, at udviklingen af en sideløbende kortkursusaktivitet har de stærkeste argumenter på sin side, principielt set. Det bør vær et klart mål for det videre udviklingsarbejde at sikre dette – men måske kun på sigt.

Min skepsis går ikke på ideen, det principielle, men handler rent prosarisk om prioriteringer af skolens ressourcer. Det kræver en større ressourceindsats at sikre årselever/belægningsgrad gennem korte kurser end lange kurser, især i en indkøringsfase.

Det kræver et stort opsøgende arbejde i forhold til samarbejdspartnere og nye målgrupper, en ekstra indsats i forberedelsen administrativt og praktisk, og selve afviklingen af korte kurser kræver ekstra ressourcer både af lærer, administration og praktisk personale. Men ad vejen kan der ved en etableret succes oparbejdes mindre ressourcekrævende rutiner, og der kan eventuelt sikres en bedre økonomi gennem en højere deltagerbetaling. Det siger sig selv, at det vil blive hårdt og krævende at løbe det i gang, og de ressourcer, der anvendes til det, kan ikke benyttes til at vende de faldende elevtal på de lange kurser.

Men det er kun den praktiske side af problemet. Det egentlige problem er for mig at se, at kortkursusaktiviteter udenfor ferieperioderne (juli-aug. og jan.-feb.) kræver en helt anden type korte kurser og en appel til helt andre målgrupper end dem, der afvikles i ferieperioderne., og dermed også nye kompetencekrav til det pædagogiske personale.

Kort sagt må det dreje sig om kurser for erhvervsaktive voksne og det kræver et samarbejde med virksomheder. Man skal kunne tilbyde noget, der lever op til deres behov. Sandsynligvis kan man ikke bare sælge "almindelige" højskolekurser i kort udgave til virksomhederne. De vil gerne have højskolens særlige atmosfære og de eksistentielle, politiske, musiske og kropslige fag med som sekundærydelse, men der må være en primærydelse, som rammer virksomhedens daglige behov. Enkelte højskoler som Støvring og Vestjyllands har via forskellige forsøgsmidler prøvet at udvikle kurser for ledige kortuddannede, men det er løbet ud i sandet igen. Derudover findes der enkelte succes historier fra Brandbjerg og Brogården om kurser for virksomheder. Nu findes der desværre næsten ikke statistisk materiale om de korte kurser, så mine vurderinger har mere præg af gisninger. Men alligevel, der kan ikke have været mange årselever i de initiativer.

Derimod tror jeg på, at mange især offentlige virksomheder kunne have behov for og interesse i kurser omkring virksomhedskultur, visionsledelse, værdigrundlag o.l., hvor fag som mentalitetshistorie, kultursociologi, organisationsteori, virksomhedspsykologi og en sund sans for dansk folkelig kultur er bærende. Men er højskolens personale klædt på til i morgen at kunne tilbyde sådanne kurser. Det er ikke mit indtryk.. Det vil kræve et langsigtet udviklingsarbejde med individuel efteruddannelse, gruppevise projektopgaver, samarbejdsprojekter med interesserede virksomheder m.m., inden at skolen vil have nok at tilbyde til ad den vej at kunne sikre flere kunder i butikken. Og mens kræfterne bruges på at opbygge kortkursustilbud, falder eleverne fra på de lange kurser.

Derfor tror jeg mere på, at de – trods alt begrænsede ressourcer, som højskolen kan afsætte til udviklingsarbejde – i første omgang primært bruges til at vende tilmeldingstallene på de lange kurser. Og gerne således at dette udviklingsarbejde samtidig giver erfaringer og udvikler kompetencer i personalet, som styrker deres muligheder for også at udvikle nye kortkursustilbud til voksne erhvervsaktive målgrupper udenfor ferieperioderne.

Men først stabilisering af elevbesøget til de lange kurser, dernæst udvikling af de korte.

4. Den interne situation stærke og svage sider

Nye kursusinitiativer må bygge videre på de positive sider i Ry Højskoles aktuelle kerneydelse og profil og en respekt for den nuværende primære målgruppes betydning – og nye initiativer må samtidig tage højde for skolens behov og interne ressourcer

4.1 Prioritering af begrænsede udviklingsressourcer

Ry Højskole står i en gunstig situation for produktudvikling. Til forskel fra mange andre skoler, som er tvunget til panisk nytænkning på grund af drastisk faldende elevtal og en dårlig økonomi, kan Ry gøre det på baggrund af en rimelig overskudssituation med gunstige ressourcer, både mht. økonomi, personale og goodwill blandt mulige samarbejdspartnere og nye deltagerkredse.

Skolen har således bedre tid og råd til at satse på den produktudvikling, som man ønsker, og ikke bare én, som man er tvunget til for at overleve. Men det betyder langt fra, at skolen har uanede ressourcer til rådighed for nye udviklingsinitiativer. De daglige forretninger skal jo også klares.

Som sådan er det uklart for mig, hvor mange økonomiske ressourcer, der kan afsættes til frikøb af lærerkræfter, køb af eksterne ydelser m.m. Det vil afhænge af budgetmæssige prioriteringer og det eventuelle omfang af eksterne fonds- og udviklingsmidler.

Men reglen må være, at der aldrig er nok midler til den slags nye initiativer, og det understreger behovet for en meget klar prioritering af de begrænsede ressourcer, der kan afsættes til omstilling og udvikling.

Kræfterne skal prioriteres. Hvis de fx bruges på ændringer af undervisningsstruktur, planlægningsrutiner, mere formelle pædagogiske ændringer, ja, så vil der være mindre overskud til en indholdsmæssig og faglig udvikling - og omvendt

Her tror jeg, at det er vigtigt at finde prioriteringer, der indebærer at flest mulig kræfter bruges på den indholdsmæssige, faglige udvikling, for hermed vil personalet samtidig kunne bruge kræfter på deres egen udvikling. Lyst og forandring går hånd i hånd, medarbejdernes personlige udvikling og organisationens udvikling kan spille sammen, der skabes en "lærende organisation", og det vil give langt mere energi til processen.

4.2 Vurdering af skolens interne ressourcer

Der tænkes her på de faktorer, som især kendetegner Ry eller som Ry selv aktivt kan præge, og her kan det fremhæves, at Ry Højskole skulle her have gode kort på hånden med hensyn til:

A. Geografisk placering:

som er i østjylland nær store uddannelsesbyer og med gode offentlige transportforbindelser til skolen. Som tendens er det især højskoler i udkantsområder, der har det svært.

B. Fysiske rammer:

helhedspræget er fint med en fin atmosfære i bygninger og en smuk placering ned til søen. Men de er ikke herskabelige eller slotsagtige, som andre ældre skoler, og uden samme topmoderne faciliteter som mange nye. Men de er alt i alt bedre end skolernes gennemsnit.

C. Skolens undervisnings- og opholdslokaler:

de er rimelige, men ikke topmoderne. Især mangler sengeafdelingerne standard til nye målgrupper, men det vil den planlagte modernisering af Under- og Overhuset råde noget bod på.

D. Skolens lærerstab og ansatte:

ja, de er i top, vil jeg skynde mig at sige, og så har de nok en større bredde end de fleste andre skoler. De kan ikke blive bedre set i forhold til de nuværende fagudbud og målgrupper, men efteruddannelse kan blive aktuelt, hvis man satser på en profildrejning og ekstra fagtilbud. Det kan både gælde, når udviklingen drejer sig om de lange kurser, men især hvis den drejer sig om at udvikle nye kortkursustilbud, der er rettet til erhvervsaktive voksne og som afvikles i samarbejde med offentlige og private virksomheder.

E. Skolens rammer og image:

Alt i alt har skolen gode konkurrencedygtige rammer til at afvikle en almen "klassisk" højskolevirksomhed. Den behøver ikke at satse på en særlige nicheproduktion, som andre højskoler, der er i udkantsområder eller har særlige fysiske rammer.

Ry har for mig at se et godt image, som en velfungerende almen around højskole, hvor man får den ægte vare, men den har ikke udmærket sig markant på særlige områder, hvor den optræder som et "fyrtårn", man lægger mærke til.

Pointen kan være, at svaret på de nuværende trusler om faldende elevtal ikke primært skal være at satse på nye supplerende kortkursustilbud til nye målgrupper, men snarere må se en sådan produktudvikling af supplerende aktiviteter i sammenhæng med en videreudvikling af det nuværende hovedprodukt. Ellers kan produktudviklingen blot ende med en udviskning af den nuværende hovedprofil og tab af elever blandt den primære målgruppe.

5. Fjernmiljøet - eksterne trusler og muligheder

En ting er, hvad skolen selv ønsker og hvor den har sine stærke og svage sider, kort sagt hvilke ressourcer den kan og vil afsætte. Noget andet er, hvad der kan lade sig gøre, eller hvad der er realistisk set i forhold til de ydre muligheder og trusler

Den eksterne situation består af faktorer, der påvirker elev efterspørgslen både blandt skolens nuværende primære målgruppe (de selvbetalende 4. g'ere) og blandt mulige sekundære målgrupper. Disse faktorer kan groft sagt opdeles i faktorer, der hører under fjernmiljøet eller nærmiljøet. Førstnævnte udgør forhold, som højskolen ikke har indflydelse på, men som kan være afgørende for den kommende elev efterspørgsel, og som skolen derfor må tilpasse sig. Sidstnævnte udgør forhold, som højskolen i højere grad selv aktivt kan påvirke.

I dette kapitel skal udvalgte faktorer i fjernmiljøet kort belyses. Den store bilagsdel med statistisk materiale udfolder en mere detaljeret dokumentation af udvalgte forhold både i fjern- og nærmiljøet.

5.1 følgende forhold svække søgningen

fra de unge 4. g'ere de kommende år. Højskolerne som helhed må forventes at få et mindre elevtal at deles om på grund af:

A. Demografiske forhold:

De mindre ungdomsårgange har slået igennem og vil slå stærkere igennem nogle år endnu frem til 2003-5, men omvendt får en stadig større andel af ungdomsårgangene en gymnasial uddannelse - og dermed skulle Ry's målgruppe ikke blive væsentligt reduceret de kommende år. Det procentvise fald i ungdomsårgangene er i øvrigt langt fra nok til at forklare det årlige fald på 10-15% i elevsøgningen til højskolerne de sidste 4 år.

B. Faldende ledighed:

den lavere arbejdsløshed generelt og især det store fald i ungdomsarbejdsløsheden og især de nye arbejdsmarkedsreformer fra 1995 har betydet et drastisk fald i henviste elever fra dagpengesystemet og det sociale system. Det er faldet i henviste elever, der er den egentlige grund til højskolerens faldende elevtal, og der indgår også en politisk nedprioritering af højskolerne fra de systemer, der henviser. Til sammenligning har daghøjskolerne oplevet en massiv fremgang i samme periode, der næsten udelukkende bygger på henviste elever, især voksne over 25 år, men også unge. Da denne gruppe kun har udgjort en lille del af Ry's elever, vil disse ændringer ikke direkte ramme Ry Højskole særlig meget. Men det samlede fald i elevbesøget til højskolerne vil skærpe den indbyrdes konkurrence, og hermed indirekte også kunne ramme Ry Højskole

C. Nærmere adgang til uddannelses- og lærepladser:

de mindre årgange og den nærmere adgang til arbejde og lærepladser og indførelsen af taxametertilskud har styrket konkurrencen om elever blandt uddannelsesinstitutionerne. Færre ansøgere afvises og det betyder at opsparring af kvote 2-point har mistet betydning, og der er også politiske røster fremme om helt at afskaffe den, fordi den driver de unge ud i for lange ventetider og spildtid med ufaglært arbejde, rejser og højskolebesøg inden de starter på den erhvervskompetencegivende uddannelse

En AIM-undersøgelse, der er refereret i bilagsdelen, viser dog, at opsparring af kvote 2-point ikke betyder det store for de unges valg af en sabbat-/venteperiode inden de videregående uddannelser. Selvom kvote 2 helt fjernes vil det sandsynligvis kun mindske motivationen for omkring 10% af de nuværende unge højskoleelever med en gymnasial baggrund.

D. Politisk indgreb overfor de unges "sabbat-/venteperiode"

I Finansministeriets aktuelle udgivelse Kvalitet i uddannelsessystemet anbefaler man at foretage indgreb, der kan mindske de unges stigende ventetider og få dem hurtigere i gang med en videregående uddannelse, bl.a. ved at SU-støtten fjernes, når de unge fylder 27 år. Den ny radikale undervisningsminister Margrethe Vestager har støttet kritikken og lovet, at der skulle ske noget. Det kan blive en bombe mod højskolerne, for uden ventetid, ingen højskoleelever.

Men det bliver en meget svær opgave at få disciplineret de unge. For som det nævnes i Finansministeriets udgivelse, så er der tale om en normændring blandt de unge, som i stigende grad vægter et personligt og almentdannende frit forløb, inden de påbegynder den videregående uddannelse. Sandsynligvis bliver der ikke politisk opbakning til så vidtgående indgreb, at man alvorligt kan vende tendensen. For de unge har stærke kort på hånden med de små årgange, den faldende ungdomsledighed og den nemmere adgang til ønsket uddannelse. De har i forhold til 80ernes unge et større overskud til at vælge efter lyst uden samme angst for udstødelse, og det drager højskolerne bl.a. fordel af.

E. Det større kultur- og uddannelsesstilbud:

mængden af tilbud for de unge er stigende, både af allehånde fritids- og ferietilbud og af nye tilbud indenfor grunduddannelser og voksenuddannelser, der både har et spændende indhold, giver formelle kompetencer og så er de samtidig billigere på grund af bedre økonomiske tilskudsvilkår. Det rammer højskolerne som helhed og herunder også Ry Højskole.

5.2 faktorer i fjernmiljøet, der styrker elevsøgningen

Modsat kan der være andre faktorer, der vil styrke elevsøgningen de kommende år. Jeg tænker her på:

F. Ny politisk vilje til at forbedre højskolernes tilskudsvilkår:

Muligvis vil finanslovsforhandlingerne i efteråret 1998 give mindre forbedringer for 1999 i form af lidt højere skoletilskud/taxametertilskud, og det kan hjælpe lidt på skolernes økonomi, men næppe på elev efterspørgslen.

Derimod kan det af undervisningsministeren nedsatte udvalg, der skal komme med en redegørelse senest 1. maj 1999 om en revision af højskolernes lovgrundlag og tilskudsvilkår, måske åbne for en øget elevsøgning tidligst fra efteråret 1999, hvis man vedtager at forbedre elevstøtten/indføre en form for SU til de lange kurser.

Det sidste vil især styrke søgningen fra 4. g'erne og hermed især være en støtte for en højskole som Ry og dens primære målgruppe. Muligvis vil man samtidig skærpe kravene til at kunne etablere nye skoler for at undgå, at der igen kommer "overkapacitet".

G. Politisk vilje til skabe mere lige tilskudsvilkår

indenfor voksen og efteruddannelserne: sandsynligvis vil man søge at begrænse daghøjskolernes vækst. I 1997 havde daghøjskolerne 12.000 årselever, og i Finansloven for 1998 budgetterede man med 9.000 årselever, men nu tegner tallet til at blive 15.000 årselever, og det giver en budgetforværring på knap 400 mio. kr. Svaret bliver sandsynligvis, at man vedtager en kapacitetsgrænse for daghøjskolerne på måske 10-12.000 årselever. Eventuelt kombineres det med, at AF-systemet og de andre sociale systemer opfordres til i højere grad at henvise elever til øvrige voksenuddannelser, herunder måske højskolerne. Det kan samlet set bidrage med flere årselever til højskolerne, men umiddelbart vil det ikke påvirke den målgruppe, som Ry hidtil at appelleret til.

H. HS og FFD bliver bedre til at profilere og markedsføre højskolerne:

Det kan man håbe på, men jeg vil nu ikke sætte mange penge på, at Ry Højskole skal forvente flere elever af den indsats.

I. Færre højskoler de kommende år:

Mon ikke der snart kommer en række højskoler, der må lukke. Mange skoler har kørt med små elevtal og underskud de senere år, men alle kæmper til det sidste. Smertegrænsen kommer, når de lange efterårshold ikke kan gennemføres på grund af for få elever, og det tror jeg, vi kan forvente dette efterår.

Der kommer ikke særlig hjælp fra politisk side, tværtimod mener man her (og nøgternt set også i FFD), at der i dag er for mange skoler, og at en del af kriseløsningen må bestå i at få skåret antallet ned. Om et par år vil der således være færre skoler til at deles om eleverne, og det vil alt andet lige give flere elever til de overlevende skoler, herunder Ry.

J. Tidsånden og modestrømninger:

Som sådan burde tidsånden i 80erne og starten af 90erne havde været imod højskolerne, men alligevel gik det fremad på grund af det stigende antal henviste elever og kvote 2's betydning. Muligvis er tidsånden nu og de kommende år mere til gunst for højskolerne, men kun for de skoler, som mere præcist kan ramme dens særlige tendenser - og her er mit bud mindst 3 tendenser:

- at det *alment samfundsmæssige*, kulturelt og politisk får mere vind i sejlene, ikke som i 70erne og de tidlige 80ere, men alligevel med en vis højkonjunktur efter en lang lavkon-

junktur. Her står Ry potentielt stærkt. Skolens fagtilbud er på det punkt stærkere markeret end på næsten alle andre skoler.

- at *arbejdslivet* eller rettere det hele liv/det hele menneske med både fritid og arbejde kommer mere i fokus med den igangværende overgang fra industrisamfund til informationssamfundet og dets nye kompetencekrav for de veluddannede unge med lyse fremtidsudsigter. Højskolen kan hermed i højere grad blive et tilbud om at få bredere ”nyttige” kompetencer til at få et sammenhængende liv, herunder kvalitet i sit arbejdsliv. Selvom opholdets betydning for kvote 2 er aftagende, kan dets betydning for at give forberedende almen studie- og erhvervskompetence godt få øget vægt for de unge, der gerne vil kombinere det fornøjelige med det ”nyttige”. Det kan være udslagsgivende for deres valg af højskole, men nok mindre for om de vil på højskole eller ej. Her har Ry Højskole brug for en produktudvikling for at imødekomme et sådant muligt nyt behov.
- at *tidens tegn er globalisering*, kulturelt, økonomisk, politisk og efter en lang 20årig stagnationsperiode fra midt i 70erne (oliekrisen) er verdenssamfundet på vej ind i en voldsom overgang til informationssamfundet, der dybtgående vil ændre livsforholdene for de fleste danskere. De søgende unge har behov for tolkninger/forståelsesrammer af denne overgang og redskaber/kompetencer til at kunne magte disse omstillinger. På dette punkt har Ry også behov for produktudvikling, hvis skolen vil profilere sig overfor andre højskolels tilbud.

5.3 De samlede tendenser i fjernmiljøet

kan således kort siges at være:

4. at den samlede elev efterspørgsel vil falde yderligere, især på grund af faldet i henviste elever. Arbejdsministeren er aktuelt ude med meldinger om yderligere indskrænkninger af de lediges mulighed for at vælge almene ikke-erhvervsrettede uddannelses tilbud, herunder yderligere stramninger af lediges mulighed for at benytte uddannelsesorloven. Og tilgangen af nye målgrupper, voksne erhvervsaktive, beskæftigede voksne på orlov, eller ældre på overførselsindkomst, flygtninge m.m. vil ikke give alverden.
5. at efterspørgslen fra de unge selvbetalere (Ry's primære målgruppe) er mere usikker. Årgangene bliver lidt mindre, men det kan opvejes af, at en større andel tager en gymnasial uddannelse som springbrædt til en videregående uddannelse. Et yderligere fald kan dog blive aktuelt, hvis kvote 2's betydning mindskes, og der gribes alvorligt ind overfor de unges "ventetider". Omvendt er der en normændring i gang blandt de unge, som styrker højskolernes tilbud, og muligvis kan tilskudsvilkårene blive forbedret i forbindelse med næste års forventede revision af højskolernes lovgrundlag. De kan næppe blive dårligere.
6. at konkurrencen mellem højskolerne skærpes og mange højskoler vil lukke de næsten år, og hermed vil søgningen til de tilbageværende skoler kunne stabiliseres.
7. Summa summarum: Det er et åbent spørgsmål om Ry ikke skulle have is i maven og sige, at en produktudvikling både af profil, fagtilbud, kursusstruktur m.v. ikke må ske på en måde, så det truer satsningen på den nuværende primære målgruppe - unge selvbetalere på vej mod en videregående uddannelse. Tværtimod skal udviklingen bygge videre på de nuværende stærke sider i kerneydelsen, og den skal primært dreje sig om en videreudvikling af de lange kurser og sekundært skal udviklingen af de korte kurser virke som et positivt supplement for den nuværende målgruppe.

6. Nærmiljøet: højskolernes indbyrdes konkurrence

I det foregående kapitel 5 belystes faktorer i fjernmiljøet, der angiver en faldende samlet elev-efterspørgsel til højskolerne som helhed, især på grund af faldet i henviste elever og de stadig mere ulige økonomiske tilskudsvilkår. Dette fald er dog ikke voldsomt for Ry Højskoles primære målgruppe, de unge selvbetalere, og der kan være lys forude.

Selvom der kan angives mange principielle begrundelser for, at der ikke er for mange højskoler i dagens Danmark, så står vi konkret i den prosaiske situation, at det aktuelle udbud af pladser er større end efterspørgslen. Konkurrencen mellem højskolerne skærpes. Det generelt vigende elevtal kan Ry som enkelt skole ikke gøre meget ved. Derimod kan Ry sikre sig den bedst mulige konkurrenceplacering i forhold til de andre skoler.

Udgangspunktet for dette afsnit er således den givne elevefterspørgsel: at der er en vis efterspørgsel til højskolerne som helhed, som skolerne indbyrdes må konkurrere om. Spørgsmålet er i den forbindelse, hvilke faktorer, der påvirker konkurrenceevnen, og det skulle gerne give fingerpeg om, hvor Ry Højskole med held kunne sætte ressourcer ind for at styrke sin konkurrenceevne.

6.1 Proces og faktorer bag elevernes valg

Udgangspunkt er, at 10-12% af alle danske unge når at komme på et langt højskolekursus inden de bliver 25 år, og en lidt større gruppe må have overvejet det. Fælles for denne gruppe er, at de bredt sagt ønsker at komme på højskole - og slutpunktet er, at de vælger en bestemt skoles tilbud. Hvad spiller ind i dette valg? Hvorfor vælger de den ene i stedet for den anden?

Elevernes valg kan siges at gennemløbe følgende proces:

1. skridt er, at denne gruppe er motiveret for at tage på højskole – og den motivation afhænger generelt af faktorer i fjernmiljøet, som den enkelte skole ikke har megen indflydelse på, og som vi her skal undlade at inddrage, såsom kulturelle normer, økonomiske tilskudsvilkår, det øvrige uddannelsessystems indretning, arbejdsmarkedspolitikken m.v.

2. skridt er, at de potentielle elever ud fra denne grundmotivation går i gang med at udvælge en bestemt skole. Hvilke faktorer er udslagsgivende for det endelige valg?

- **nogle elever** har allerede en forudfattet mening/et forhåndsvalg grundet anbefalinger fra familie, venner, vejledere. Det valg kan nye udviklingsplaner på kort sigt ikke påvirke, og i øvrigt vil hovedparten af de tidligere elever være tilfredse med den skole de gik på og derfor anbefale den.
- **Men flertallet** af de kommende elever har nok en ret overfladisk viden på forhånd om hvilke skole de skal vælge - de har besluttet sig på at ville på højskole, men endnu ikke på hvilken. De er som udgangspunkt derfor i en søgningsfase, hvor de indhenter information og udvælger. I Ry Højskoles elevstatistik fremgår det, at referencen til højskolen for omkring 60% af de faktiske elever var HS's Højskolekatalog. Tallet for de potentielle elever må være langt højere.

Elevernes overvejelser kan tænkes at følge en vurderingsskala/selektionsproces med disse hovedtrin:

Bagvedliggende fase

1. Grundmotivation:

”Jeg vil gerne på højskole”. Denne motivation har de enkelte skoler ikke meget indflydelse på, men det kunne højskolebevægelsen som helhed nok i højere grad have end tilfældet er i dag.

Søgningsfasen:

2. Valg af kerneprodukt:

”Jeg vil helst på en højskole med den type profil og fagtilbud, fx en idrætshøjskole - og jeg kan bedst i det tidsrum og jeg har råd til et givent antal måneder”.

3. Udvælgelse præget af periferiydelser:

a) ”Fysisk emballage”:

”Jeg synes”, at de skoler har en tiltrækkende *emballage* mht. geografisk placering og fysiske rammer (omgivende natur, bygningernes arkitektur, de indvendige faciliteter, vedligehold - ja helhedsindtrykkets atmosfære)

b) ”Image”:

”Jeg husker”, at den skole har et godt renommé, evt. er den en ”mærkevare” blandt højskolerne. Den fremtræder oftere i den offentlige debat end andre skoler. Den har ry for at have et godt lærerkorps m.m. Der er ikke rygter om krise eller små tilmeldingstal.

4. Præsentation:

”Pr-materialet virker tillokkende og siger mig noget, og jeg fik en både professionel, hurtig og venlig service, da jeg kontaktede skolen for at høre nærmere.

6.2 Produktmodel

Ovennævnte udvælgelsesproces kan også indplaceres i den *gængse produktmodel* fra virksomhedsorganisationsteorien. Ifølge denne teori skal varen forstås som

et totalprodukt, der skal indfri kundens behov og det består af hhv

en kerneydelse, der giver kernefordele/den primære behovsindfrielse. Fx skal en bil kunne sikre et transportbehov med sikker drift. Skal man desuden transportere en familie med børn og hunde, så går valget mod en stationcar. Men det vil konkurrenten også kunne tilbyde, så yderligere sekundære faktorer kan spille ind, nemlig

periferiydelser, såsom navn/mærke, emballage, design, service m.m. Har bilen status, har den et moderigtigt design, er der god efterfølgende service fra sælgerens side etc. Og kunden skal også gøres opmærksom på disse ydelsers værdi, og her kommer

præsentation af produktet: markedsføringen og kundeservicen op til salget.

For *højskolens totalprodukt* kan man forsøgsvis lave følgende opdeling:

I: Højskolens kerneydelse:

1. **Profil:** fx at det er en almen og ikke en special skole. Hvis kunden ønsker at dyrke idræt eller særlige kunstneriske interesser, ja så vil den almene højskole på forhånd være udelukket. Indenfor den valgte grundprofil kan andre faktorer spille ind:
2. **Fagudbud:** hvis kunden fx gerne vil have dyrket et filosofisk behov sammen med andre behov, ja, så en mangel hvis det fag ikke er udbudt.
3. **Sociale fællesskab:** rammerne for den frie og fælles tid (kursusstruktur): De enkelte skolars rammer for det sociale fællesskab kan variere og nogle kan have rammer/regler, som har særlig appel til bestemte kundegrupper. Hvis du er aktiv kristen, vil fælles morgenbøn være et gode etc.. Men hovedgruppen ønsker nok frihed under ansvar, hverken for stramt eller for løst. Et centralt punkt for fællesskabets rammer er spørgsmålet om overlappende og parallelle kurser. Overlap og parallelle kurser kan angive et mere uroligt socialt miljø, der kan svække det sociale fællesskab. Men omvendt kan det også virke mere levende. Der sker mere, man møder flere mennesker.
4. **Tidsmæssige og økonomiske forhold:** tidspunkt og længde for kurset vil spille ind. Hvis kunden har planlagt at komme på højskole en bestemt periode i efteråret, så vil kurser som overskrider denne termin på forhånd være udelukket. Der kan være prisforskelle mellem skolerne, men de er næppe så store, at de har meget indflydelse. Derimod kan selve kursuslængden give store prisforskelle. Fx vil jeg gerne på højskole, men jeg kan kun afsætte 15.000 kr. til det, derfor har jeg kun råd til et 2 måneders kursus, selvom jeg kunne have lyst til mere.

II: Højskolens periferiydelser:

a) "Fysisk emballage":

5. **Geografisk placering:** Nær store byområder med mange uddannelsesinstitutioner og kulturtilbud og gode offentlige transportmuligheder. Her bor de fleste (også kommende elever) og kan således nemmere komme hjem i friweekends, og her vil eleverne senere søge hen til videreuddannelse, og under opholdet kan de i fritiden håbe på at få glæde af områdets kulturtilbud. En af de nuværende kriseforklaringer går på denne placering: at de skoler, der er placeret i udkantsområder har svære betingelser. Det er ikke en faktor som skolerne kan ændre på udover helt ekstraordinært at flytte skolen.
6. **Helhed bygninger og natur:** Skolens helhedsindtryk mht. arkitektur og vedligehold og dets naturmæssige omgivelser. Nogle skoler er oplagt bedre stillet her end andre. Men

det er en faktor, som man kun delvist kan gøre noget ved, nemlig mht. bygningernes vedligehold/tilbygning, hvis man ikke helt ekstraordinært vælger at flytte skolen.

- 7. Faciliteter: uv, værelser, fælles:** Er standarden tidssvarende med moderne uv-udstyr/pc, gode værelser med bad/toiletforhold, fællesområder praktiske og funktionelle og er der en god atmosfære, smuk, hyggelig. Her større mulighed for at ændre forhold for skolens ledelse. Lever stedet op til de prioriterede målgruppers behov

ang. pkt. 6-7: Skønhed afhænger af øjet der ser. En rubricering af skolerne må nødvendigvis bygge på en ret subjektiv karakterskala, men den rene vilkårlighed kan undgås især, når den tænkes i forhold til bestemte målgrupper. De søgende unge vil nok vægte atmosfære og æstetik højere end en ældre erhvervsaktiv målgruppe for korte kurser, hvor komfort og gængse kursusstandarder vil vægtes højere.

b) "Image" (mærkevare)

- 8. Opsparet renommé:** Et godt ry opbygges over en længere periode, og der kan også trækkes veksler på det i en svag periode. Askov er vel det bedste eksempel. Renoméet bæres hovedsageligt af kerneydelsens kvalitet: en spændende profil, høj faglig-pædagogisk kvalitet, et godt samlet læringsmiljø (helhed af undervisning, fri tid og fælles tid) og den praktiske service er høj.
- 9. Synlighed i offentlige debat:** Men evnen til at markere sig i offentligheden kan også spille ind. Flertallet af kommende elever ved ikke rigtigt noget om, hvad der sker bag de enkelte skolers mure, men danner sig et indtryk af skolerne via deres offentlige markeringer.
- 10. Kriserygter:** Men i denne krisetid vil spørgsmålet om elevtal og trusler om lukning være en selvstændig retfærdig faktor, som kan ødelægge et i øvrigt godt "image".
- 11. Opfølgning/elevforening o.l.:** Derimod kan formidlingen af succesrige historier til offentligheden være vigtig, både via markeringer i den offentlige debat og som et led i markedsføringen, og her kan elevforeningen være en vigtig medspiller.
- ang. 8-11:** Normalt siger man at tilfredse kunder er den bedste reklame, men problemet er at de fleste højskoleelever har haft en god oplevelse på de fleste skoler, og de har sjældent et reelt sammenligningsgrundlag. Derfor behøver det faktiske forløbs kvalitet og elevernes evaluering og reklame fra mund til mund ikke at være så vigtigt. Jeg tror ikke, at flertallet af kommende elever vælger ud fra det, men mere fra det offentlige image og fra de konkrete informationer (pr-materiale) om kerne- og periferiydelser, de i øvrigt indsamler i søgningsfasen.

III: Højskolens præsentation:

- 12. Markedsføring:** Et led er at lave et flot/tillokkende salgsmateriale både i fællesbrochuren (som kan være hovedindgangen for mange) og eventuel annoncering, og efterfølgende i de særbrochurer, som kan rekvireres. og at sikre en
- 13. Høj service:** Et andet led er den direkte kundekontakt: den telefoniske betjening, posten direkte fra skolen, introduktionsmøder på skolen m.v.
- 14. Melleghandlere:** Kontakten til elever kan ofte ske via "melleghandlere", såsom hele studie- og erhvervsvejledernetværket både på uddannelsesinstitutioner, AF-kontorer og sociale kontorer, og ikke at glemme forældrene.
- ang. 12-14:** Et andet og måske undervurderet led er at sikre en meget målrettet og differentieret markedsføring overfor prioriterede målgrupper. Hvor afsenderbudskab (profil, fagtilbud, struktur m.m.) rammer de rigtige modtagere.

Disse forskellige elementer, der tegner en profil over højskoleproduktet og dets konkurrenceevne, kan samles i et vurderingsskema. Se næste side.

6.3 Vurderingsskema over konkurrenceevne

Kerneydelse				Periferiydelser							Præsentation					An- det?
				"Fysisk emballage"			"Image" (mærkevare)									
Profil	Fagtilbud og faglige-pæd. kvalitet	Sociale fællesskab: læringsmiljøet og praktisk service	Struktur lange/korte k.	Geografisk placering	Helhed bygninger-miljø	faciliteter: værelser/UV/Fælles	Opsparet Renommé	Synlighed i off. debat	Rygte om krise: få elever/lukningstruet	Medie-opfølgning/eleforening	PR-materiale: udformning	PR -mat.: distribution	Opsøgende arbejde: udd.institutioner mv.	Kontakt til mellemhandlere	Adm. service/kundekontakt	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

Der er ikke tvivl om, at punkterne hver især påvirker efterspørgslen og hermed placeringen i højskolernes indbyrdes konkurrence. Men det kan være usikkert,

- hvilken vægt de forskellige punkter har i forhold til hinanden - fx hvilken vægt den geografiske placering har i forhold til faglige tilbud.
- hvilke forhold der har betydning indenfor de enkelte punkter, fx hvilke sider ved en profil, der især har tiltrækning, eller hvilken markedsføringsstil, der lokker mest.
- og dermed også være usikkert hvilke punkter, som skal prioriteres i en udviklingsstrategi. Det kan dog forenkles af, at nogle punkter kan der ikke gøres noget ved, fx geografisk beliggenhed, og andre punkter ønsker man ikke at ændre, fx en profil som almen højskole eller balancen i det samlede læringsmiljø.

Efter mit umiddelbare skøn er de mest interessante punkter i denne projekt-sammenhæng betydningen af højskolernes

1. Profil og fagtilbud
2. Struktur og sociale fællesskabsform
3. Image (opsparede renommé og offentlige synlighed)
4. Markedsføring

6.4 Et metodisk problem – ”rigtige højskoler går konkurs”

Vurderingsskemaet sammenfattede vigtige punkter i højskoleproduktet. Men der kan være ”metodiske” problemer med at opstille ”objektive” karakterskalaer for alle elementerne.

Med hensyn til periferiydelserne ”fysisk emballage” og ”image”, og selve præsentationsdelen kan det være overskueligt at finde vurderingsskalaer. De fleste kan nok nå til enighed om, at nogle skolers ”emballage” er mere heldig end andres, ligesom man finde fælles vurderinger af markedsføringsindsatsen.

Men for kerneydelsen er det straks sværere. Der er langt fra enighed blandt højskolefolk om, hvad skolernes kerneydelse egentlig består af, og endnu mindre blandt de potentielle købere, eleverne. For andre produkttyper kan det være langt mere simpelt, fx en bil: den skal sikre et transportbehov, hvor køreegenskaber, sikkerhed og komfort går hånd i hånd med design og økonomi.

I et kvalitetsudviklingsprojekt, som dette udviklingsarbejde langt hen må betegnes som, er det et alvorligt ”metodisk” problem, hvis man ikke kan finde objektive vurderingsskalaer for højskolens kerneydelse. For så ender vi i svar, såsom: jeg føler, jeg gisner dit og dat, mit stjernetegn i Familiejournalen siger i denne uge osv., og vi kunne såmænd lige så godt slå terninger om svaret.

En væsentlig skridt kan bestå i at se kerneydelsen i lyset af målgruppens behov, men så har vi to spørgsmål, hvem er højskolens målgruppe og hvem siger, at dens behov sikrer kvalitet?

Til det første spørgsmål forudsætter jeg, at den primære målgruppe, som kerneydelsens værdi skal vurderes ud fra er de unge selvbetalere! For efter, at de efter at de henviste elever er støvsuget væk med arbejdsmarkedsreformerne fra 1995-96 må skolerne nu kæmpe om den primære målgruppes gunst, de unge selvbetalere.

Krisens hovedbillede er så vidt jeg kan se, at det er de skoler, der er dårligst til at tiltrække den målgruppe, der rammes hårdest af krisen. Nogle skoler levede mere end andre på henviste elever, og de er især i krise. Andre prøver at løse krisen ved at satse på nye sekundære målgrupper eller særlige nichegrupper, fx ledige tyske ingeniører til Højskolen Østersøen etc. Men problemet for dem er, at jo mere de bruger kræfter på at få nye målgrupper ind, jo mindre appel får de til den primære målgruppe, og jo værre bliver deres krise.

Der er for mig at se ingen tvivl om, at de skoler, der vil klare sig bedst i de kommende år, er dem, der evner at bevare og udbygge deres appel til den uændrede primære målgruppe, og med de givne økonomiske tilskudsforhold fra officiel side giver denne gruppe ikke grundlag for det nuværende antal skoler. De skoler, der dør, vil som hovedtendens være dem, der har mistet taget i de unge selvbetalere.

Både af principielle årsager og ud fra en kynisk overlevelsesstrategi mener jeg, at Ry Højskole, der står godt placeret her, primært skal satse kræfter på at forstærke og udbygge sin appel til denne gruppe. Dermed mener jeg ikke, at man ikke samtidig kan forsøge at opbygge en kortkursusafdeling, men blot at det bør foregå på en måde, der kan spille sammen med den produktudvikling af profil og fagtilbud, der er iværksat for at forstærke appellen til den primære målgruppe på de lange kurser.

Til det andet spørgsmål, hvem siger at de unges behov sikre kvalitet, vil mit svar lyde, nej ikke automatisk, men de er nu de nærmeste til det. Det synspunkt vil mange højskolefolk helt klart ikke være enige i.

Bøje Østerlund, forstander for Snoghøj Folkehøjskole kom for et stykke tid siden i Højskolebladet med den humoristiske, men også alvorligt mente udtalelse, at ”rigtige højskoler går konkurs”. Han bekræftede dermed en udbredt opfattelse i højskolekredse, at kvalitet

langt fra er lig med salgbarhed. Lone Olsen, forstander for Højskolen i Thy udtrykte samme holdning på sidste generalforsamling for Højskolernes Sekretariat med en udtalelse om, at ”det ikke er de bedste højskoler, der klarer sig bedst for tiden”. Succes med belægning er ifølge denne forståelse langt fra lig med succes højskolemæssigt.

Det kan der være noget om, men der fra at slutte at jo værre det går med elevsøgningen, jo bedre er højskolen, er nok at gå for vidt.

Forståelsen bygger så vidt jeg kan se på en antagelse om, at tiden er af lave og dagens ungdom er så afspolet, forlystelsessyg og selvkredsende, ja narcissistisk, at man må sælge højskoleproduktet på kvalitetsfattige ydelser. De vellykkede skoler rent salgsmæssigt såsom Testrup, Grundtvigs, Brandbjerg, Ask m.fl. er ikke de bedste, men de mest kommercielle og overfladiske. Øh, nå nej, der hentydes nok til Oure.

Den populistiske sammenhæng kan muligvis gælde for de korte sommerkurser, hvor feriepræg, fornøjelse og scorerlyster fylder meget, og den kunne muligvis også gælde for nogle af de henviste elever til de lange kurser. Men jeg har svært ved at tro på, at det gælder for de lange kursers nuværende primære målgruppe. De unge selvbetalere er allerede en meget selekteret gruppe. Dels ønsker de at komme på højskole og ikke på højfjeldshotel, dels vil de afsætte mange penge til det og ofte arbejde måneder for det. Stærke drikke, løsagtig kærlighed og hornmusik kan være et delmotiv eller en periferiydelse, men mon ikke de går efter noget tyngde og kvalitet for pengene.

Mon ikke de ser et højskoleophold som et væsentligt led i deres egen personlige og almene dannelse. Mon ikke de håber på, at de kan komme derfra med større kompetencer og modenhed til at kunne tackle det liv, der ligger foran dem, og er det ikke det resultat, de fleste giver vidnesbyrd om, at de opnåede ved opholdet?

Det tror jeg. Spørgsmålet er snarere om deres vurderingsskalaer og skolernes skalaer er på talefod.

Selvfølgelig kan der være megen tilfældighed og uretfærdighed i, at nogle skoler har høj søgning, mens andre mister andele. Det kan være, at skolen ligger i et område, der er ved at blive udkantsområde for den nye dominerende målgruppe på vej mod en videregående uddannelse. Det kan være, at der er en overkapacitet af skoler i det givne område. Det kan være, at modeluner blandt de unge svækker førhen succesrige fagtilbuds appel. Det kan være, at man har haft en uheldig hånd i markedsføringen, eller en usympatisk forstander, eller en umulig forretningsfører eller en terroristisk køkkenchef, eller hvad ved jeg, der har overskygget skolens samlede tilbud.

Men hovedtendensen må være, at det er de skoler, der er bedst til samlet set at give et kvalificeret opspil til de unges og tidens behov, der klarer sig bedst i længden. Det må være de skoler, der er bedst til at have antennerne ude og følge tidens tegn, og som har omstillingsparathed, udviklingsdynamik og innovative talenter, der i længden klarer sig bedst. Det er den mest sandsynlige og mest meningsfulde forklaring.

Hvis den antagelse holder stik, bør det være et centralt tema for dette udviklingsprojekts debat om videreudvikling af profil, fagtilbud, struktur mv., at finde pejlemærker for de nye kompetencekrav, som tiden tegner og de unge søger.

Det er det vanskelige spørgsmål, og jeg har selv prøvet at give nogle bud på en fremrettet profil, men reelt set bygger det på min næses overfladiske fornemmelser. De kan være rigtige, de kan også være forkerte. Men de er ikke underbyggede nok. Det vil vores kommende debat heller ikke være. Hver lærer vil have sine bud og vil kunne argumentere godt for det, og som sådan kan alle have ret, fordi vi har ikke ordentlige undersøgelser at bygge på. Derfor vil jeg anbefale, at vi søger FFD om forsøgsmidler, bl.a. til at bestille **en solid trendanalyse** hos en af de bedste analyseinstitutter i landet (fx AIM, Socialforskningsinstituttet m.fl.) af de unge gymnasiasters behov og forventninger til den 2-3-årige vente-

tid/sabbatperiode, de i gennemsnit tager inden starten på den videregående uddannelse. En venteperiode, der er den alt dominerende baggrund for højskolernes nuværende elevsøgning. Desuden kunne en bestilling af særkørsler hos Danmarks Statistik om særlige profiler for elevsøgningen, der ikke fremgår af de officielle opgørelser.

Når resultaterne af de undersøgelser foreligger kan der forhåbentligt være et bedre grundlag for fælles beslutninger omkring en eventuel drejning af skolens profil og fagtilbud og imagepleje. Men indtil videre kan vi jo godt fordomsfrit diskutere, hvad I/vi vil og hvorfor, og hermed få udstukket nogle fælles retningslinjer.

I de to næste hovedafsnit fremlægges foreløbige bud på en ny strategisk profil og ledetråde for udviklingsarbejdet, og der fremlægges udvalgte udviklingsmodeller, som der kan angives prioriteringer i forhold til.

III: Ledetråde for ny strategisk profil

7. Svar på højskolens krise

Højskolens primære målgruppe har altid været de søgende unge, der endnu ikke har fundet deres plads i voksenlivets mere etablerede rammer. Unge, der er i en søgende fase, inden de "overtager gården" og stifter familie og finder deres plads i arbejdsliv og samfundsliv.

Højskolen har været og er et led i deres dannelsesproces, et bidrag til deres modning til "duelige mennesker" - en hjælp til at træde i karakter i forhold til det voksne livs givne roller som medmenneske, medborger og medarbejder. Højskolens dannelsesmæssige betydning for den opvoksende ungdom er dens *raison d'être*.

Tidligere frem til starten af 1960'erne var det især den mere velstillede bondeungdom, der kom på højskole, og senere den nye veluddannede byungdom. Under den økonomiske krises gennemslag fra midt i 1970'erne blev billedet mere rodet, fordi en ny gruppe af unge ledige kom som henviste fra de sociale systemer, og den gruppe fik en andel på omkring halvdelen af elevtallet frem til midten af 1990'erne. Efter faldet i ledigheden og arbejdsmarkedsreformerne fra 1995-96 er denne gruppe ved at forsvinde fra højskolerne igen, og det er den afgørende grund til de sidste års faldende elevtal.

På sin vis er den afgørende målgruppe igen blevet den "klassiske", de unge selvbetalere, og den udgøres i dag hovedsageligt af unge på vej mod en videregående uddannelse (hvor højskolen/landbrugsskolen tidligere var den "højeste" uddannelse for flertallet af eleverne) - af den simple grund, at når de unge først har afsluttet deres erhvervskompetencegivende uddannelse, ja så har de ikke længere tiden til at komme på højskole. Som hovedregel skal eleverne på de lange kurser således indfanges før de kommer ud i deres endelige arbejdsrolle, endelige etablering. Det er nok også den vigtigste grund til at så få unge med ufaglært eller faglært baggrund kommer på højskole. De går direkte fra folkeskolen i gang med arbejdslivet eller en erhvervskompetence-givende uddannelse og umiddelbart herefter videre til arbejdslivet og begynder en tidlig etablering som "voksne" med egen løn, egen bil, hus og ægtefælle, og så er de tabt for højskolen.

Som sådan er behovet blandt ungdommen for et højskoleophold ikke faldende. Tværtimod, en stadig større andel tager en videregående uddannelse og især den gruppe har et naturligt behov for at indplacere et højskoleforløb i det samlede (ud-) dannelsesforløb. Den faldende efterspørgsel skyldes ikke mangel på et "objektivt" behov eller et mindre "subjektivt" ønske blandt de unge, men at højskoletilbuddet ikke er konkurrencedygtigt i forhold til de andre uddannelsesstilbud, som det offentlige støtter, hverken økonomisk eller vejledningsmæssigt.

Det principielle problem for dagens højskolebevægelse er, at skoleformen ikke har fundet sin placering i det moderne velfærdssamfunds nye uddannelsessystem/-billede, både fordi højskolerne ikke selv har kendt deres besøgstid, og fordi de dominerende uddannelsespolitiske beslutningstagere ikke har forståelse for eller interesse i den almene folkeoplysning.

Desværre tegner der sig nu en kriseløsning for højskolerne, der ikke har blik for højskolens klassiske dannelsesopgave af den danske ungdom, ikke mindst af den grønne del, der især skal bære ansvaret for at føre vort samfund videre.

I kommissoriet for det af undervisningsministeren nedsatte udvalg er det hovedlinjen, at svaret på højskolens krise skal findes i at satse på nye målgrupper, de voksne erhvervsaktive, de voksne i midtvejskrise, de ældre udenfor arbejdsmarkedet, og på grupper, der har besvær med at komme ind på arbejdsmarkedet, såsom flygtninge, kortuddannede osv. Man kalder det nødvendigheden af livslang læring og det primære sigte er opkvalificering til er-

hvervslivets skiftende behov. Samarbejdet med erhvervslivet og de sociale systemer skal styrkes for at få de nye målgrupper i tale, og midlet er, at skolerne i højere grad åbnes for nye mere fleksible korte kurser, især for at styrke skolernes erhvervskompetencegivende, nyttige side.

Desværre tegner der sig ikke rigtig nogen modvisioner fra højskoleforeningens side i forhold til denne strategi. Der arbejdes efter mit skøn ikke målrettet for, at beslutningstagerne begynder at anerkende værdien af, at de unge kom på højskole. Det virker, som om man har opgivet at tale for, at det både er til gavn for den enkelte, samfundet og arbejdslivet, at en større andel af ungdomsårgangene får et dannelsesforløb på en højskole. Det virker, som om man har accepteret den nuværende krises dagsorden, der hedder, at der er for mange højskoler i Danmark i forhold til samfundets og de unges behov.

I stedet er den offentlige debat nu ved at blive domineret af ”Finansministeriets problem”: at de unge er for lang tid om at afslutte en erhvervskompetencegivende uddannelse, at de spilder for meget tid med dannelsesrejser, skiftende sociale og arbejdsmæssige erfaringer - og højskoleophold - inden de går i gang med det vigtige, at blive udklækket som effektiv arbejdskraft. Derfor skal kvote 2’s betydning også begrænses og der skal gribes ind overfor de unges sabbatperiode/ventetid inden den videregående uddannelse.

Fra officiel side består højskolens kriseløsning i, at skolerne skal bruge flere kræfter på at få de sekundære målgrupper i tale: de ældre, voksne erhvervsaktive, kortuddannede, flygtninge m.m.; og omkostningen kan meget vel blive, at den primære målgruppe nedprioriteres på uddannelsesøkonomiens alter: den hurtige og effektive udklækning af stadig yngre færdige kandidater til erhvervslivet, der ikke er tynget af almen dannelse og for meget personlig udvikling.

Det kan være at beslutningstagerne mener, at højskolerne ikke lever op til deres dannelsesopgave. Det kan der være rimelighed i at diskutere, men spørgsmålet stilles dårligt nok, og derfor kan skolerne heller ikke forsvare sig. I stedet for gennemføres den stille udgrænsning, og en glidende udtynding og udvanding af skoleformens kerneydelse. Højskolerne skal være en lille del af det generelle Voksen- og Efteruddannelsessystem, og ikke mere. Ungdommen skal de ikke sætte nykker i hovedet.

Den kriseløsning og det udviklingsperspektiv synes jeg ikke, at Ry Højskole skal tilpasse sig. Hverken af de principielle grunde, som kort er opridset ovenfor, men heller ikke af mere prosaiske grunde.

For hovedbilledet af den nuværende krise er for mig at se, at det er de skoler, der er dårligst til at tiltrække den stadig mere dominerende elevgruppe, de unge selvbetalere, der rammes hårdest af krisen. jf. foregående afsnit 6.4: Rigtige højskoler går konkurs.

Det kan begrunde, at den bærende målsætning for *udviklingsarbejdet på Ry Højskole* bør være, at skolen bruger kræfter på at forstærke sin appel og følgelig sin markedsandel i forhold til denne primære målgruppe.

Som sådan kan et delmål om at udvikle nye kortkurser også bidrage til den målsætning. Det vil afhænge af timing og prioritering af de ressourcer, der kan afsættes til det samlede udviklingsarbejde.

8. Ledetråde for forandring - mål og politikker

Ledetrådene for udviklingsarbejdet og disponeringen af debatten herom kan opdeles i fire fokuspunkter:

8. Vurdering af de interne forhold – ønsker og ressourcer.
9. Vurdering af de eksterne forhold, prioritering af målgrupper og samarbejdspartnere.
10. Prioritering af hovedveje for udvikling:
 - Udvikling af lange kurser og herefter eventuelt korte kurser.
 - Forsøgsarbejde med korte kurser, og herefter eventuelt afsmitning på lange kurser.
11. En samtidig koordineret udvikling både af lange og korte kurser.
12. Vurdering/prioritering af indsatsen i forhold til totalproduktets elementer: Kerneydelse, periferiydelser (emballage og image) og præsentationen (markedsføringen i bred forstand) af produktet.

8.1 Interne forhold – ønsker og ressourcer

A. Personalets tilgangsvinkel (vist nok?)

- Udviklings- og omstillingsparat, både af skolen som helhed og egen udvikling, fagligt og pædagogisk.
- Nye initiativer bør bygge videre på skolens nuværende stærke sider.
- Den faglige indholdsmæssige udvikling (ny viden, nye emneområder) og indholdsmæssige efteruddannelse vægtes højere end praktiske pædagogiske nyheder.
- Nye tværfaglige udfordringer og fælles faglig inspiration, øget fagligt samarbejde vægtes højt.
- Det ses som en fælles opgave, at Ry Højskole i højere grad markere sig i den offentlige debat, både mht. særlige skolepolitiske spørgsmål og bredere samfunds- og kulturpolitiske emner.

B. Budgetrammer for forandring

Dem kender jeg ikke. Men for mig at se bør der så vidt muligt afsættes mange midler til den faglige udvikling både via efteruddannelsespuljer, frikøbsordninger, brug af gæstelærere m.m., ekstra Ø-tid til udviklingsprocesser, mødeaktivitet, debatfora m.m.

Det indholdsmæssige udviklingsarbejde kan ikke bygge på frivilligt arbejde, ekstra indsats i fritiden o.l., men må indgå som del af den lønnede arbejdstid for de involverede. Ellers bliver forpligtelsen, kontinuiteten og kvaliteten af indsatsen ikke høj nok.

C. Eksterne fondsmidler/udviklingsmidler

Der findes flere uudnyttede muligheder. Men omvendt bør fundraising ikke være et mål i sig selv. Fordele ved fundraising kan være:

13. At projektforberejdelser med at skaffe disse midler og deres brug i udviklingsfasen fremmotiverer uudnyttet udviklingspotentiale - man bliver tvunget til at være innovativ.
14. At man via godkendelsen fra fondsgiverne samtidig får et blå stempel/et øget image og kan få åbnet nye døre og aktiveret nye samarbejdspartnere.

15. At der findes midler til nye aktiviteter udover den daglige drift, som der ellers ikke er budgetrammer for.
16. At man systematisk kan sigte mod at frikøbe ½-1 stilling blandt det pædagogiske personale til et løbende udviklingsarbejde, som helheden kan have gavn af, men som den enkelte frikøbte også kan bruge som en delvis efteruddannelsesperiode. Jo flere ansatte der indimellem er delvist frikøbt til udviklingsarbejde, jo mere innovativ dynamik og personlig udvikling kommer der i lærergruppen og evt. tilknyttede personer fra elevforeningen.
17. Fundraising bør benyttes både som et middel til at få mere vide økonomiske budgetrammer og nye samarbejdsmuligheder udadtil og til indadtil at styrke fagligt pædagogiske udviklingsprocesser og en personlig efteruddannelse af de involverede.
18. Men fundraising bør kun benyttes som et middel, der kan understøtte den hovedide, den grundprofil og den faglige pædagogiske udvikling, man alligevel ønsker. Fundraising bør ikke blive et mål i sig selv, for så kan det ende med afsporing i stedet for styrkelse af ideen og klarheden i udviklingsarbejdet.

8.2 Eksterne forhold – målgrupper og samarbejdspartnere

A. Prioritering af målgrupper

19. På de lange kurser satses uændret på højskolernes primære segment, de søgende unge, der endnu ikke har afsluttet en erhvervskompetencegivende uddannelse og er blevet etableret arbejds- og familiemæssigt.
20. Inden for dette segment har Ry Højskoles primære målgruppe på linje med andre toneangivende højskoler været de unge med en gymnasial baggrund på vej mod en ”blød” videregående uddannelse. Uændret et centralt delmål at vinde en større markedsandel af denne målgruppe (salgsudvikling) i den indbyrdes konkurrence med andre højskoler.
21. Et andet delmål er at få kontakt med nye unge selvbetalere (markedsudvikling) indenfor det primære segment, både unge på vej mod en mere ”hård” videregående uddannelse og mod en faglig uddannelse.
22. Et tredje delmål kunne måske være at få flere henviste unge fra det sociale system (og i mindre grad fra AF-systemet, som er lukket), herunder unge flygtninge. Bl.a. fordi den ”nyttige” studie- og erhvervskompetence i højere grad profileres og kontakten til ”mellemhandlerne” indenfor det sociale system udbygges.
23. Et fjerde spændende delmål at få unge deltagere/udvekslings elever fra andre lande, både Norden, EU og Østeuropa gennem et udbygget samarbejde med beslægtede ”skoler” i disse lande, der bygger på de gode fondstilsudsmuligheder, som findes i Nordisk Ministerråds folkeoplysningspulje, EU’s Sokratesprogram, Udenrigsministeriets Øststøttemidler, FFD’s forsøgsmidler m.v.
24. For nye kortkursusaktiviteter udenfor (sommer-)ferieperioden kan en bredere kreds af målgrupper komme på tale, sandsynligvis primært voksne erhvervsaktive, og det indebærer et udviklet samarbejde med offentlige og private virksomheder om nye kursustyper ofte udenfor højskolelovens rammer.
25. De nye kortkurser for sekundære målgrupper bør udvikles, så de kan spille sammen med/styrke den grundprofil, som skolen formidler til den primære målgruppe på de lange kurser.

B. Prioritering af samarbejdspartnere

26. For de lange kurser gælder – uafhængigt af ændringer eller ej – at kontakten og samarbejde med ”melleghandlerne” indenfor vejledersystemet bør styrkes, både til ungdomsuddannelserne, især gymnasierne, og handelsskoler med erhvervsgymnasiale retning og til de videregående uddannelser og eventuelt det sociale system. Men en opdyrkning af kontakten vil være ulige nemmere, hvis en profildrejning af de lange kurser iværksættes. Hermed vil kontakten også kunne bestå i, at vejlederkredse inddrages i kursusplanlægningen, hvor ”nyttig” studie- og erhvervsvejledning indarbejdes, og i afviklingen som gæstelærere og foredragsholdere.
27. Tilsvarende kunne oplægsholdere fra private og offentlige virksomheder og organisationer være relevante ved en profildrejning af de lange kurser, både for at fremhæve skolens nye koncept og for at styrke ”melleghandlernes” positive indstilling overfor Ry’s tilbud, når de vejleder/henviser de unge.
28. På sigt kan et samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner om særlige korte kursus-tilbud også være interessant. Fx at et højskolemodul kan benyttes som afløsningsopgave, praktikperiode, erstatning for studierejse o.l. Men det kan være et meget ressourcekrævende og tvivlsomt satsning, og Ry Højskole er ikke klædt på til det endnu. Nb: Det perspektiv er indarbejdet i FFD’s nye 2-årige forsøgsprojekt: Højskolerne i det nye uddannelsesbillede, og måske skulle Ry Højskole koble sig på her.
29. Derimod kan et øget samarbejde med andre ”højskoler” udenfor Danmark være mere interessant på grund af de mange fondsmuligheder, såsom Sokrates i EU, Nordiske Ministerråd, Østpuljen/Demokratifonden, evt. FFD’s forsøgsmidler m.fl. Her kunne man direkte satse på at indarbejde udvekslingstilbud for en mindre gruppe af interesserede elever. Fx 5-10 elever fra Ry udveksles i periode (kan være hele 2. periode eller blot 1-2 uger) med elever fra anden nordisk højskole, som Ry samarbejder med, eller anden europæisk ”højskole” i EU, som Ry har som samarbejdspartner, eller særlige østeuropæiske skoler. Ekstraomkostninger for elever til transport mm kan evt. dækkes af eksterne midler?. Betydningen er ikke så meget de ekstra elever, men at den internationale profil understreges. Desuden kan det styrke den mellemfolkelige studierejseaktivitet, som Ry Højskole allerede har indbygges i de lange kursusforløb.

8.3 Prioritering af tre hovedveje for udvikling:

De foregående afsnit i denne rapport har gennemgående været for ensidige i fokuseringen på én udviklingsvej, hvor det er de lange kurser, der er i centrum. Men det behøver langt fra at være den logiske konklusion på analyserne i 2. hovedafsnit.

Selvom man godkender, at skolens grundlag og dominerende årselevtal skal bæres af de unge selvbetalere på de lange kurser og at der er behov for at styrke appellen til dem, ja er det ikke givet at man skal starte med at ændre på de lange kurser. Måske kunne en udvikling af nye korte kurser give både udviklingsenergi indadtil og øget appel udadtil også for de unge på de lange kurser.

Der kan således opridses tre hovedveje for et udviklingsarbejde på skolen:

30. Udvikling af lange kurser og herefter eventuelt korte kurser.

31. Forsøgsarbejde med korte kurser, og herefter eventuelt afsmitning på lange kurser.

32. En samtidig koordineret udvikling både af lange og korte kurser.

I næste kapitel 9 opridses seks hovedforslag til udviklingsmodeller. Heraf prioriteres de tre af dem som mest relevante, og de tre muligheder tilsvare netop ovennævnte tre hovedveje. De belyses således først mere dybtgående i kapitel 9.

8.4 Totalproduktets elementer – ledetråde for prioritering

Der tages her udgangspunkt i vurderingsskemaet over højskoleproduktets elementer fra det foregående afsnit 6.3. Hensigten er at vurdere og prioritere de mulige indsatsområder. Højskoleproduktets elementer blev punktvis opridses i vurderingsskemaet:

Kerneydelse				Periferiydelser							Præsentation				An-det?	
				"Fysisk emballage"			"Image" (mærkevarer)									
Profil	Fagtilbud og faglige-pæd. kvalitet	Sociale fællesskab: læringsmiljøet og praktisk service	Struktur lange/korte k.	Geografisk placering	Helhed bygninger-miljø	faciliteter: værelser/LV/Fælles	Opsparet Renommé	Synlighed i off. debat	Rygte om krise: få elever/lukningstruet	Medie-opfølgning/elevforening	PR-materiale: udformning	PR -mat.: distribution	Opsøgende arbejde: udd.institutioner mv.	Kontakt til mellemhandlere	Adm. service/kundekontakt	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

Det må fremhæves, at disse ledetråde i høj – og for høj – grad er tænkt i forhold til den 1. udviklingsvej, en produktudvikling af de lange kurser. Men som sådan er det jo også meningen med den 2. udviklingsvej, hvor de korte kurser er i centrum, at denne udvikling på sigt skal smitte af på skolens aktiviteter som helhed.

De følgende ledetråde angiver dermed et bud på de langsigtede mål for udviklingen, uafhængigt af om den starter med de lange kurser, de korte kurser eller med begge.

KERNEYDELSER:

1. Profil

- Ry Højskoles profil tydeliggøres i forhold til andre skolars tilbud.
- Der satses på at udvikle en klar og markant profil præget af en samlet ide, der har appel til prioriterede målgruppe og mellemhandlere.
- Udgangspunktet er den nuværende almene allround profil, hvor det samfundsmæssige engagement, det historiske og kulturelle fællesskab, det musiske og personligt eksistensielle er omdrejningspunkter for at skabe ”duelige medmennesker, medborgere og medarbejdere”.
- Profilen skærpes i højere grad mod
 - Elevernes aktuelle og fremtidige livssituation: informations- og videnssamfund og globalisering og internationalisering af samfund, kultur og kunst.
 - Og elevernes dygtiggørelse som hele mennesker i det kommende studie- og arbejdsliv.
 - Den samfundsmæssige, politiske demokratiske vinkel/interesse tydeliggøres.

2. Fagtilbud

- Det nuværende fagtilbud og det nuværende pædagogiske personale er grundlaget. Ekstra fagtilbud og redskabsfag og nye vægtninger i nogle af de eksisterende fag kan blive aktuelt alt efter de fælles prioriteringer og valgte efteruddannelsesprocesser
- Det tværfaglige samarbejde/udviklingsarbejde styrkes både i planlægning og afvikling.
- Nye vejledningstilbud indarbejdes for at tydeliggøre den studie- og erhvervmæssige kompetencegivning (men med et bredere sigte end normalt). Kan evt. også åbne for flere elever fra FUU og flere voksne elever fra det planlagte Parallele Kompetencesystem.

3. Det samlede læringsmiljø og sociale fællesskab

- Sigtet at undervisningstid/-emner udfoldes, så de i højere grad også præger de frie og fælles aktiviteter. For at imødegå nuværende tendens til opsplitting af undervisning og fritid (jf. debatten fra pædagogisk debataften v. Jens Laugesen d. 10.2.98)
- Sigte at undervisning og fælles tilbud (aktuel debat, fællestimer, foredrag) får flere tværfaglige og integrerede forløb, der understreger at alle fag har tangenter ind i den fælles profilering.

Nb: Det øgede tværfagligt samarbejde kan indebære en højere grad af fælles planlægnings- og evalueringsforløb, der evt. forstyrrer den frie mere individualiserede lærerrolle.

4. Struktur/kursusrammer

- I første omgang fastholdes nuværende ramme for foråret med et langt kursus bestående af to perioder,
- ligesom rammerne for sommerens kortkurser fastholdes. På sigt kunne sommerens kortkurser evt. i højere grad bruges til at profilere Ry's kerneprodukt, et mødested for unge med international horisont og samfundsmæssigt engagement og demokratisk holdning, der ønsker at komme på øjenhøjde med deres eget fremtidige liv både som medmennesker

sker, medborgere og medarbejdere i det nye globale informationssamfund. Her kan søgning fra udenlandske elever styrkes af diverse fondsmidler.

Nb: Elevforeningen kunne få et vigtig rolle ved at bidrage med/udvikle nye sommeraktiviteter, jf. allerede initiativet til Politisk Forum.

- Derimod kan mindre ændringer for efterårets tilbud i 1999 blive aktuelt. Det lange forløb fastholdes, men de to perioder udbygges til to selvstændige moduler med selvstændig tilmeldingsmulighed. For at give et mere fleksibelt tilbud for elever med mindre tid og færre penge.

NB: Denne ændring behøver i sig selv ikke at give de store indholdsmæssige ændringer af profil og fagtilbud.

- Eventuelt iværksættes en selvstændig kortkursusaktivitet fra efteråret 1999 for ca.. 1/3 af sengepladserne (i over- og underhus). Alternativt at det udsættes til de nye faglige erfaringer og den nye profilering med en udvikling af de lange kurser er stabiliseret. En mulig satsning kunne være, at 1/3 af 2. periodes elever er udenlandske/udvekslings elever fra andre nordiske højskoler, EU-skoler og Østlande delvist finansieret via fondsmidler.

PERIFERYDELSER – ”fysisk emballage”

5.-6. Geografisk placering og helhed bygninger

- Det er nok for ambitiøst at ville flytte skolen vest for paradiset og at rive det Babyloniske tårn ned.

7. Faciliteter: uv, værelser, fælles m.m.

- De er som helhed udmærkede.
- Evt. kan pc-siden udbygges til globale konferencer, fx fjernundervisning/fælles samtale via email, internet, intranet med de udenlandske skoler, som Ry planlægger at samarbejde med. Fx til at udvikle en mini-europæisk offentlighed om EU-temaer støttet af Sokrates-programmet?

PERIFERYDELSER – ”Image-pleje”

8. Opsparet renommé

- Det skulle være i top, men en bredere offentlighed burde også blive indviet i det.

9. Synlighed i den offentlige debat

- Et særligt indsatsområde. Der bør afsættes tid og kræfter, evt. som betalt del af ø-tiden, til at det pædagogiske personale har et løbende diskussionsforum om bredere skolepolitiske og samfundsmæssige emner, der kan udmunde i artikler og debatindlæg både i den interne højskoledebat og i den bredere offentlige debat. Dette debatforum kunne eventuelt samarbejde med elevforeningens debatfora.
 - Den primære effekt er at højskolens debatmiljø siger vigtige ting i samfundsdebatten. Det er der brug for.
 - Den sekundære effekt er at skolen får markeret og synliggjort sin profil og sit udviklingsarbejde både overfor kommende elever og ”mellemløberne”.
 - Sideeffekten kan være, at et levende tværfagligt debatmiljø styrker og inspirere skolens egen udviklingsindsats.

10. Rygter om kriser.

- Det skulle ikke have relevans for Ry Højskole, men det kan være en selvforstærkende plage for mange andre skoler.

11. Medieopfølgning af succeser/elveforeningens rolle

- En fortløbende indsats kan bestå i at få formidlet succeshistorier til pressen, gerne med eleverfaringer i centrum. Elevforeningen skal inddrages i at få medieopfølgning på skolens aktiviteter. Nb: Tja, det klarer de nu ærlig talt ret godt.
- Disse succeshistorier, evt. i form af et elevforeningsblad, bør også indarbejdes i det pr-materiale, som tilsendes interesserede kunder/mulige elever.

PRÆSENTATION:

12. Udformning af pr-materiale

- Det befinder sig i superligaen, både annoncesiden i HS-brochuren, den særlige folder om Skolen og så den nye internetside, der er under opbygning. Desuden er elevforeningens nye internetside et virkeligt stort aktiv.
- Såfremt der påtænkes en profilændring for de lange kurser allerede for efteråret 1999, bør de nye signaler på en eller anden måde indflettes i det nuværende materiale.
- Men i øvrigt består en væsentlig reklameværdi i mund-til-mund-metoden. Ifølge Højskolens statistik har 30-40% af de tilmeldte elever haft deres primære referencer til skolen via familie, venner og bekendte.

13-15. Distribution af pr-materiale, opsøgende arbejde

- Det er et underprioriteret felt, der trænger til flere ressourcer. Udover grundannonceringen via HS-brochuren og fremsendelsen af Højskolens brochure til interesserede, deltager Ry Højskole i HS's fællesudstilling på uddannelseskaravanen samt i højskolernes årlige åbent-hus-dag, der ikke giver alverden. Egentlig annoncering for de lange kurser i dagspressen sker ikke.
- Derudover er elevforeningen begyndt at røre på sig – og det er et meget stort potentielt aktiv. Der er ved at blive opbygget et agentnetværk blandt tidligere elever, der runddeler skolens brochure i deres lokalområde på biblioteker, gymnasier m.m. Ligesom en gruppe tidligere elever mødtes på Midtfynsfestivalen med et telt, Højskolebanner og uddeling af materialer. De initiativer er guld værd og bør støttes ikke kun moralsk, men også praktisk og økonomisk.
- Mulige nye indsatsfelter kunne være
 - en mere opsøgende markedsføring overfor prioriterede målgrupper, fx systematisk uddeling af materialer på gymnasier, handelsskoler, tekniske skoler mv., løbende udstillingskaravaner evt. i samarbejde med andre udvalgte skoler eller HS, tilbud om foredrag/ orientering om højskoletilbuddet samme steder.
 - udbygning af agent nettet, distribution i udvalgte lokalområder; biblioteker, ca.féer, beboerhuse, ungdomsklubber, sportsklubber etc.
 - indbydelser til uddannelsesinstitutioner om at komme på besøg blot til rundvisning eller bedre i forbindelse med en temadebat-dag om uddannelsespolitik, fremtidens udfordringer. Fx at en gymnasieklasse tager en formiddag på højskole

- direct mail /uddelt med hjælp fra gymnasiets vejledere til nybagte studenter m.fl.
- særskilt annoncering dels i dagspressen, dels i særudgivelser (gymnasieblade, ungdomsblade, udvalgte medlemsblade)/differentieret markedsføring
- benytte opmærksomhedsfangende slagtilbud, fx prisrabat ved tidlig tilmelding (inden given frist), ved at flere tilmelder sig samtidig, brug af tilmelding som gaveide for rige forældre, venner.
- udbygge kontakt til melleghandlerne: vejledersystemet indenfor grunduddannelserne, hvor det fremhæves at Ry's tilbud også inkluderer studierettet kompetencegivning.
- Eventuelt udbygge kontakt til det sociale system for at sikre flere henviste unge og muligvis unge flygtninge, bl.a. ved at fremhæve at almen studie- og erhvervslivskompetence er indarbejdet i kursustilbuddet.
- udbygge kontakten til de FUU-uddannelsesansvarlige daghøjskoler for at få flere fuuelever.

16. Adm. service (kundekontakt)

- Det er mit indtryk, at den er prima. Problemet er den opsøgende del, og det kræver flere ressourcer og mandskabstimer for at blive løst.

17. Andet?

- Der er selvsagt mange andre indsatsområder som kunne nævnes, og her må en kollektiv brainstorming under fremtidsværkstedets former kunne få mange forslag på bordet, som de involverede i udviklingsarbejdet kan arbejde videre med.

IV: Forslag til ny strategisk profil

9. Vurdering af udviklingsmodeller

9.1 Seks mulige udviklingsmodeller

Model 1: Øget markedsføring af uændret produkt

Kendetegn:

- Uændret et langt kursus pr. semester og ingen nye kortkurser i efteråret.
- Hermed uændret grundprofil, fagudbud og struktur,
- men satsning på en udvidet markedsføring for at udvide markedsandelen af det aktuelle segment, unge selvbetalere..
- Primær satsning på ”salgsudvikling”: samme produkt til samme hovedmarked.

Fordele:

- Kræver kun øgede ressourcer på markedsføringsiden, dels overfor nuværende målgruppe dels overfor nye prioriterede målgrupper indenfor samme hovedsegment.
- Nuværende markeds muligheder gennemses systematisk inden risikoprægede og resourcekrævende produktudviklinger iværksættes.

Ulemper:

- Appel til nye målgrupper svækkes af den manglende produktudvikling (profildrejning, nye fagtilbud).
- Risikoen for fremtidig elevmangel imødegås ikke nok.
- Det interne (personalets) behov for en faglig-pædagogisk udviklingsproces indfries ikke.
- En ønsket udvikling af skolens Ide, profil og fagtilbud tilgodeses ikke.

Konklusion: Model 1

- Den udviklingsplan er for uambitiøs.
- Men dens element - en målrettet og mere differentieret markedsføringsstrategi bør medtænkes i de mere videregående modeller.

Model 2: Glidende produktudvikling af de lange kurser

Kendetegn:

- Der satses på en videreudvikling af de lange kursers profil, fagtilbud og struktur,
- Der satses ikke på udvikling af nye kortkursusaktiviteter overfor andre type målgrupper.
- I første omgang gælder udviklingen kun efterårets lange kursus, som har størst problemer med elevsøgningen. På sigt udbredes ændringerne også til forårets kurser, for at undgå signalforvirring med to forskellige profiler om forår og efterår.
- Målgruppen uændret indenfor segmentet unge selvbetalere, men målgruppen udvides til også at omfatte de unge fra en mere "hård" ungdomsuddannelse, især de erhvervsgymnasiale, eventuelt unge henviste og flygtninge fra det sociale system samt flere udenlandske unge.

Fordele:

- De begrænsede udviklingsressourcer prioriteres til skolens primære produkt, de lange kurser for unge, hvor de store elevtal og årselever findes.
- En udvikling af det primære produkt kan ske hurtigere og mere omfattende.
- Med to forskellige profiler forår (nuværende almene allround) og efterår (drejes mod fremtid, og en mere nyttebetonet vinkel på kommende studie- og arbejdsliv) kan bredere målgrupper rammes og forskellige erfaringer med nye elevsøgningsmønstre indhøstes.
- I første omgang er det kun efterårsperioden, der omfattes af udvikling og eksperimenter. Det gør udviklingsprocessen nemmere og mindre risikabel.
- Der udvikles nye kompetencer i personalegruppen, som kan være nødvendige for at nye kortkurser kan udbydes med held.

Ulemper:

- Der kan foregå en risikabel satsning med et velprøvet og succesrigt produkt uden tilstrækkelig viden om den hidtidige målgruppes respons.
- Der kan opstå signalforvirring om hvad Ry Højskole står for med to varierende profiler, og hermed svække appel til målgrupperne
- Dele af personalegruppen vil være usikre overfor konsekvenser for deres hidtidige virke og uinteresserede i ny faglig efteruddannelse. Den kollektive energi bliver dårlig.
- Desuden kan det indadtil give et uroligt miljø for personalet med forskellige profiler og fagtilbud forår og efterår.
- Ovennævnte ulemper kunne imødegås ved en samlet satsning fra efterår 1999 og forår 2000, men det kan blive en for omfattende og risikabel satsning
- Mulighederne ved kortkursusaktiviteter både fagligt indadtil og i forhold til nye mere voksne målgrupper efterprøves ikke.
- De særlige muligheder for at indhøste mere risikovillige og innovative erfaringer via pilotforsøg og afgrænsede udviklingsprojekter indenfor de korte kurser mistes.

Konklusion: Model 2

- Kursusudvalgets mandat med at undersøge og anbefale kortkursusaktiviteter overholdes ikke.

- Erfaringer fra de mere risikovillige og pilotprojekter fra korte kurser kan ikke indhøstes, og den innovative dynamik, der eventuelt kunne smitte af på skolen som helhed mistes.
- Der bør være en meget stor konsensus i personalegruppen om profildrejning, nye fagtilbud, ændringer i struktur m.v., hvis der skal satses på en hurtig udvikling af hovedproduktet, de lange kurser
- Desuden skal der være rimelig sikkerhed for at en så omfattende satsning også vil føre til succes. Man kaster så at sige alle sine æg i en kurv.
- En udelukkende satsning på udvikling af de lange kurser kan næppe anbefales.

Model 3: Afgrænset produktudvikling for parallel kortkursusafdeling

Kendetegn:

- Ressourcer til udvikling prioriteres udelukkende til nye kortkursusaktiviteter.
- De afvikles primært i efterårs- og eventuelt sommerperioden.
- Det lange kursus forår fortsætter uændret og efterårets lange kursus fortsætter også med uændret profil, indhold og struktur blot med et lavere deltagerantal på ca. 2/3 af sengepladserne, mens kortkursusafdelingen opbygges med ca.. 1/3 af sengepladserne placeret i det ombyggede over- og underhus.
- En del af den nuværende personalekapacitet omstilles til kursusarrangør / sekretærvirksomhed
- På sigt kan de nye faglige pædagogiske erfaringer med kortkursusaktiviteter for nye målgrupper også give inspiration til de lange kurser.
- Nb: Denne model var central i forslagene fra det daværende kursusudvalg i foråret 1997.

Fordele:

- En uudnyttet kapacitet i efterårsperioden udfyldes af den parallelle kortkursusafdeling. Forudsat at den ikke virker "frastødende" på de hidtidige elevgrupper på efterårets lange kursus.
- Der åbnes for eksperimenter/pilotprojekter for mange typer kortkurser overfor forskellige og nye målgrupper, både under og udenfor højskoleloven og som egentlig udlejningsvirksomhed.
- Fejlslagne forsøg rammer ikke skolens hovedaktivitet. Der kan sættes med større risikovillighed og innovative lyster.
- Højskolens nuværende profil ændres ikke, da de lange kurser er uændrede. Men tilstedeværelsen af andre målgrupper og tilbud for disse i efterårsperioden vil kunne virke bidrage med et bredere tilbud (foredrag, aktuel debat m.v.) og en bredere kontaktflade også for eleverne på de lange kurser.
- Nye faglige og pædagogiske erfaringer og kompetenceudvikling kan overføres til de lange kurser under kontrollerede former.

Ulemper:

- Ressourcerne til udvikling koncentrerer om en ny sideaktivitet, uden at der handles i forhold til truslerne om alvorlige fald i elevtallet til de lange kurser. Skolen kan vinde markedsandel på et nyt lille marked, men kan i mellemtiden miste markedsandele på det store dominerende marked.
- Nødvendige initiativer i forhold til de lange kurser bliver sendt i syltekrukke og kun en mindre del af personalet involveres i udviklingsprocesser.
- De korte kursusaktiviteter udvikles uden hensyn til de lange kurser, og det kan give et uroligt læringsmiljø indadtil og signalforvirring udadtil for skolens hovedprofil.
- Det vil dog afhænge af om de korte kursusaktiviteter udvikles ud fra en samlende ide, der sigter mod at kunne give inspiration til de lange kurser, eller om udviklingen blot er styret af målet om at sikre fuld kapacitetsudnyttelse gennem allehånde aktiviteter og kursusudlejninger.

- Elever under kursusafdelingen vil være mere ressourcekrævende både mht. til planlægningsfasen (opsøgende arbejde, særlig markedsføring m.m.), den løbende administration, selve afviklingen både for det pædagogiske og praktisk personale.
- Kombinationen af parallelle elever på skiftende kortkurser og elever på det lange efterårs-kursus giver yderligere ressourcepres både praktisk og pædagogisk.
- En helt selvstændig kursusafdeling med skiftende kortkursuselever kan svække et stabilt harmonisk læringsmiljø for eleverne på efterårets lange kursus og således svække efterspørgslen til dette.

Konklusion: Model 3

- Problematisk at alle udviklingsressourcer øremærkes til en ny sekundær aktivitet. Den primære aktivitet kan også have udviklingsbehov for at imødegå tendens til elevfald.
- Udviklingen af en helt adskilt kortkursusafdeling kan give et uharmonisk læringsmiljø både for elever og ansatte, og skabe signalforvirring om højskolens profil udadtil og forvirring for den faglige pædagogiske udvikling indadtil.
- Den kan næppe anbefales, da den giver en for ensidig indsats af udviklingsressourcer og et for snævert perspektiv for skolens samlede videreudvikling.

Model 4: Nye parallelle kortkurser i samspil med lange kursers udvikling

Kendetegn:

- Der iværksættes en koordineret udviklingsindsats for både de nuværende lange og de nye korte kurser med virkning fra efteråret 1999.
- Hovedmålet for de nye kortkursusaktiviteter er, at de på sigt kan give faglig-pædagogiske inspiration og en profiludbygning og en øget kontaktflade til målgrupper for skolens samlede aktiviteter, der uforandret bæres af de lange kurser.
- Der satses primært på nye kortkursusaktiviteter i efterårsperioden med en belægningsgrad på ca. 1/3 af sengepladserne tilsvarende Over- og Underhusets kapacitet.
- På sigt kan kortkurserne eventuelt også indpasses i forårsperioden, hvis de har succes og erfaringerne med samspillet med de lange kurser er gode.

Fordele:

- De begrænsede udviklingsressourcer benyttes mere balanceret til både de nuværende lange kurser og de nye korte kurser.
- Hele personalegruppen vil i højere grad være inddraget i udviklingsprocessen, og der er større muligheder for et samspil mellem nye initiativer både på de lange og korte kurser.

Ulemper:

- Stadige hensyn til at sikre koordinering af initiativer indenfor både de lange og korte kurser, og til at sikre harmoniske samspil mellem de involverede kan svække den innovative energi på de nye korte kurser. Der kan gå for meget udvalgsarbejde i det.

Konklusion: Model 4:

- Er i princippet den bedste løsning, men ikke nødvendigvis i praksis.
- Det vil især afhænge af, hvorvidt der er bred konsensus i personalegruppen om at de lange kurser også skal involveres i et udviklingsarbejde, der kan indebære en drejning af deres hidtidige profil, fagtilbud og struktur, og følgelig nye opgaver herunder videreuddannelse m.v. til personalet.

Model 5: Kursusoverlapping med nye modultilbud især efterår lange kurser.

Kendetegn:

- Der satses ikke på nye korte kursusaktiviteter.
- Eneste ændring af de lange kurser er at der om efteråret åbnes op for en ny struktur med kortere modultilbud med tre tilmeldingsmuligheder: 1. til hele efterårskurset som nu; 2. kun til første periode, der udbygges som selvstændigt modul; 3. kun til anden periode, der udbygges som selvstændigt modul.
- Denne strukturændring kan give ændringer i det samlede læringsmiljø og justeringer af fagtilbud og andre praktiske forhold.
- Mange af de mest besøgte og velrenommerede skoler, såsom Brandbjerg, Rødding, Ubberrup, Vestjylland, Askov, Uldum, Rødkilde, Rønne, Rønshoved og Snoghøj og Skælskør har disse muligheder plus flere endnu. Ask og Danebod har udelukkende denne struktur med tre indgange pr. semester. Kun Krogerup, Testrup og Odder har samme struktur som Ry med et langt kursus forår og efterår. Skoler som Ryslinge, Silkeborg, Hadsten, Højskolen Strand, Thy, Grundtvigs og Støvring har samme mulighed plus sideløbende et langt etårskursus.
- Andre skoler som Vallekilde, Askov, Brenderup, Brogården m.fl. har et langt kursus pr. semester samt skiftende parallel kortkursusvirksomhed ved siden af.
- Modellen med tre indgange pr. semester er delvist iværksat for efteråret 1998 på Ry Højskole.

Fordele:

- Det giver mere fleksible tilmeldingsmuligheder for de elever, der ikke har tiden og pengene til det lange forløb, og det kan måske styrke elevsøgningen.
- Det kan give et mere levende læringsmiljø med større variation i elevgruppen.

Ulemper:

- Det kan give et mere uroligt og knap så "hjemligt" læringsmiljø med den større udskiftning. Både elever og personale kan eventuelt se det som en svaghed.
- NB: Men det problem kan de parallelle kortkurser også indebære, selvom graden er mindre, da der ikke vil være tale om, at elevgrupperne fra de lange og korte kurser vil indgå i så integrerede kursusforløb.

Konklusion: Model 5

- Muligheden for tre indgange må ses som en fordel for elevsøgningen, da de elever, der ikke kan og vil, eller har råd til at afsætte 3-4 måneder til de nuværende lange kurser alligevel kan komme til Ry Højskole.
- Det mere urolige læringsmiljø tror jeg hovedsageligt er et problem for personalegruppen. De unge er vant til stadige ændringer. Men ok, antagelsen er meget løst underbygget.
- Som sådan er der ikke specielt megen udviklingsdynamik i denne model. Men selve åbningen for at indbygge en mere fleksibel kursusstruktur og tilmeldingsmulighed for de lange kurser er en interessant mulighed. Den kan også give mere fleksible muligheder i forhold til at udvikle en sideløbende kortkursusaktivitet.
- Muligheden bør medtænkes i de andre modeller.

Model 6: Et længere vinter-/forårskursus kombineret med kortkurser og modultilbud efterår.**Kendetegn:**

- Her tale om en radikal ændring af de udbudte kursers tidsstruktur. I stedet for afsluttede forløb forår og efterår, tilbydes længere op til etårige forløb, der starter medio efterår og løber vinteren over. Hermed kan der være plads til en lang periode sommer og tidligt efterår til løbende kortkursusaktivitet.

Fordele:

- Det kan åbne for længere og mere dybtgående lange kursusforløb i perioden medio efterår til næste sommer på den ene side, og for et større spillerum for de korte kursusaktiviteter fra sommeren og frem til medio efterår på den anden side

Ulemper:

- Belægningsgraden bliver sandsynligvis for lav. Der skønnes ikke at være et tilstrækkeligt elevgrundlag for de længere (lange) kurser, og det vil samtidig øge kravet om søgning til nye usikre korte kurser.

Konklusion: Model 6

- Modellen kan ikke anbefales.

9.2 Prioritering af de seks modeller

I udvalget anbefaler vi at udviklingsprojektet og debatten herom koncentrerer sig om model 2,3 og 4.

Model 1 er for uambitiøs, men en udvidet markedsføringsindsats bør medtænkes i de tre udvalgte udviklingsmodeller.

Model 5 angiver ikke noget særligt indholdsmæssigt udviklingsarbejde, men dens mulighed for at indarbejde en mere fleksibel tilmeldingsmulighed med tre indgange til hvert semesters lange kursustilbud bør medtænkes.

Model 6 er urealistisk i forhold til elevsøgningen, og glemmes i de videre prioriteringsmuligheder.

De tre modeller, som vi i udvalget finder mest interessante at arbejde videre med og få drøftet nærmere, indgår i næste afsnits oversigt over udvalgte forandringsmodeller.

9.3 Oversigt over de tre udvalgte forandringsmodeller

Udviklingsstrategier	Model 2: produktudvikling af lange kurser	Model 3: nye parallelle kortkurser primært efterår	Model 4: Korte kurser i samspil med lange kurser, efterår	
Kendetegn	uændret lange kurser, men ny profil og fag for at supplere nuværende primære målgruppe.	uændret forår - nyt efterår med langt kursus (2/3 belægning) og parallel kortkurser (1/3)	Nye korte kurser udvikles i samspil med udvikling af lange kurser, især efterår	
Udviklingstype	generel produktudvikling: justeret/nyt produkt til samme og nye målgrupper.	delvis diversifikation: Afgrænset produktudvikling. for nye målgrupper	bredere diversifikation: generel produktudvikling til bredere målgruppe for begge kursustyper	
Elementer i produkt-forandring	Profil	Glidende ændring af profil, evt. samme forår og ændret efterår (dobbel-profil).	Uændret for lange kurser, men uklar profilindslag med skiftende korte tilbud.	Begyndende ændring hvis udvikling af korte og lange kurser (efterår) spiller sammen.
	Fagtilbud	Glidende ændring - fra suppl. tilbud til ændret helhedsindtryk	Uændret primære højskoledrift, men ny sekundære kursusafd.	Nye korte kurser og lange kurser i fagligt samspil.
	Pædagogik	Mindre ændringer er aktuelle alt efter drejning af profil og tilbud.	Uændret for lange kurser, men nye krav for de korte kurser.	Samspil kan indebære nye pædagogiske tiltag for lange kurser.
	Struktur	Grundstruktur uændret, men evt. ændringer af fagkombinationer	Visse ændringer af langt efterår grundet parallelle korte kurser.	Flere ændringer for lange kurser ved øget samspil.
	Praktiske forhold	Uændret	Større indsats efterår	Endnu større indsats
	Adm. service	Uændret	Kraftig øget belastning	Kraftig øget belastning
	Markedsføring	Øget/differentieret indsats	Kraftig øget indsats	Kraftig øget indsats
	Andet?			
Interne ressourcer til forandring	Fysiske rammer	Uændrede krav generelt, evt. visse uv-faciliteter	Ændrede krav sengeafd., adskilt kursusafsnit?	Ændrede krav sengeafd., adskilt kursusafsnit?
	Pæd. personale	Nye krav for hele gruppen	Nye krav for del af gruppen	Nye krav for større del af gruppen
	Adm. personale	Uændrede krav/øget indsats markedsføring	Kraftigt øgede krav ifm. kursusafdeling	Kraftigt øgede krav ifm. kursusafdeling
	Øvrigt personale	Uændrede krav	Øgede mere fleksible servicekrav	Øgede krav grundet mere fleksible servicekrav
	Økonomi: budgetramme	Øges for visse uv-faciliteter, efteruddannelse, gæstelærere, differentieret PR m.m.	Budgetramme øges kraftigt for nye kursusfaciliteter, adm. og øges delvist for efteruddannelse, PR m.m.	Øges kraftigt for nye kursusfaciliteter, adm. og øges delvist for efteruddannelse, PR m.m.
	Andet?			
Efterspørgsel/ eksterne forhold	Målgrupper	Uændret "bløde" 4. g'er, men udvidet appel nye "hårde" 4. g'er, henviste fra sociale områder, flygtninge og udenlandske elever	Uændret for lange kurser, men bred vifte af nye målgrupper til kortkursus-afdeling	Prioriteret indsats, der skaber sammenhængende målgrupper både til lange og korte kurser
	Samarbejdspartnere	Eventuelt udvalgte dele af vejledersystem og sociale system	Er nødvendige - kræver stor opsøgende indsats	Er nødvendige - kræver stor opsøgende indsats
	Mellemhandlere	Eventuelt udvalgte dele af vejledersystem og sociale system	Delvist nødvendige - kræver stor opsøgende indsats	Delvist nødvendige - kræver stor opsøgende indsats
	Andet?			

Bilag med statistik og baggrundsmateriale

I dette bilag fremlægges statistisk talmateriale, der kan bruges som dokumentation for hovedtendenser for elevsøgningen til højskolerne og herunder mulighederne for Ry Højskole.

Talmaterialet bygger især på officielle opgørelser fra Danmarks Statistik og Undervisningsministeriet og Finansministeriet og særlige opgørelse fra Højskolernes Sekretariat og FFD og fra Ry Højskole. Det drejer sig hovedsageligt om:

- Den årlige statistiske efterretning om de frie kostskoler i perioden 1972-1997 fra Danmarks Statistiks serie ”Uddannelse og kultur”
- Andre årlige efterretninger om andre dele af uddannelsessystemet i samme serie
- Undervisningsministeriets årlige udgivelse ”Uddannelse på kryds og tværs”
- Undervisningsministeriets aktuelle udgivelse ”Folkeoplysningen i Tal”
- Finansministeriets aktuelle udgivelse ”Kvalitet i uddannelsessystemet”
- De halvårslige opgørelser fra Højskolernes Sekretariat om elevsammensætningen, 1995-97
- De særlige opgørelser, som Ry Højskole har for skolens elevsøgning.

Der er ofte uoverensstemmelser i de officielle opgørelser, og principper for opgørelser kan skifte i perioden indenfor samme udgivelse.

Som hovedregel vægtes tal fra Danmarks Statistik højest i denne rapport, og ved undtagelser her fra kommenteres det i noteform.

Danmarks Statistik skifter ofte i perioden opgørelsesprincipper og det kræver at tallene renses for at gøre dem sammenlignelige over tid. Bl.a. ændres definitionen af lange kurser i den seneste opgørelse for 1997 til kurser fra 12 uger og opad, hvor de tidligere omhandlede kurser fra 5 uger og opad. Samme ændring har Undervisningsministeriet foretaget fra og med 1997.¹ Ved sådanne ændringer, der kræver rensning af tallene, bemærkes det også i noteform.

Dokumentationen i bilaget kan ultrakort siges at vise, at Ry Højskole står stærkt i forhold både til det aktuelle og det sandsynlige fremtidige primære segment indenfor elevgrundlaget, og at mulige ændringer må ske under hensyntagen til at fastholde og udbygge denne position.

¹ Jeg kender ikke begrundelsen, men vi kan håbe på, at Ministeriet er ved at forberede særlige tilskudsbetainger/elevstøtte for lange kurser over 12 uger.

1. Uddannelsessystemets opbygning og elevstrømme

Uddannelsessystemet består dels af de grundlæggende uddannelser og dels af voksen- og efteruddannelserne, inkl. de folkeoplysende uddannelser.

De grundlæggende uddannelser består af tre niveauer: Grundskolen, ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser.

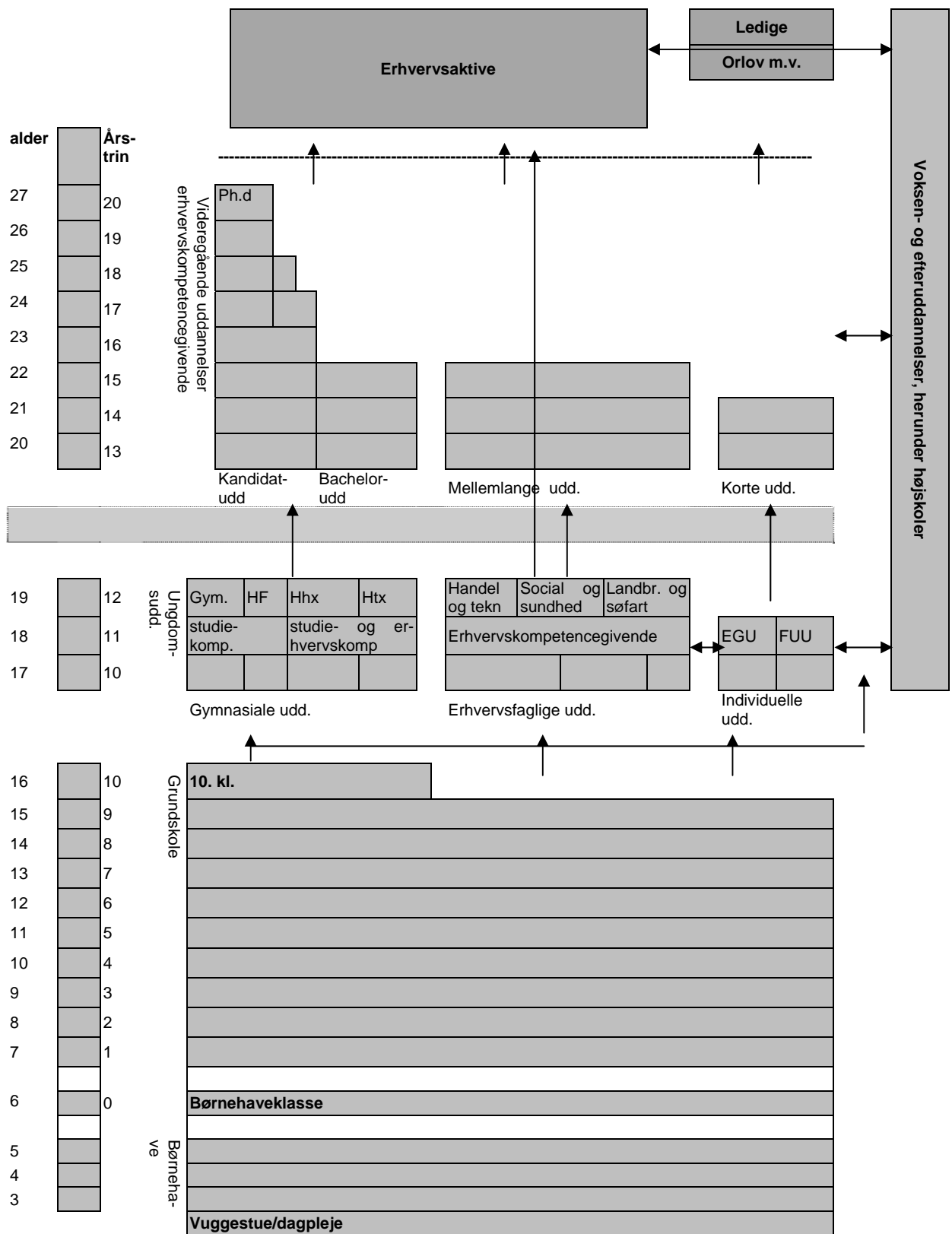
1. Grundskolen omfatter børnehaveklasse og 1.-10. klasse i folkeskolen og tilsvarende private skoler. På 8.-10. klassetrin kan undervisning gives på efterskoler og ungdomsskoler.
2. Ungdomsuddannelser kan opdeles i tre grupper: de gymnasiale uddannelser, de erhvervsfaglige uddannelser og de individuelle uddannelser.
 - 2.1. De gymnasiale uddannelser omfatter de almengymnasiale uddannelser som studentereksamen og højere forberedelseseksamen (hf); samt de erhvervgymnasiale uddannelser som højere handelseksamen (hbx) og højere teknisk eksamen (htx). Disse uddannelser giver studiekompetence til de videregående uddannelser, men er ikke i sig selv erhvervskompetencegivende. Bortset fra hf, som er toårig, er de gymnasiale uddannelser treårige.
 - 2.2. De erhvervsfaglige uddannelser består af erhvervsuddannelserne (eud), social- og sundhedsuddannelserne (sосу) og andre uddannelser indenfor landbrug og søfart. De omfatter samlet godt 85 uddannelser og det er muligt at specialisere sig yderligere. Disse uddannelser giver erhvervskompetence og herudover studiekompetence til nogle videregående uddannelser, og de varer typisk fra 2-4 år.
 - 2.3. De individuelle uddannelser omfatter erhvervsgrunduddannelserne (egu) og den frie ungdomsuddannelse (fuu). De unge sammensætter selv disse uddannelser, og de varer op til 2 år. Egu er praktikorienteret, og der kan i lighed med eud og sosu opnås medlemskab af en a-kasse. Fuu giver ingen selvstændig studie- eller erhvervskompetence, men indgår der delforløb fra andre uddannelser opnås merit.
3. På de videregående uddannelser skelnes mellem tre niveauer: korte (KVU), mellemlange (MVU) og lange (LVU). De korte videregående uddannelser er af 1½-2½ års varighed, og de mellemlange er af 3-4 års varighed og de lange uddannelser er typisk af 5 års varighed. Uddannelserne giver som hovedregel erhvervskompetence.

I **voksen- og efteruddannelserne** kan der også opnås studie- og erhvervskompetence.

4. Under VUC kan der tages hf og supplerende gymnasiale enkeltfag.
5. Under de åbne uddannelser kan man uddanne sig til merkonom, HD og tage enkeltfag under videregående uddannelser.
6. Under AMU kan man tage erhvervsfaglige uddannelser.

Det er især disse erhvervsrettede voksen- og efteruddannelser, som er prioriteret i satsningen på de voksnes efter- og videreuddannelse. Det kaldes livslang læring.

Figur 1a: Uddannelsessystemets opbygning

Kilde: Undervisningsministeriet, *Uddannelse på kryds og tværs*, 1997

Skemaet over elevstrømme i uddannelsessystemet kan give overblik over problemstillingen: hvorfra, hvornår og hvem kan blive kommende højskoleelever. Her kan man lave følgende opdeling:

1. Hvor mange kommer ind i systemet nedefra: Hvor stor en grundbestand kan strømme op igennem systemet. Det omhandler kort sagt spørgsmålet om udvikling i årgangenes størrelser, som er bestemt af demografiske forhold.
2. Efter grundskolen: Hvilken vej de unge videre vælger: at fortsætte med en ungdomsuddannelse og i så fald hvilke. Fordi muligheden for og motivationen til at tage på højskole vil afhænge meget af valget af ungdomsuddannelse.
Vælges en erhvervsfaglig uddannelse, der er direkte erhvervskompetencegivende, vil de unge, typisk gå direkte ud i erhvervslivet efter afsluttet uddannelse. Alternativet er karantæne fra A-kassen. *)Vælges en gymnasial studiekompetencegivende uddannelse vil de unge typisk have et par års ventetid inden de fortsætter med en videregående uddannelse, og det er i den tid at de typisk kommer på højskole.
3. Ventetiden efter den gymnasiale ungdomsuddannelse: hvordan anvender de unge ventetiden/ sabbatperioden og hvor stor betydning vil opsamling af studiepoint til en videregående uddannelse under kvote 2 have fremover.
4. Beskæftigelsessituationen efter en erhvervskompetencegivende uddannelse: uddanner de unge sig til ledighed eller er der arbejde efter uddannelsen. Hvis de ender i ledighed kan de blive mulige højskoleelever, hvis de ender i arbejde ser man dem ikke.
5. Hvad med de "øvrige" uden uddannelse og de utilpassede. Er der mange udstødte som kommer ind i de sociale aktiveringssystemer og der herfra kan blive mulige elever.
6. Udviklingen indenfor voksen- og efteruddannelserne generelt: Hvad betyder det øgede behov blandt virksomhederne for efteruddannelse og hvad gør man fra politisk side for at styrke den livslange læring.

I de følgende afsnit belyses især pkt. 1: de demografiske forhold, pkt. 2: de unges vej efter grundskolen mod ungdomsuddannelse og efterfølgende deres vej mod videreuddannelse, pkt. 3: spørgsmålet om "ventetiden" efter den gymnasiale uddannelse, der har en central placering i Finansministeriets udgivelse "Kvalitet i uddannelserne", og som kan have stor betydning for den fremtidige søgning til højskolerne.

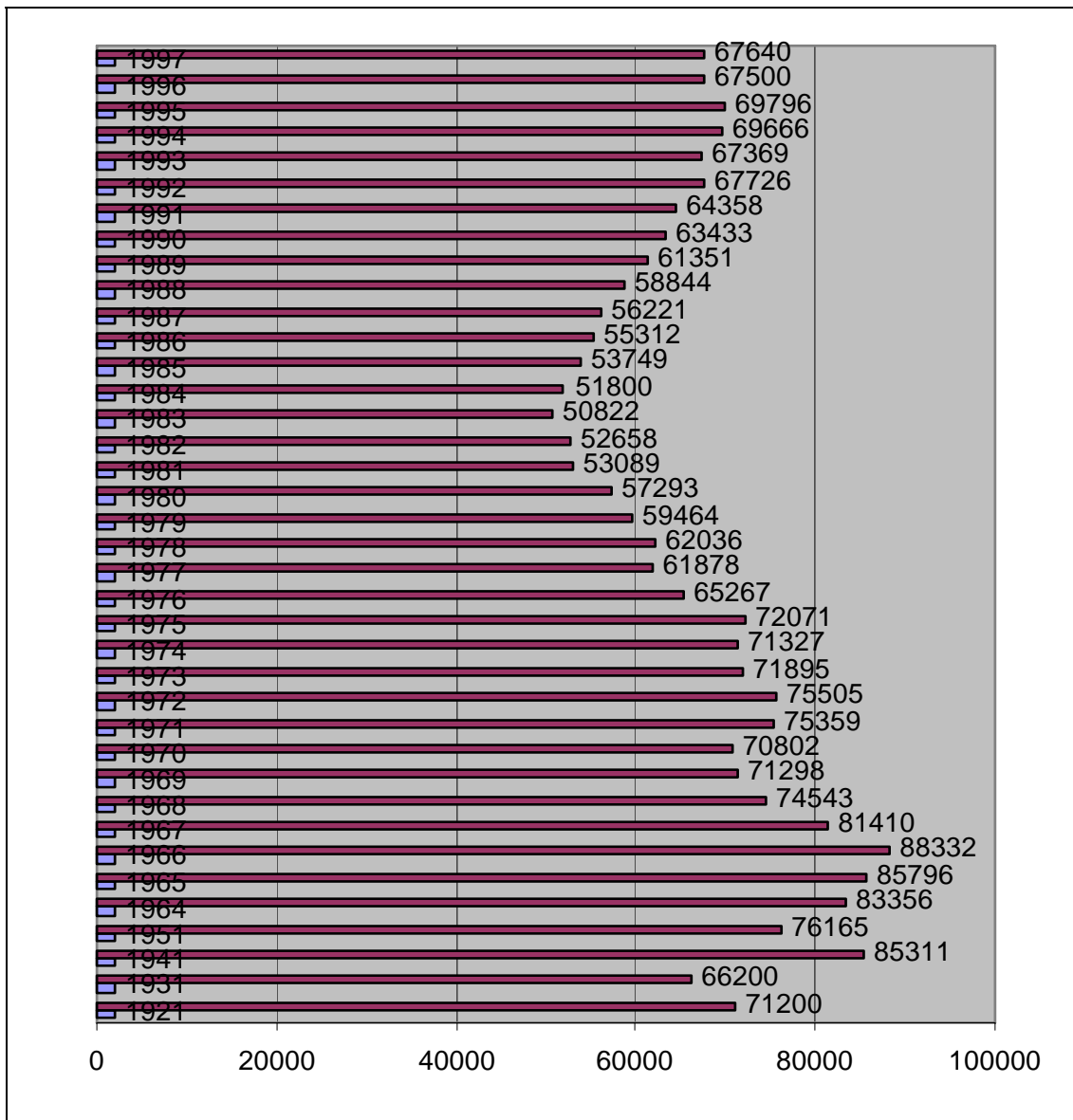
Derimod vil pkt. 4 og 5 kun berøres perifert i næstfølgende afsnit om højskolelevernes finansieringsformer. Kort sagt er det gængs viden, at andelen af henviste elever er stærkt faldende, og at der ikke er tegn på, at denne andel igen kan øges. Det kan begrunde, at der ikke bruges tid og plads til de punkter i denne rapport.

Pkt. 6 berøres heller ikke nærmere. Det er et meget omfattende emne, som der ikke er tid til i første omgang at belyse. Det må siges at være en mangel, da netop spørgsmålet om korte kurser for nye mere voksne og erhvervsaktive målgrupper er et centralt punkt i de mulige udviklingsmodeller for Ry Højskole.

*) At det er de unge med en gymnasial ungdomsuddannelse/en studie-, men ikke erhvervskompetencegivende uddannelse, der dominerer søgningen, hænger også strukturelt sammen med, at vort uddannelses- og arbejdsmarkeds- og understøttelsessystem er skruet sådan sammen, at når de unge har fået en erhvervskompetencegivende uddannelse, ja så skal de arbejde ellers begynder sanktionerne at indløbe fra systemets side. Et system, der gennemgående betragter et højskoleophold som spildtid. De unge med én erhvervsfaglig uddannelse har ikke store muligheder eller økonomiske motivation (og næppe heller "kulturel") for at tage på højskole.

1.1 Befolkningstal og elevbesøgets andel af ungdomsårgangene

Figur 1.1a: Børnefødsler i Danmark i perioden 1970-97

Anm.: Årgangstal for 1921 er et gennemsnit for 1921-30, og tilsvarende gælder for 1931, 1941 og 1951.

Kilde: Statistisk Årbog, 1997

De store årgange fra krigens mørklægningstid slog igennem i 1964-66. Fra midt i 1970erne falder fødselstallet jævnt til det laveste punkt i 1983, og herefter stiger det jævnt igen frem til 1995, men det er faldende igen de sidste år, og 1998 tegner til endnu et mindre fald.

De mindre ungdomsårgange er en ofte brugt forklaring på højskolernes faldende elevtal. Alt andet lige angiver de demografiske forhold også en alvorlig trussel mod elevgrundlaget. Fra 1972 til 1983 faldet fødselstallet med ca.. 25.000 fra over 75.500 til under 51.000.

Da den typiske højskoleelev er i starten af 20'erne, ramte de store årgange fra starten af 1970'erne således højskolerne i begyndelsen af 1990'erne, og det kan være en del af forklaringen på fremgangen op til midt i 1990'erne.

De følgende 2 år falder denne gruppe fra ca. 72.000 til 62.000, og det skal kunne mærkes. Tilbagegangen vil fortsætte frem til 2003, hvor de mindste årgange fra årene omkring 1983 vil slå igennem, og de følgende ti år frem til 2015 vil der være en jævn fremgang i ungdomsårgangene. Men de næste ti år vil ungdomsuddannelser og videregående uddannelser og hermed også højskolerne alt andet lige opleve en voldsom nedgang i det samlede elevgrundlag.

Men nu udjævnes tilgangen til de videregående uddannelser og også højskolerne af, at elevsøgningen er ret aldersmæssigt spredt. Derfor kan en opgørelse af udviklingen af en bredere gruppe som de 18-24-årige give et mere afvejet billede.

Først vises en generel profil for udviklingen i befolkningens aldersfordeling 1987-97, og dernæst en nærmere profil og prognose af de 18-24-åriges udvikling i perioden 1998-2040.

Tabel 1.1b: Befolkningstal – aldersfordeling 1987-1997

	Aldersfordeling pr. 1. Januar 1997						Befolkning i procent	
	Befolkningstal i 1.000						1987	1997
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1987	1997
Hele befolkning	5125	5130	5146	5181	5216	5275	100%	100%
Mænd	2526	2528	2536	2555	2573	2605	100%	100%
Kvinder	2599	2602	2610	2626	2642	2670	100%	100%
0-6 år	378	383	404	431	457	478	7,4%	9,1%
Mænd	193	196	207	221	235	245	7,6%	9,4%
Kvinder	185	187	197	210	223	233	7,1%	8,7%
7-14 år	540	506	469	451	444	459	10,5%	8,7%
Mænd	276	259	240	230	227	235	10,9%	9,0%
Kvinder	264	248	229	221	217	224	10,2%	8,4%
15-17 år	218	223	217	203	188	177	4,3%	3,4%
Mænd	112	114	111	104	96	90	4,4%	3,5%
Kvinder	106	109	106	99	92	87	4,1%	3,2%
18-24 år	574	557	541	519	514	498	11,2%	9,4%
Mænd	295	286	278	266	262	253	11,7%	9,7%
Kvinder	278	270	263	253	252	245	10,7%	9,2%
25-66 år	2736	2763	2810	2866	2905	2960	53,4%	56,1%
Mænd	1374	1390	1416	1446	1467	1496	54,4%	57,4%
Kvinder	1362	1373	1394	1420	1438	1464	52,4%	54,8%
67 år og derover	679	698	705	710	707	703	13,3%	13,3%
Mænd	276	283	285	287	286	285	10,9%	10,9%
Kvinder	403	414	419	423	421	418	15,5%	15,6%

Kilde: Statistisk Tiårsoversigt 1997, Danmarks Statistik

Det ses, at gruppen af voksne fra 25-66 år har øget sin andel i perioden, mens andelen af børn og unge fra 7-24 år er faldende. Derimod er de yngste fra 0-6 år igen stigende på grund af de stigende fødselstal. I øvrigt er det interessant, at andelen af mænd er så meget større end kvinder i alle aldersgrupper bortset fra den ældste gruppe for 67 år og derover, hvor mændene dør tidligere.

Tabel 1.1c: Prognose for de 18-24årige, 1998-2040

		Landsprognosen 1998-2040. Hovedforløb		
		18-24 år	Ændring	Indeks (1998=100)
Opgørelse	1987	573.643		118
	1988	568.561	-5.082	117
	1989	556.731	-11.830	115
	1990	549.095	-7.636	113
	1991	540.938	-8.157	112
	1992	526.856	-14.082	109
	1993	519.264	-7.592	107
	1994	518.716	-5.48	107
	1995	514.194	-4.522	106
	1996	508.431	-5.763	105
1997	498.428	-10.003	103	
Prognose	1998	484.766	-13.662	100
	1999	470.786	-13.980	97
	2000	453.968	-16.818	94
	2001	436.367	-17.601	90
	2002	423.725	-12.642	87
	2003	415.500	-8.225	86
	2010	445.969	30.469	92
	2020	503.598	57.629	104
	2030	460.835	-42.763	95
	2040	464.639	3.804	96

Anm.: Prognosen bygger på hovedforløbet, der forudsætter en startfertilitet i 1998 der er lidt lavere end i 1997, men derefter vil stige svagt frem til 2010 til 1,85, hvorefter den forventes at ligge konstant i resten af prognoseperioden til 2040. Indekseringen står for egen regning.

Kilde: Danmarks Statistiks Efterretningsserie Befolkning og valg, 1998:15

Bemærk at nedgangen for det absolutte antal af 18-24årige har været i gang de sidste 10 år, men alligevel toppede højskolernes besøgstal i 1994-95. Forklaringen er ikke, som vi senere skal belyse, at andre aldersgrupper kompenserede, men at en større andel af ungdomsårgangen kom på højskole.

Efter toppunktet i 1994-95 kan de sidste 3-4 års fald heller ikke forklares med et pludseligt fald i årgangenes størrelse, andre forklaringer er påkrævet. Det afgørende er tabet af henviste elever på baggrund af lovgivning og fald i ungdomsarbejdsløsheden. Men bemærk at det ikke har ramt andre skoleformer, tværtimod.

Ud fra opgørelsen over udviklingen i antal 18-24årige kan andelen af elevbesøg til højskolernes lange kurser beregnes. Kort sagt hvor stor en andel af de 18-24årige har været på et langt højskolekursus i perioden.

Tabel 1.1d: Beregning af højskoleelevers andel af ungdomsårgang

Andel af ungdomsårgang, der deltager i langt højskolekursus						
	Befolkningstal i 1.000 pr. 1. januar					
	1987	1989	1991	1993	1995	1997
18-24 år	573,643	556,731	540,938	519,264	514,194	498,428
Gns. 18-24 år	81,949	79,533	77,277	74,181	73,456	71,204
Antal besøgs elever i skoleår						
	1986-87	1988-89	1990-91	1992-93	1994-95	1996-97
18 år	731	753	694	646	599	611
19 år	1221	1342	1537	1651	1884	1491
20 år	1549	1634	1600	1892	2305	2176
21 år	1216	1263	1067	1354	1685	1737
22 år	827	960	839	839	1128	918
23 år	673	739	628	599	767	517
24 år	474	542	519	466	498	379
I alt elever 18-24 år	6691	7233	6884	7447	8866	7829
18-24 årige besøgs elevers andel af ungdomsgruppen 18-24 år						
I alt procent	8,2%	9,1%	8,9%	10,0%	12,1%	11,0%

Anm.: Opgørelsen af de 18-24-årige er pr. 1. januar og dvs.. midt i højskolernes skoleår. Der er tale om en uvægtet opgørelse af elevtallets andel af ungdomsårgangene 18-24 år. Den mere præcise vægtede opgørelse kræver, at andel af 18-årige besøgs elever procentsættes i forhold til antal 18-årige overhovedet, og tilsvarende for de 19-årige osv. Herefter lægges procentdelene sammen for alle 7 aldersgrupper indenfor de 18-24-årige. Det er for omfattende. Men den uvægtede opgørelse afviger metodisk set kun meget lidt fra den vægtede, vi taler om plus-minus kvarte procenter. Danmarks Statistik opgør ikke kønsfordelingen for aldersgrupperne blandt højskolernes besøgs elever.

Kilde: Danmarks Statistiks opgørelser over antal 18-24-årige og antal besøgs elever til de lange højskolekurser fra denne aldersgruppe i perioden 1987-1997.

Andelen af de 18-24-årige, der har været på højskole i årene 1987 til 1997 er pænt stigende i perioden, selvom den falder det sidste år.

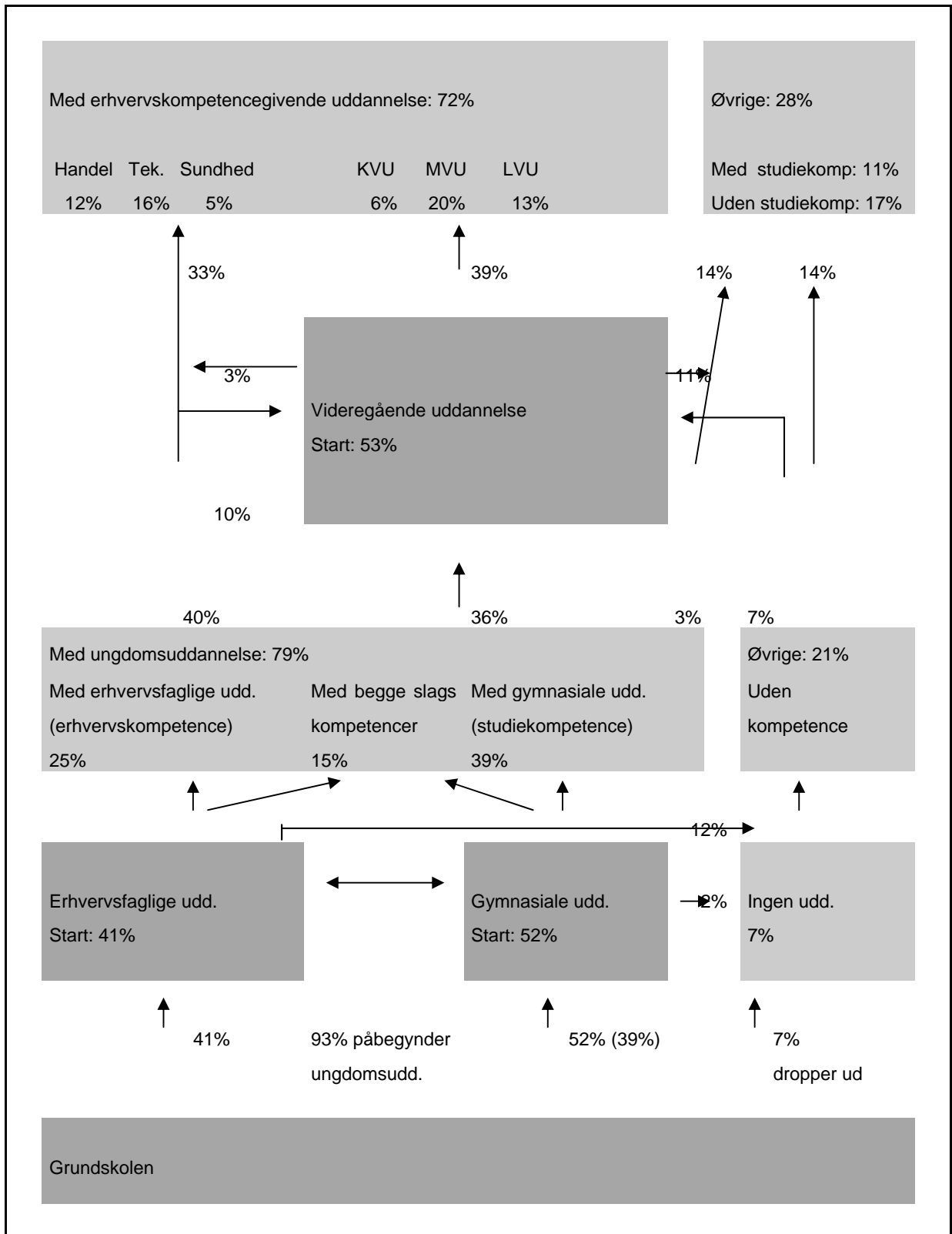
Medtælles de voksne over 24 år får vi billedet af, hvor stor en andel af befolkningen over 18 år, der har været på højskole. Nu er andelen af voksne besøgs elever langt mindre end de unge, men alligevel vil nogle flere procent end 11% kunne sige ja til at de har været på et langt højskolekursus, hvis hele den voksne befolkning blev spurgt. De procenter beregnes ikke her.

Ligesom man kan sige, at knap 40% af de unge har prøvet at gå på et gymnasium eller over 50% har prøvet at gå på en videregående uddannelsesinstitution, ja så har ca.. 11% prøvet at besøge et langt højskolekursus. Hvis man mener, at et højskolebesøg har værdi for de unge, så må en andel på 11-12% siges at være meget lav. Ideelt set burde det være lige så naturligt, at de unge har været på nogle måneders højskolebesøg, som de har gået 2-6 år på en videregående uddannelse, eller rettere et højskolebesøg burde være et naturligt led i deres samlede (ud-) dannelsesforløb.

Tænk hvis uddannelsesplanlæggerne havde samme ambitioner på højskolens vegne som de har for de øvrige uddannelser efter grundskolen. Så ville højskolerne få 4-5-doblet deres elevtal.

1.2 Uddannelsesprofil og elevstrømme – veje efter grundskolen

Figur 1.2a: Uddannelsesprofil 1995

Anm.: Fra folkeskolen vælger 52% en gymnasial udd., og heraf 39% en almen gymnasial og 13% en erhvervsfaglig gymnasial, og heraf hovedparten hhx.

Kilde: Undervisningsministeriet, *Uddannelse på kryds og tværs*, 1997

Uddannelsesprofilen viser, at ungdommen i dag har et højt uddannelsesniveau. Fra grundskolen påbegynder 93% en ungdomsuddannelse, fordelt med 52%, der tager en gymnasial uddannelse og 41%, der tager en erhvervsfaglig uddannelse.

Heraf gennemfører 79% en ungdomsuddannelse, mens 14% falder fra. Ud af de 79% der gennemfører ungdomsuddannelsen påbegynder 46% en videregående uddannelse og dertil kommer 7% uden normal ungdomsuddannelse. I alt starter 53% således på en videregående uddannelse. Men 11% falder fra og 3% vælger at tage en erhvervsfaglig uddannelse. I alt 39% når således at færdiggøre en videreuddannelse.

Dertil kommer 33%, der får en erhvervsfaglig uddannelse, i alt 72% opnår således en erhvervskompetencegivende uddannelse. Men 28% opnår ikke en sådan, og heraf slutter 11% med en studiekompetencegivende gymnasial uddannelse, mens de resterende 17% kun har folkeskolen bag sig.

De unges uddannelsesniveau stiger til stadighed i forhold til de foregående år. Det kan en sammenligning med tidligere års uddannelsesprofil (ungdomsårgangenes uddannelsesniveau) vise.

Tabel 1.2b: Uddannelsesprofil 1982,1990,1994 og 1995.

	1982	1985	1990	1994	1995
Andel påbegyndt ungdomsuddannelse efter grundskolen	86	89	92	93	93
Andel gennemført ungdomsudd.	68	72	73	77	79
Med erhvervsfaglig udd. ex. erhvervs gym.	32	36	27	26	25
Med en gymnasial udd.	36	36	46	51	54
<i>heraf med almen gymnasial udd.</i>	28	26	33	39	39
<i>heraf med erhvervs gym.</i>	8	10	13	12	15
Andel gennemført videregående udd.	24	22	32	37	39
korte videregående udd.	4	4	6	6	6
mellemlange videregående udd.	14	13	16	20	20
lange videregående udd.	6	5	9	10	12
Ph.d. udd.	0	0	1	1	1
Andel med erhvervsfaglig uddannelse inkl. erhvervs gym.	36	43	33	33	33
I alt andel med erhvervs komp.	60	65	65	70	72
Andel uden studie- eller erhvervs komp. (kun grundskole)	29	26	23	19	17
Andel kun med studiekompetence	11	9	12	11	11
almengymnasial udd.	7	7	8	8	7
erhvervs gymnasial udd.	4	2	4	3	4
Andel med kompetencegivende udd.	71	74	77	81	83

Kilde: Undervisningsministeriet, Uddannelse på kryds og tværs, 1997, p. 23.

Anm.: Tabellens opsætning og rækkefølge er ændret for bedre at følge elevstrømmens udvikling fra grundskole til færdig uddannelse.

Det ses, at uddannelsesniveaet generelt er stigende. I 1982 gennemførte 71% af en ungdomsårgang en kompetencegivende uddannelse, mens tallet i 1995 var 83%.

Andelen der tog en ungdomsuddannelse steg fra 68% til 79%, men det er de gymnasiale uddannelsers fremgang fra 36% til 54% af en ungdomsårgang, der trækker tallet op, for andelen på de erhvervsfaglige uddannelser (ex. de erhvervsgymnasiale) er faldet fra 32% til 25% af ungdomsårgangen.

Tilsvarende steg andelen med en færdiggjort videregående uddannelse fra 24% til 39%, mens andelen med en erhvervsfaglig uddannelse (inkl. de erhvervsgymnasiale udd.) faldt fra 36% til 33%. Alt i alt steg andelen af en årgang med en erhvervskompetencegivende uddannelse fra 60% i 1982 til 72% i 1995. Tilsvarende faldt andelen uden en sådan fra 40% i 1982 til 28% i 1995, og det fald skyldes udelukkende et fald i andelen med kun grundskole fra 29% i 1982 til 17% i 1995, mens andelen med kun en gymnasial uddannelse uændret er på 11%.

Udviklingen indenfor de almen gymnasiale uddannelser kan nærmere belyses.

Tabel 1.2c: Andel af ungdomsårgang med start på en almen gymnasial uddannelse

År	Andel af ungdomsårgang, der påbegynder en almen gymnasial udd. - procent											
	I alt				Mænd				Kvinder			
	1. G	1.hf	1.st.kl.	I alt	1. G	1.hf	1.st.kl.	I alt	1. G	1.hf	1.st.kl.	I alt
1997	33,7	9,2	0,7	43,6	26,2	5,4	0,6	32,2	41,3	12,9	0,8	55,0
1996	34,4	10,3	0,7	45,4	26,7	6,2	0,6	33,5	42,5	14,6	0,9	58,0
1995	33,8	9,7	0,6	44,1	26,6	5,7	0,5	32,8	41,3	13,9	0,8	56,0
1994	33,9	11,5	0,7	46,1	27,5	6,8	0,6	34,9	40,7	16,4	0,8	57,9
1993	31,9	11,4	0,8	44,1	25,7	6,8	0,8	33,3	38,4	16,3	0,9	55,6
1992	30,4	10,3	0,8	41,5	24,6	6,0	0,7	31,3	36,5	14,7	0,9	52,1
1991	28,8	11,1	1	40,9	24,0	6,5	0,9	31,4	33,7	16,0	1,1	50,8
1990	28,1	10,6	2,4	41,1	23,6	6,3	2,1	32,0	32,7	15,0	2,7	50,4
1989	27,9	9,7	1,9	39,5	23,0	5,5	1,7	30,2	33,1	14,1	2,2	49,4
1988	28,5	8,4	1,8	38,7	23,9	4,7	1,6	30,2	33,4	12,2	2,0	47,6
1987	28,3	8,2	1,8	38,3	23,6	4,7	1,6	29,9	32,2	11,9	2,0	46,1
1986	27,8	8,1	1,7	37,6	23,5	4,5	1,5	29,5	32,2	11,9	2,0	46,1

Kilde: Danmarks Statistiks serie Uddannelse og kultur. Temanumre om Elever i grundskolen, gymnasiet og hf/studenterkurser, nr. 1998:5, 1997:8 og 1996:5

Den samlede andel er klart stigende fra 37,6% i 1986 til 43,6% i 1997. Forholdet mellem studentereksamen og hf er ret konstant i perioden.

Kvindeandelens store overvægt kan fremhæves. I 1997 var den kvindelige andel af en årgang på 55%, mens mændenes kun var på 32,2%. Der starter næsten dobbelt så mange kvinder som mænd på det almene gymnasium. Det forhold er nok den væsentligste grund til, at

kvinderne også dominerer på højskolernes lange kurser, som især finder eleverne blandt de unge med almen gymnasial baggrund.

I afsnittet om den demografiske udvikling så vi, at antallet af unge var faldende. Men den relative stigning i uddannelsesniveaet er større end det absolutte fald i ungdomsårgangene. Det betyder, at det absolutte antal elever indenfor de gymnasiale ungdomsuddannelser og indenfor de videregående uddannelser alligevel stiger. Det ses af næste tabel.

Tabel 1.2d: De 20-24-åriges højest fuldførte uddannelse 1991-95

	De 20-24 åriges højest fuldførte uddannelse 1991-95. Antal.				
	1991	1992	1993	1994	1995
I alt antal 20-24 årige	389,685	378,503	374,324	368,28	369,419
Grundskolen 7.-10. kl.	146,236	142,964	141,716	140,441	139,557
heraf 7.-9. kl.	72,332	71,646	71,795	71,627	71,340
heraf 10. kl.	67,867	65,389	64,074	63,127	62,776
heraf efterskole studenter	4,526 1,511	4,463 1,466	4,443 1,404	4,453 1,234	4,323 1,118
I alt gymnasiale	109,26	110,768	114,600	118,196	122,420
Studentereks./almen gym.	64,417	63,075	63,398	64,485	66,581
HF/almen gym.	16,955	17,158	18,218	19,355	20,309
HH/erhvervsgym.	26,149	28,188	29,995	30,910	31,701
Htx/erhvervsgym.	1,530	2,124	2,74	3,234	3,683
adgang til teknika	0,209	0,223	0,249	0,212	0,146
I alt erhvervsfaglige udd.	119,006	109,831	103,270	98,733	94,843
I alt videregående	15,183	14,940	14,738	15,495	17,071
Korte videregående	4,277	4,067	4,205	4,642	5,677
Mellemlange videregående	6,163	5,862	5,805	6,228	6,879
lange videregående	4,743	5,011	4,728	4,625	4,515

Kilde: Danmarks Statistiks serie *Uddannelse og kultur*, Befolkningens uddannelse 1995, nr. 1996:13

Selvom antallet af 20-24-årige falder i perioden stiger det samlede antal med en gymnasial og videregående uddannelse. Derimod er antallet på de erhvervsfaglige uddannelser støt faldende i perioden. Det gælder absolut og endnu stærkere relativt.

Uddannelsesinstitutioner i Danmark

Som afslutning på dette afsnits forsøg på at give et overblik over udviklingen i uddannelses-systemet i Danmark kan vi belyse typer og antal af uddannelsessteder.

Antallet af uddannelsessteder er steget fra 3.368 i 1982 til 3.514 i 1997. Antallet af gymnasier, erhvervsskoler og videregående uddannelsesinstitutioner har stort set været konstant i hele perioden. Antallet af folkeskoler er faldet, mens antallet af private grundskoler, efterskoler og folkehøjskoler er steget. Hertil kommer etableringen af daghøjskoler og produktionskoler.

Opgjort pr. 1. juni 1997 er der i Danmark 2.100 grundskoler, 230 efterskoler og 150 gymnasier, hf og studenterkurser. Dertil kommer lidt over 300 skoler, der udbyder erhvervsfaglige uddannelser. Omkring 200 uddannelsesinstitutioner udbyder videregående uddannelser, herunder 12 universitetslovsinstitutioner, 117 institutioner, der udbyder mellemlange videregående uddannelser og 66 institutioner, der udbyder korte videregående uddannelser.

Tabel: 1.2e: Antal uddannelsessteder pr. 1.6. 1982, 1988, 1994 og 1997

	1982	1988	1994	1997
	----- Antal -----			
Uddannelsessteder i alt	3.368	3.383	3.485	3.514
Grundskoler	2.480	2.475	2.342	2.354
Folkeskoler	1.959	1.872	1.698	1.692
Selvejende private skoler	359	408	420	431
Efterskoler	162	195	224	231
Gymnasium, hf- og studenterkursus	160	161	152	150
Erhvervsskoler	296	301	286	289
Handelsskoler og tekniske skoler	129	133	125	122
Landbrugs- og hush. skoler	54	62	60	55
Sundhedsskoler	35	34	40	39
Videregående uddannelser	211	220	201	201
Universitetslovsinstitutioner	12	12	12	12
Lærerseminarer	27	25	20	20
Pædagogseminarer	37	42	33	34
Sygeplejerskoler	27	27	26	25
VEU-uddannelser	221	226	504	520
VUC-centre	91	83	77	79
AMU-centre	39	38	34	30
Folkehøjskoler	88	102	100	100
Ungdomshøjskoler	3	3	3	3
Produktionskoler	-	-	118	109
Daghøjskoler	-	-	172	194

Kilde: Undervisningsministeriet, *Uddannelsesredegørelse 1997*

Blandt højskolefolk fylder højskolerne meget, men i det samlede billede fylder de knap så meget. Væksten i produktionskoler og daghøjskoler øger heller ikke højskolernes tyngde.

1.3 Ambitiøse uddannelsespolitiske planer

Større fremgang end forventet

Fortsat vækst i absolutte tal for de gymnasiale uddannelser og de videregående uddannelser er typisk og det skyldes at andelen der påbegynder uddannelse efter grundskolen vokser hurtigere end årgangen falder.

I Undervisningsministeriets Nyhedsbrev fra april 1997 nævnes det således, at nye fremskrivninger fra Undervisningsministeriets Datakontor viser, at gymnasiet er i højere kurs blandt de unge end hidtil antaget. Antallet af elever formodes i år 2010 at være steget med 4.700 svarende til 20% flere elever end i dag. Det nævnes også, at tidligere beregninger har vist et langt lavere antal gymnasieelever i fremtiden. Man havde ellers troet, at gymnasiefrekvensen blandt unge nu var toppet, men det er der intet, der tyder på i de sidste analyser. Lige gyldigt hvor meget ungdomsårgangene er faldet, har interessen for gymnasiet i absolutte tal været stigende.

Ministeriets analyse viser samtidig, at de elever, der begynder i gymnasiet, bliver stadig ældre. En del af forklaringen er, at de unge i stigende grad vælger at tage 10. klasse (på efterskole), før de starter i gymnasiet.

Det tema tages op i et senere nyhedsbrev fra juli 1997, der omtaler en ny undersøgelse udarbejdet af Socialforskningsinstituttet "Valg af ungdomsuddannelse efter 10. klasse".

Konklusionen her er, at hvor det tidligere var mest almindeligt at gå direkte fra 9. klasse, hvis man ville i det almene gymnasium, er det i dag omvendt: ud af de 39% af en årgang, der i 1997 startede på det almene gymnasium (ex. hf), går 19% direkte, mens 20% vælger at tage 10. klasse med. For 5 år siden i 1992, var det kun en tredjedel af gymnasieeleverne, der havde 10. klasse med på vejen. Og så nævnes det, ja hør efter, at ud over de 39% af en ungdomsårgang, der vælger det almene gymnasium, så vælger yderligere 21% at tage en anden gymnasial uddannelse (hf, hhx, htx). Alt i alt 60% af den seneste ungdomsårgang fortsætter således på en gymnasial uddannelse efter folkeskolen.

Det er mange, må man sige, og en enhver højskoleforstander må spidse øre, og tænke i sit stille grumsede sind, jamen så kom da til mig, når I bliver store nok.

Tilsvarende viser der sig nye rekorder i optaget på de videregående uddannelser trods de faldende ungdomsårgange. I Undervisningsministeriets Nyhedsbrev fra aug. 1997 nævnes, at d. 28. juli 1997 fik 42.716 unge besked om, at de var kommet ind på en videregående uddannelse. Det var 822 flere end sidste år, og dermed er der overraskende igen i år nået en rekord i optag. Ole Vig jensen nævnte i den forbindelse: "Jeg havde da håbet, at at vi ville blive i stand til at holde sidste års rekord-resultat, selv om jeg var klar over, at det kunne blive svært. Men at vi ligefrem har været i stand til at overgå det, er jo opmuntrende."

Ambitiøse politiske mål

Alt i alt er der en bred fremgang i de unges uddannelsesniveau. Men fra uddannelsespolitisk side er man stadig ikke tilfreds, bl.a. fordi de mindre årgange betyder, at erhvervslivet vil mangle kvalificeret arbejdskraft de kommende år.

I regeringens program fra 1997 om "Danmark som foregangsland" og i efterfølgende uddannelsespolitiske rapporter tegnes der ambitiøse mål for uddannelsessystemet. Det skal inden år 2005 være blandt verdens 5-10 bedste både hvad angår kvalitet og effektivitet.

Målene er,

- at flest muligt skal have en erhvervskompetencegivende uddannelse. Tallet i 1995 var 72%.
- at 90-95% skal have en kompetencegivende uddannelse (både erhvervs- og studiekompetencegivende udd.). I 1995 var tallet 83%.
- at 90-95 % af en ungdomsårgang som minimum skal gennemføre en ungdomsuddannelse, hvor tallet i 1995 var på 79%.
- at 50% af en ungdomsårgang skal have gennemført en videregående uddannelse, hvor tallet i 1995 var på 39%.
- at de studerendes fuldførelsesalder skal sænkes, eventuelt ved at sænke alderen for skolestart, ved at mindske andelen, der tager 10. klasse, ved at sænke "ventetiden" fra ungdomsuddannelse til den videregående uddannelse og ved at effektivisere eller forkorte studietiden.

Har højskolerne en plads i de uddannelsespolitiske mål

De politiske mål og den uddannelsespolitiske debat blandt beslutningstagerne, der bl.a. kommer til udtryk i Finansministeriets rapport *Kvalitet i uddannelsessystemet* udviser to centrale tendenser med betydning for højskolernes elevgrundlag.

På den ene side ønsker man at forstærke det stigende uddannelsesniveau de næste 5-10 år. Stadig flere af en ungdomsårgang vil få en gymnasial uddannelse og stadig flere vil søge mod en videregående uddannelse. Den relative stigning vil sandsynligvis være så stor, at den vil kompensere for de stadigt faldende ungdomsårgange og mere til.

Da højskolernes primære målgruppe er de unge med en gymnasial uddannelse (se senere afsnit 3.2) på vej mod en videregående uddannelse, vil højskolernes målgruppe således være i stadig vækst. Samtidig er de unge på grund af de mindre årgange og den lavere ungdomsarbejdsløshed og nemmere adgang til ufaglært arbejde og uddannelsespladser mere frit stillet til at vælge efter hjertet, og alt tyder også på at de gør det, og at højskolerne vil få en plads her.

På den anden side bekymrer det de uddannelsespolitiske planlæggere og erhvervslivet, at de unge har for lang "ventetid" efter ungdomsuddannelserne inden de påbegynder en videregående uddannelse. Ventetiden går især til erhvervsarbejde, udlandsrejser og højskoleophold, og det er bekymrende.

Dels kan de unge blive mindre studieegnede, fordi de glemmer noget af deres gymnasiale viden, og de kan få "bløde" nykker og fravælge de tekniske og naturvidenskabelige uddannelser, som erhvervslivet har brug for, og de kan få sværere ved at tilpasse sig studiemiljøet efter års pause med en anden levestil end SU. Dels betyder "ventetiden" at de bliver senere færdige, og hermed mister samfundet og erhvervslivet livsarbejdstimer, samtidig med at manglen på ny arbejdskraft forstærkes.

I Finansministeriets aktuelle udgivelse "Kvalitet i uddannelsessystemet" udfoldes megen kritik af denne "ventetid", der omtales som "krogede omveje" og "spildtid", og der opstilles forslag til at øge de unges motivation til at starte direkte eller tidligere efter gymnasiet. Det kan bemærkes, at vores nye radikale undervisningsminister Margrethe Vestager fuldt tilsluttede sig kritikken² og hun vil tage initiativ til at imødegå "problemet".

I øvrigt er en anden af de Frie Skoler, nemlig Efterskolerne også truet af samme tankegang. Her er problemet, at for mange unge tager 10. klasse, og de udskyder dermed deres valg af ungdomsuddannelse et år. Det gælder i dag for ca. to ud af tre folkeskoleelever og mere end halvdelen af de kommende gymnasieelever. For bare 5 år siden var det kun en tredjedel af

² Se bl.a. Jyllands Posten d. 25 juni 1998, *Farten skal op*

gymnasieeleverne, der kom fra 10. kl. Dette ekstra år betragtes også som ”spildtid”, og der har været alvorlige røster fremme, der vil nedlægge skolernes 10. klasse, og det vil langt hen rive tæppet væk under efterskolerne.

Højskolernes problem og udfordring kan være, at de ikke rigtig har fået fastlagt deres placering i forhold til det samlede uddannelsessystem. De har ikke nogen placering i forhold til de grundlæggende uddannelser, og de har ikke som de fleste andre Voksenuddannelser fået en opgave i forbindelse med efteruddannelse af restgrupper eller opkvalificering af arbejdskraften. De har ikke nogen egentlig værdi blandt beslutningstagere og planlæggere indenfor uddannelses-, social- og arbejdsmarkedssektoren, og det kan derfor ikke undre, at finansministeriet betragter et højskoleophold som en form for privat ”ventetid”, der dybest set er ”spildtid og kroget omvej” i forhold til de centrale samfundsmæssige hensyn.

Vi kan håbe, at det regeringsnedsatte udvalg om folkehøjskolernes fremtidige samfundsmæssige og uddannelsesmæssige placering med Ole Vig Jensen som formand kan trække nogle streger, så det igen bliver politisk legitimt, at unge veluddannede mennesker tager på højskole; og vi kan håbe på, at der også gives bedre økonomiske muligheder fx i form af en art SU. Det ville være en blåstempling af skolernes uddannelsespolitiske betydning.

Vi kan håbe, og svaret skulle vise sig næste forår, senest 1. maj 1999.

1.4 Ventetider og omveje, kvote 2's betydning

Generelt om ventetider/sabbatperioder

Ifølge undersøgelsen fra Undervisningsministeriet, omtalt i Undervisningsministeriets Nyhedsbrev 8, 1997, er der stort set ingen "ventetid" (bortset fra efterskolens 10. kl.) i overgangen fra folkeskole til ungdomsuddannelser, hvor eleverne er ca. 16 år. Dog med den undtagelse, at der i gennemsnit går 7 måneder inden starten på en hf-uddannelse, fordi ca. 30% af hf-kurserne tager et enkelt sabbatår efter folkeskolen.

Det er først, når man bevæger sig et trin længere op i uddannelsessystemet, at de lange ventetider begynder at optræde. Der er således stor og stigende ventetid efter afslutningen af de gymnasiale uddannelser og starten på en videregående uddannelse. De danske unge venter længere tid med at gå i gang med en videregående uddannelse end de gjorde tidligere. Det er blevet så udbredt at tage et eller flere sabbatår efter gymnasiet, at danske studenter i gennemsnit bruger 3-4 måneder mere uden for uddannelsessystemet end for 12 år siden.

Gennemsnitsalderen for de færdiguddannede er steget tilsvarende med 3-4 måneder for de mellemlange uddannelser, men ikke for de lange videregående. Her er den gennemsnitlige studietid samtidig blevet tilsvarende kortere.

Efter gymnasiet

Selv om mange studenter, hf'ere m.fl. fortsætter direkte på en videregående uddannelse, er der i dag gennemsnitlige "ventetider" på mere end et år til alle videregående uddannelser.

Der er ingen nævneværdige forskelle i ventetidsmønstret for sproglige og matematiske studenter og hf-kursister. Derimod er de erhvervsgymnasiale studenter i gennemsnit en smule mere målrettede.

Der er stor forskel på, hvor længe de unge venter afhængigt af hvilken uddannelse de starter på. De unge betænker sig sjældent mere end et års tid, inden de starter på "hårde" universitetsfag som fysik, matematik og økonomi. Det samme gælder for dem, der vil læse til civilingeniør. Til gengæld går der ofte mere end 3 år efter studentereksamen, inden en ny lærer eller pædagogstuderende kommer i gang.

Det er især de "bløde" mellemlange uddannelser til folkeskolelærer, pædagog og sygeplejerske, der har de lange ventetider – gennemsnitligt set. 2½-3 år viser ministeriets analyse. Længst tid venter de pædagogstuderende, der i gennemsnit er ude af uddannelsessystemet i mere end 3½ år, inden de starter på deres uddannelse. Også journalister venter i gennemsnit mere end 3 år.

De korteste ventetider ser man derimod ved de lange naturvidenskabelige uddannelser inden for matematik, fysik og økonomi. Også her er det normen at tage et sabbatår, men den gennemsnitlige studerende lader det blive ved et enkelt år. Aldersstatistikken viser også, at førstegangsstarterne på disse studier er omkring 21 år i gennemsnit. Med 6-7 års studietid er de altså færdige som 27-28årige.

For de fleste andre mellemlange og lange videregående uddannelser, til fx diplomingeniør, læge, tandlæge og humanistisk kandidat, svinger ventetiderne mellem 1½ - 2½ år, viser ministeriets analyse. Den humanistiske kandidat vil således nærme sig 30 år ved studiets afslutning.

Finansministeriets belysning af ventetider

I Finansministeriets aktuelle rapport *Kvalitet i uddannelsessystemet* er det et centralt mål at øge uddannelsernes ”effektivitet”, og det betyder, at de givne kvalitetsmål sikres ved et minimum af omkostninger.

Det betyder for det første, at de **synlige** omkostninger til uddannelse i form af lærerlønnin-ger, undervisningsmaterialer, skolebygninger skal udnyttes bedst muligt. For det andet, at de **usynlige** omkostninger i form af den tid de unge bruger på at afslutte et uddannelsesforløb holdes på et minimum.

For den enkelte består de usynlige omkostninger af den merindkomst, som personen mister ved at starte senere med erhvervskompetence. Tabet af indkomst består ikke kun af løn, men også i tab af anciennitet og manglende pensionsindbetalinger.

For samfundet består de usynlige omkostninger i tabet af aktive arbejdsår med høje kvalifikationer og at arbejdsstyrken med høje kvalifikationer bliver mindre end den behøvede.

De unge bevæger sig ikke den lige vej gennem uddannelsessystemet, men bruger mere tid end nødvendigt ifølge Finansministeriets rapport. Sammenlignet med andre lande er de danske kandidater betydeligt ældre. På de lange videregående uddannelser er den danske medianalder 29,4 år, og det overgås kun af Sverige. I Holland er medianalderen fx kun 25,2 år. Årsager til at de danske kandidater har en højere alder end i andre lande er,

- At de danske børn starter senere i grundskolen end andre lande. I OECD-landene sker skolestart typisk, når børnene er 6 år – undtagen New Zealand, Storbritannien og Grækenland, hvor børnene starter som 5årige. Norge har i 1997 gennemført en reform, hvor den typiske skolestart er nedsat fra 7 til 6 år.
- at et flertal af de unge tager 10. klasse, ikke mindst på efterskole
- at de har for lange ventetider primært efter den gymnasiale uddannelse – og det er det punkt, som Finansministeriet især retter kritikken imod.
- at de har for mange studieskift
- at de har for lange gennemførelsestider
- og at for mange er dobbeltuddannede

For de videregående uddannelser er afgangsalderen generelt lavest for de tekniske uddannelser, mens den er højest for de humanistiske og pædagogiske uddannelser med en gennemsnitsalder på over 30 år. Afgangsalderen har stort set været konstant siden 1986 indenfor MVU og LVU. Indenfor KVU har den været stigende for de humanistiske uddannelser og faldende for de samfundsvidenskabelige. På de erhvervsfaglige uddannelser har afgangsalderen været faldende frem til 1991, mens den i perioden 1992-95 har været klart stigende både på de merkantile og tekniske erhvervsuddannelser. På sundhedsuddannelserne har den været stigende i hele perioden.

Finansministeriets modelberegninger viser, at de unge i hele perioden 1986-95 afslutter deres uddannelse i gennemsnit 3-4 år senere, end de kunne have gjort, hvis de havde bevæget sig den lige vej gennem uddannelsessystemet. Den lige vej indebærer at de springer 10. klasse over. I så fald kan unge, der tager en erhvervsfaglig uddannelse være færdige som 19-20årige. På de videregående uddannelser kan de unge afslutte en KVU som 20-21årige, en MVU som 22-23årige og en LVU som 23-24årige.

Mulige årsager til at de unges uddannelsesforløb er så ”krogede” kan dels være for dårlig vejledning, dels ændrede normer, så det i dag i højere grad er normen end for ti år siden at vente med at gå i gang med en videregående uddannelse, dels at de unge på grund af det

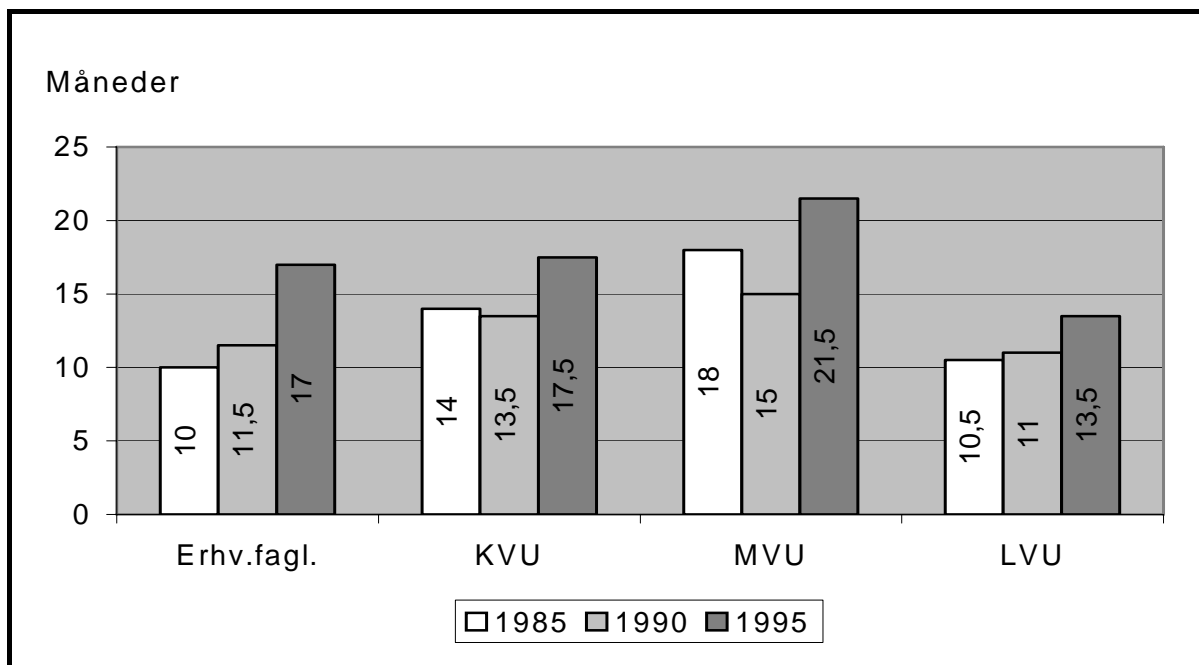
nuværende SU-system mangler økonomisk motivation til at starte tidligt. Der henvises bl.a. til Holland, hvor SU-retten ophører, når de studerende bliver 27 år.

Hvor mange venter – og hvor længe venter de?

Venteperioder er midlertidige afbrud i det samlede uddannelsesforløb ved overgange mellem de enkelte uddannelsesniveauer. Der er ikke ventetider af betydning mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne, for de unge der senere tager en videregående uddannelse, men efter ungdomsuddannelserne, primært de gymnasiale er der betydelig ventetid. Mange unge har således – ifølge Finansministeriet beklageligvis – et afbræk i studieforløbet, som anvendes på erhvervsarbejde, højskoleophold, udlandsrejser m.v.

Fra 1985 til 1995 er ventetiden steget betydeligt for studenter m.v., der begynder på de erhvervsfaglige og videregående uddannelser. Stigningen er især sket i perioden fra 1990-95.

Figur 1.4a: Median-ventetid på erhvervsfaglige og videregående uddannelser

Anm.: Medianen er den observation, hvor antallet af personer med kortere ventetid er lige så stor som antallet af personer med længere ventetid. Den gennemsnitlige ventetid er på de fleste uddannelser væsentlig højere end median-ventetiden, fordi nogle få personer registreres med meget lange ventetider.

Kilde: Undervisningsministeriet.

Det ses, at median-ventetiden er stigende indenfor alle erhvervskompetencegivende uddannelser, og den er højest på de mellemlange videregående uddannelser.

Som nævnt ligger den gennemsnitlige ventetid højere end median-ventetiden, jf. anmærkningen ovenfor til figuren. Disse ventetider fremgår af næste tabel.

Tabel 1.4b: Gennemsnitlig ventetid for personer, der afslutter med en kompetencegivende uddannelse, årgang 1965.

	Grundskole til ungdomsuddannelse	Ungdomsuddannelse til videregående udd.
Afsluttende uddannelse:	----- Antal måneder -----	
<i>Ungdomsuddannelser</i>		
Erhvervsfaglig uddannelse	4,08	-
Anden ungdomsuddannelse	3,84	-
<i>Videregående uddannelser</i>		
Kort	2,36	26
Mellemlang	1,74	27,7
Lang	0,58	13,7

Kilde: Undervisningsministeriet, 1998

For de, der afslutter en videregående uddannelse ligger hovedparten af den samlede ventetid efter ungdomsuddannelsen. Ventetiden mellem grundskolen og ungdomsuddannelsen er i den sammenhæng ubetydelig.

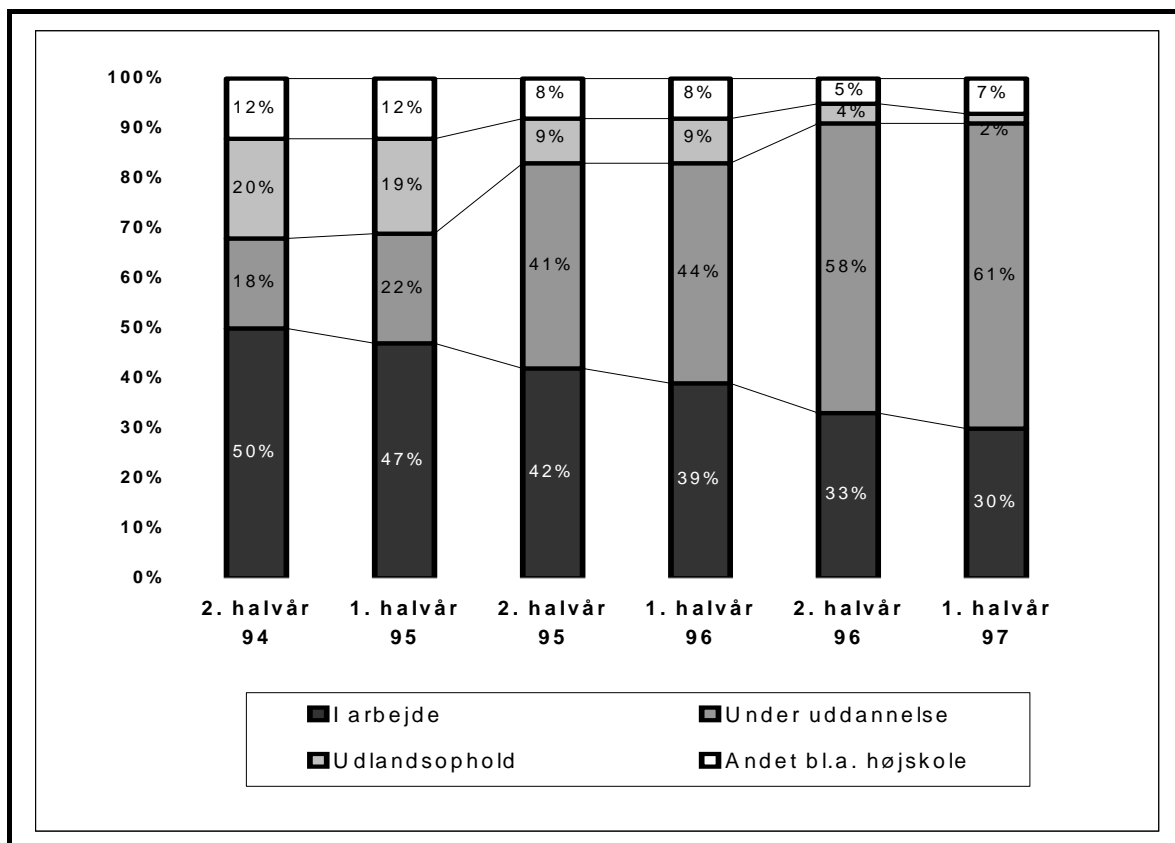
Ventetiden efter ungdomsuddannelsen er længst for de personer, der fuldfører en KVU og MVU. For disse er ventetiden 26-28 måneder. For personer, der fuldfører en LVU er ventetiden ca. det halve, knap 14 måneder.

For de, der afslutter med en ungdomsuddannelse som højeste kompetenceniveau, er ventetiden mellem grundskolen og ungdomsuddannelse markant større. Den er her i gennemsnit omkring 4 måneder. Det svarer til, at 1/3 venter et år efter grundskolen inden de starter på ungdomsuddannelsen.

Hvad bruges ventetiden til? – AIM's undersøgelse

En undersøgelse foretaget af AIM har vist, at hovedparten af den gennemsnitlige ventetid anvendes på erhvervsarbejde i det første år efter ungdomsuddannelsen. Ca. 20% af tiden anvendes på udlandsophold og lidt over 10% på "andet", som f.eks. højskole, værnepligt eller ledighed.

Tabel 1.4c: Aktivitet efter eksamen for studenterårgang 1994

Anm.: De 40% af studenterårgangen, der ikke er i uddannelse efter 3 år, er ikke nødvendigvis uden uddannelse. Mange af disse har i de forløbne 3 år gennemført en kortere erhvervskompetencegivende uddannelse

Kilde: AIM-undersøgelse baseret på 1045 interview. Udarbejdet aug. 1997 for Undervisningsministeriet.

Halvdelen af svarpersonerne gik i arbejde lige efter deres eksamen i 1994, mens 19% påbegyndte en uddannelse og 20% tog til udlandet og 12% lavede noget andet, herunder at tage på højskole.

Andelen i arbejde falder støt fra halvår til halvår, mens andelen under uddannelse stiger støt. I 1. halvår 97 – op til 3 år efter studentereksamen – er 30% i arbejde og 60% er under uddannelse. Kun en meget lille andel er på ophold i udlandet. Derimod er andelen, der laver andet fx tager på højskole stadig relativt høj med 7%. I øvrigt fylder "andet" mere i foråret 97 end efteråret 96. Kadencen med især at tage på højskole om foråret kan være en forklaring.

Kvote 2's betydning for ventetiden

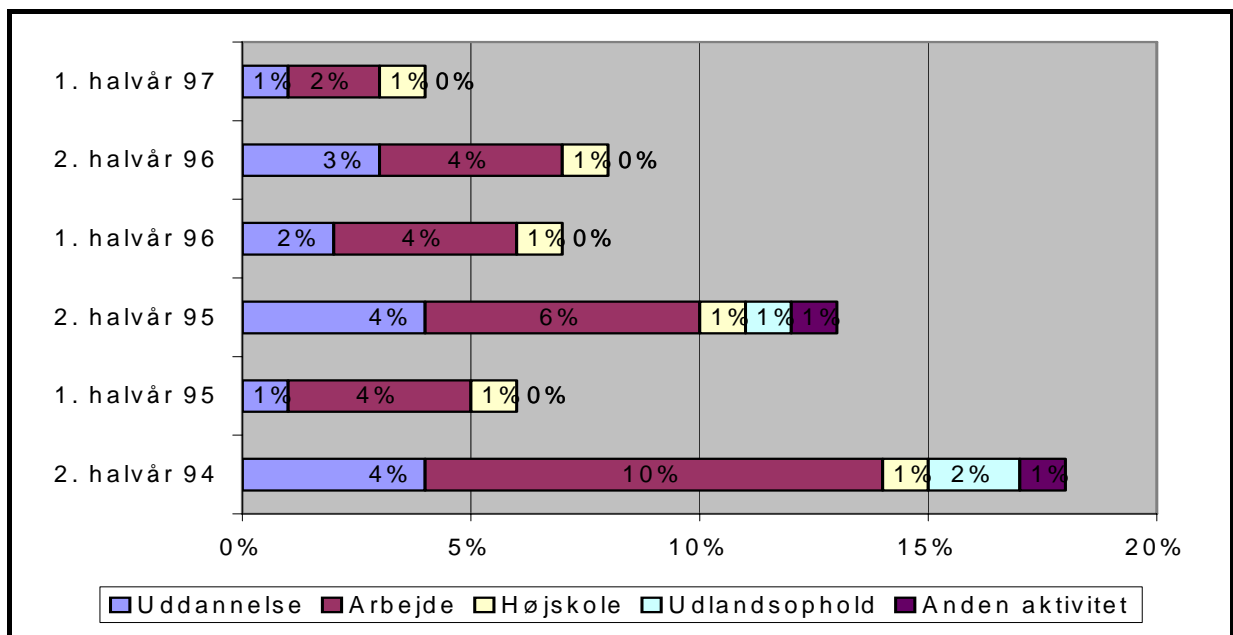
Hvis man er pessimist, kunne man mene, at eleverne ikke kommer til højskolerne frivilligt og af egen drift. Nej, de kommer, fordi de enten er henvist af systemet som ledige eller sociale tilfælde, og har fået et tilbud de ikke kan sige nej til, eller fordi de har brug for at opsamle point under kvote 2 for at komme ind på deres ønskeuddannelse.

For nogle år siden lukkede politikerne ned for adgangen af henviste elever, og de faldt på 2 år fra at udgøre ca.. 50% af elevtallet på de lange kurser til knap 20%, og næste skridt er så at fjerne kvote 2's betydning, og så er der ingen elever tilbage.

Men det tyder ikke rigtig på, at kvote 2 er den vigtige grund for de resterende – selvbetalende - unges valg af højskolerne. Det viser en undersøgelse, som AIM lavede for Undervisningsministeriet i august 1997 blandt de studenter og hf'ere, der fik huen i 1994. Denne undersøgelse omtales i Finansministeriets aktuelle udgivelse *Kvalitet i uddannelserne* som dokumentation for "problemet" med de unges mangel på motivation til at tage den direkte vej til en hurtig uddannelse.

AIM-undersøgelsen viste, at hovedparten af de unge ikke begrundede venteperioden med, at de havde brug for at afklare studievalget eller kvalificere sig til optagelse ved at opsamle kvote 2-point.

Figur 1.4d: Betydning af kvote 2-kvalificering

Anm.: Her vises den andel af svarpersoner, der angav, at hovedformålet med deres aktivitet i venteperioden var at opsamle kvote 2-point.

Kilde: AIM-undersøgelse baseret på 1045 interviews. Udarbejdet aug. 1997 for Undervisningsministeriet.

Det første år efter eksamen begrundede 82% deres venteperiode med andre hensyn end kvote 2. Kun 18% begynder en aktivitet med henblik på senere optagelse via kvote 2. Året efter eksamen er hensynet til kvote 2 faldet til 13%, og tredje år efter eksamen er kun 4% i gang med en aktivitet i venteperioden af hensyn til kvote 2.

Det første år fordeler denne kvote-2-rettede aktivitet på i alt 18% sig med

- 4%, der tager en uddannelse, der kan give point til deres ønskeuddannelse.
- 10% vælger et arbejde med samme formål, og 1% et højskoleophold, og
- 2% at rejse og 1% noget andet.
- Ca.. 1% nævner i hele perioden at kvote 2 har betydning for deres valg af højskole, og dvs.. med et stort slav på tasken at ca.. 10% af højskoleeleverne kan have denne begrundelse.

Endvidere viste undersøgelsen, at halvdelen af studenterne angav, at de vidste, hvilken uddannelse, de ville vælge, når de forlader gymnasiet. Alt i alt tolker Finansministeriet undersøgelsen sådan, at langt størstedelen af de unge bruger venteperioden til personligt og almindelige forløb forud for starten på den erhvervskompetencegivende uddannelse.

Det understøtter formodningen om, at den tiltagende længde af venteperioder i vidt omfang skyldes ændrede normer blandt de unge. Det har Finansministeriet sikkert ret i, men de normændringer kan man som højskolemenneske kun hilse velkomment.

Samspil mellem venteperiode og gennemførelsesfrekvens

I Finansministeriets rapport tager man også fat på spørgsmålet om, hvorvidt at venteperioden kan modne de unge og således bidrage til at mindske frafaldet, antallet af studieskift og forkorte den samlede studietid, fordi de studerende ved studiestart er mere afklarede og motiverede for at gennemføre en uddannelse. Og i så fald indebærer venteperioderne ikke – eller kun i mindre grad – et samfundsøkonomisk tab.

En sådan - mulig positiv - sammenhæng mellem venteperiode og gennemførelsesfrekvens er bl.a. belyst i undersøgelsen *Den hvide hue* af Jf. Zeuthen og Zangenberg (Danmarks Statistik, 1997). Den undersøgelse angiver en tendens til, at unge der har ventet et par år, er lidt mere tilbøjelig til at gennemføre den første uddannelse end unge, der er startet direkte efter afslutningen af en adgangsgivende eksamen. Men venteperiodens betydning varierer betydeligt mellem uddannelsesstyperne.

På de lange videregående uddannelser er gennemførelsesprocenten større, når de unge ikke har ventet med at gå i gang. Det gælder især for de tekniske og naturvidenskabelige uddannelser. Men på de korte og mellemlange videregående uddannelser tegner sig et mønster, hvor gennemførelsesprocenten er størst, når de unge venter 2-3 år med at gå i gang.

Tabel 1.4e: Uddannelsesstatus for alle studenter/hf'ere fra 1979-84, der påbegyndte videreuddannelse.

	Ventetid før første studiestart				
	Under 1 år	1 år	2 år	3 år	4-5 år
	----- Procent af alle i gruppen -----				
Fuldført første uddannelse	71	74	76	78	77
Fuldført anden uddannelse	17	14	12	11	9
Fuldførte ingen uddannelse	13	12	12	12	14
I alt	100	100	100	100	100
	----- Gennemførte i procent af påbegyndte -----				
<i>Første påbegyndte udd.</i>					
Lang videregående udd.	64	65	60	51	47
Mellemlang videregående udd.	76	83	87	87	84
Kort videregående udd.	83	87	90	93	88
Erhvervsuddannelse	97	96	96	95	93

Kilde: Zeuthen og Zangenberg, *Den hvide hue*, Danmarks Statistik, 1997, tabel 3.11 og 3.12

Tilsvarende konklusioner viser en anden undersøgelse fra Undervisningsministeriet i efteråret 1997, der har analyseret adfærden hos unge, der startede på fem udvalgte uddannelser i midten af 1980'erne.

Undersøgelsen tyder på, at gymnasielærdommen er den afgørende faktor for, om en studerende klarer sig igennem et af de "hårde" naturvidenskabelige og sundhedsvidenskabelige studier, mens erhvervs erfaring og større modenhed spiller den største rolle på "blødere" uddannelser til folkeskolelærer, pædagog og sygeplejerske.

På medicinstudiet klarer henholdsvis 72% og 73% af de 19- og 20-årige sig forbi den sidste eksamen, mens det samme kun gælder fx 54% af de 22-årige og 53% af de studerende, der starter som 25-årige.

På de naturvidenskabelige kandidatuddannelser er sammenhængen mellem alder ved studiestart og gennemførelse lige så klar. Her gennemfører 52% af de studerende, der starter som 18-årige, mens tallet rasler nedad, jo ældre studiestarterne er: 43% af de 20-årige gennemfører, og tallet falder til kun 28% af de studerende, der starter som 23-årige.

Tidligere undersøgelser har vist, at de studerende på netop disse fag typisk starter hurtigt efter gymnasiet – i gennemsnit allerede et år efter studentereksamen.

Omvendt går der i gennemsnit 2-3 år, inden en kommende folkeskolelærer eller pædagog kommer i gang med sin uddannelse – og her er sammenhængen lige omvendt: Studerende, der starter som 23-årige på en lærer- eller pædagoguddannelse, klarer sig statistisk set markant bedre end både yngre og ældre studiekammerater.

Ud af gruppen af 23-årige, er det henholdsvis 81% og 86% af studiestarterne, der gennemfører på de to studier, mens det samme kun gælder for henholdsvis 71% og 72% af de studerende, der er begyndt som 20-årige. På begge studier klarer de 28-30-årige studiestartere sig bedre end de helt unge, viser undersøgelsen.

Med en lille forskydning finder man samme tendens på sygeplejerskeuddannelsen. Her er de 21-årige de mest sikre studiestartere, idet 85% fra denne aldersgruppe gennemfører studiet.

Den laveste gennemførelsesprocent på 76% findes blandt de studerende, der er begyndt som 20-årige.

I øvrigt viser undersøgelsen, at der er en tendens til at de yngste studiestartere i gennemsnit bruger lidt flere måneder på at gennemføre studiet end deres ældre studiekammerater. Det gælder både for de hårde og bløde fag.

2. Generel profil af højskolernes elevsøgning

Ifølge Undervisningsministeriets seneste udgivelse om folkeoplysningsområdet "Folkeoplysningen i tal" tegner der sig følgende billede af folkehøjskolernes situation.

- Der var ved udgangen af 1997 i alt 96 folkehøjskoler i Danmark. Ca. 50.000 personer besøgte det seneste år en højskole.
- 21% af disse deltager i et længere kursus af 12 ugers varighed eller længere. De lange kurser løber typisk fra omkring september til december, eller fra januar til maj måned. Det er kurserne med 12-24 ugers varighed, der tegner sig for omkring 2/3 af elevugerne. Derimod afholdes kun ganske få længere kurser.
- 79% af elevbesøgene går til de korte kurser af få ugers varighed, der primært ligger i sommermånederne.
- Efter at have kulmineret i 1994-95 har interessen for højskolerne været aftagende de seneste år. I begyndelsen af 1990'erne steg aktiviteterne på højskolerne, og i 1994 nåede skolerne op på knap 13.000 besøgende på de lange kurser. I 1997 er aktiviteten faldet til godt 10.000 elever.
- I samme periode faldt antallet af højskoler, der får statslige tilskud fra 105 til 96 skoler. Omkring en fjerdedel af nedgangen i antallet af elever på lange kurser skyldes, at syv Tvind-skoler i 1997 ikke er blevet godkendt som tilskudsberettigede.
- Kvindernes andel af eleverne er de sidste 10 år vokset fra 54% til i dag at udgøre 58%. Kvindernes stigende overvægt er gennemgående for alle aldersgrupper og kursustyper.
- Ligeledes er andelen af gymnasialt uddannede elever vokset. I dag har knap 60% af højskoleeleverne på de lange kurser en studenter- eller hf-eksamen. Denne tendens er mest udtalt hos kvinderne, hvor 68% af alle kvindelige elever er studenter m.v.
- Den gennemsnitlige højskoleelev er i dag knap 24 år. Især idrætsskolerne tiltrækker de unge elever, og gennemsnitsalderen er her nede på 22 år.
- Der er ganske betydelige regionale udsving i interessen for højskolerne. Mens hovedstadsområdet er underrepræsenteret, er interessen større vest for Storebælt. Særlig Ringkøbing og Århus amter sikrer en stor søgning til højskolerne.
- Endelig kommer der stadig flere udenlandske statsborgere på højskolerne. 1994 var knap 10% af eleverne udlændinge, men i 1996 var hver syvende elev udlænding. Baggrunden er et fald i antallet af danske elever og en øget tilgang af udenlandske, især fra Østeuropa og her fra de baltiske lande og fra Afrika. Men det største antal udenlandske elever kommer fortsat fra Sverige, Norge og Tyskland.

Disse hovedtendenser, som Undervisningsministeriets fremhæver, vil blive nærmere belyst i dette 1. underafsnit og især i det 3. underafsnit.

2.1 Tilbagegangen for elevbesøg, årselever og antal skoler, 1972-1997

Højskolens krise må tages med et gran salt. I over 20 år fra starten af 1970'erne steg elevsøgningen til de lange kurser jævnt, og den nåede et historisk højdepunkt midt i 1990'erne både med hensyn til antal elever og højskoler. Baggrunden for væksten var i høj grad den store ungdomsarbejdsløshed, der øgede antallet af henviste elever fra AF-systemet og det sociale område.

Opgørelserne i de følgende to tabeller viser, at der midt i 1970'erne var ca.. 9.500 besøgs-elever til de lange kurser, og i 1980'erne rundede man 11.000 besøgs-elever og tallet toppede i 1994 med knap 13.000 elever. I samme periode er antallet af besøgs-elever til de korte kurser steget endnu mere. Det steg fra ca.. 15.000 i starten af 1970'erne til ca.. 40.000 midt i 1980'erne, og det toppede også i 1994 med knap 50.000 besøgs-elever.

I perioden fra 1972 til 1994 steg årselevtallet således fra ca.. 5.000 til knap 7.500, og i samme periode steg antallet af højskoler fra 75 til 106.

De sidste års tilbagegang er så markant, at søgningen både til de lange og korte kurser og hermed årselevtallet på blot 3-4 år er faldet tilbage til niveauet fra midt i 1980'erne.

Det skal senere i afsnit om *Elevbesøgets finansiering* belyses, at faldet indenfor de lange kurser udelukkende skyldes det voldsomme fald i andelen af henviste elever, hvorimod andelen af selvbetalere ikke kun er steget relativt, men også absolut trods de stadigt faldende ungdomsårgange.

Tabel 2.1a: Elevbesøg og årselever, lange og korte kurser, 1969 - 1997.

Skoleår	Personer/elevbesøg						Årselever					Antal skoler
	Antal			Pct.			Antal			Pct.		
	Lange kurser	Korte kurser	I alt	Lange kurser	Korte kurser		Lange kurser	korte kurser	I alt	Lange K.	Korte K.	
1969-70	8.357	?	?	?	?		3.790	128	3.918	96,7%	3,3%	70
1972-73	8.823	15.906	24.729	35,7%	64,3%		4.075	628	4.793	85,0%	13,1%	83
1974-75	9.447	17.287	26.734	35,3%	64,7%		4.256	432	4.688	90,8%	9,2%	82
1979-80	9.148	31.235	40.383	22,7%	77,3%		4.073	1.203	5.246	77,6%	22,9%	86
1984-85	11.302	40.575	51.877	21,8%	78,2%		5.126	1.512	6.500	78,9%	23,3%	105
1989-90	10.921	42.239	53.160	20,5%	79,5%		4.797	1.574	6.371	75,3%	24,7%	101
1994-95	12.239	48.350	60.589	20,2%	79,8%		5.584	1.457	7.041	79,3%	20,7%	101
1995-96	12.094	43.309	55.003	22,0%	78,7%		5.274	1.388	6.662	79,2%	20,8%	101
1996-97	11.421	39.752	51.173	22,3%	77,7%		4.870	1.358	6.228	78,2%	21,8%	102

Anm.: Der er ikke opgørelser for elevbesøg til korte kurser i 1969-70. Opgørelsen for 1966-97 af elever ved lange kurser omfatter kun kurser af 12 uger eller mere, mens tidligere opgørelser omhandlede kurser af 5 uger og mere. Den officielle opgørelse for 1996-97 er således kun 10.575 elevbesøg. Her omregnet til 11.421 ved at medtage opgørelser for kursister ved kurser fra 5-11 uger. Tilsvarende gælder beregning af årselevtal og følgende procenttal for 1996-97.

Kilde: Danmarks Statistiks efterretningsserie, Uddannelse og kultur.

Tabel 2.1b: Indeksering af årselever på korte og lange kurser 1969 - 1997

Skoleår	Årselever						Antal skoler
	Antal			Indeks (1993-94 = 100)			
	Lange kurser	Korte kurser	I alt	Lange kurser	Korte kurser	i alt	
1969-70	3.790	128	3.918	66,7%	7,9%	53,6%	70
1974-75	4.256	432	4.688	74,9%	26,6%	64,2%	82
1979-80	4.073	1.203	5.246	71,7%	74,0%	71,8%	86
1984-85	5.126	1.512	6.500	90,2%	93,0%	89,0%	105
1989-90	4.797	1.574	6.371	84,4%	96,9%	87,2%	101
1990-91	4.543	1.621	6.164	80,0%	99,8%	84,4%	99
1993-94	5.681	1.625	7.306	100,0%	100,0%	100,0%	100
1994-95	5.584	1.457	7.041	98,3%	89,7%	96,4%	101
1995-96	5.274	1.388	6.662	92,8%	85,4%	91,2%	101
1996-97	4.870	1.358	6.228	85,7%	83,6%	85,2%	102

Anm: Danmarks Statistik har ikke opgørelser for elevbesøg og årselever til korte kurser i perioden 1985-89 og 1990-94. De henviser i stedet til Undervisningsministeriets opgørelser, der følger kalenderåret. For perioden 1990-91 og 1993-94 er indsat tal for 1990 og 1993 i kursiv. Det giver en mindre periodiseringsafvigelse, men tendensen kan angives. Opgørelsen for 1966-97 af elever ved lange kurser er omregnet til også at omfatte omfatter fra 5-11 uger. Jf. anmærkningen til foregående tabel.

Kilde: Danmarks Statistiks efterretningsserie, Uddannelse og kultur.

De to tabeller viser, at højskolerne de senere år oplever et markant fald i elevtallet. Det er ikke nogen overraskende nyhed.

Derimod kan det være mere bemærkelsesværdigt, at efter de korte kursers udvikling fra starten af 1970'erne har forholdet mellem de korte og lange kurser ligget ret stabilt de sidste 20 år: For elevbesøget tegner de lange kurser sig for ca. 22% og de korte for ca. 78%, og for årselevtallet er det omvendt de lange kurser, der tegner sig for ca. 78% og de korte for ca. 22%.

Der er ingen tendens til, at de senere års tilbagegang for søgningen til de lange kurser bliver kompensert af en øget tilgang af elever til de korte kurser, selvom mange skoler har satset på dette.

Tilbagegangen for de korte kurser er svær at forklare. Elverne her har i højere grad været selvbetalere, og de skulle ikke være specielt ramt af de lange kursers afgørende fald i henviste elever, som fulgte efter arbejdsmarkedsreformerne i 1995-96 og faldet i ungdomsarbejdsløsheden. Muligvis betyder den generelt faldende arbejdsløshed, at også voksne ikke så nemt kan tage orlov i ledighedsperiode for at tage på et kort kursus udenfor sommerferien. Samtidig er der – endnu – ingen tendens til, at nye samarbejdsformer med erhvervslivet om nye kortkursustilbud er slået igennem, og at der er skabt kontakt til en ny målgruppe, de erhvervsaktive voksne. Man hører om eksempler, men de tæller ikke i det store billede.

2.2 Udvikling i højskoleelevernes alders- og kønsfordeling, 1972-97

I det statistiske materiale for udviklingen de sidste knap 30 år, der danner baggrund for dette afsnit, findes der opgørelser over udviklingen i alderssammensætning og kønsfordeling, men der indgår ikke flettede opgørelser, som kan vise om kvindernes aldersgennemsnit ændrer sig anderledes end mændenes. Udviklingen i køns- og aldersfordeling må således opgøres separat.

Endvidere findes der ikke fortløbende opgørelser over køns- og aldersfordelingen for de korte kursers elever. Det kan nævnes, at Undervisningsministeriet i den aktuelle udgivelse "Folkeoplysningen i tal" fremhæver, at for de sidste års vedkommende gælder kvindeovervægten både for de lange og korte kurser. Samme konklusion fremgår af det statistiske materiale fra Højskolernes Sekretariat, der omhandler perioden 1995-97.

I Ministeriets udgivelser nævnes der ikke noget om, hvorvidt aldersgennemsnittet er højere for de korte kursers vedkommende, og Højskolernes Sekretariat har heller ikke talmateriale, der viser noget om det. Men mon ikke vi kan formode, at aldersgennemsnittet på de korte kurser er højere end på de lange kurser.

Tabel 2.2a: Elevbesøgets kønsfordeling på de lange kurser, 1966-97

Elevbesøg på lange højskolekurser pr. skoleår, 1969-1997													
		1966-67	1972-73	1975-76	1980-81	1985-86	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97
Antal	I alt	8814	8.823	9764	9998	10792	10143	10847	10625	12723	12239	12094	10575
	Mænd	2988	3411	4358	4381	4759	4574	4815	4765	5744	5399	5167	4402
	Kvinder	5826	5412	5406	5617	6033	5569	6032	5860	6979	6840	6927	6173
Procent	Mænd	33,9%	38,7%	44,6%	43,8%	44,1%	45,1%	44,4%	44,8%	45,1%	44,1%	42,7%	41,6%
	Kvinder	66,1%	61,3%	55,4%	56,2%	55,9%	54,9%	55,6%	55,2%	54,9%	55,9%	57,3%	58,4%

Anm.: Danmarks Statistik har ikke opgørelser over kønsfordelingen på de korte kurser, bortset fra perioden før 1975. I skoleåret 1972-73 var elevbesøgets fordelt med 7.268 mænd og 8.638 kvinder, i alt 15.906, og det svarer til en procentvis fordeling med 45,7% mænd og 54,3% kvinder. Overvægten af kvinder var således ikke så markant for de korte kurser som de lange kurser. I skoleåret 1973-74 var elevbesøgets fordeling på de korte kurser 7.128 mænd og 8.980 kvinder, i alt 16.108, og det svarer til en procentvis fordeling med 44,3% mænd og 55,7% kvinder.

Kilde: Danmarks Statistiks efterretningsserie, Uddannelse og kultur.

I Undervisningsministeriets udgivelse "Folkeoplysningen i tal" fremhæves det, at kvindeandelen på de lange kurser de sidste 10 år er steget fra 54% til 58%. Det er ikke forkert, men det kan være mere bemærkelsesværdigt, at kvindeandelen lå langt højere i de gode gamle dage omkring 1968, og at andelen derefter har svinget ret konstant omkring 55% i en 20årig periode fra midt i 1970erne til midt i 1990erne.

De sidste 3-4 år har kvindeandelen steget fra ca.. 55% til over 58%, og det kan der være to hovedgrunde til:

- at med den faldende arbejdsløshed fra midt i 1990erne og arbejdsmarkedsreformerne fra 1995-96 har de henviste elevers andel faldet markant, og den gruppe var kendetegnet ved

en mere lige kønsfordeling og en større andel af voksne over 25 år, som kønsmæssigt fordelte sig ligeligt. Det kan vi udlæse fra opgørelserne fra Højskolernes Sekretariat over elevernes finansieringsformer og alder- og kønsfordeling og uddannelsesbaggrund.

- at højskolernes primære målgruppe er unge med en gymnasial uddannelse, og her har kvindernes andel været markant stigende det sidste årti. De unge mænd vælger i stedet en erhvervsfaglig uddannelse, og er hermed som hovedregel tabt som mulige højskole-elever. Jf. næste afsnit 3.2 om tendenser i uddannelsessystemet.

I de sidste års spørgeskemaundersøgelser fra Højskolernes sekretariat indgår der ikke oplysninger om aldersfordelingen på de korte kurser, men der er oplysninger om kønsfordelingen ved undersøgelsens tidspunkt. Opgørelsen er således ikke repræsentativ for hele årets korte kurser. Men de giver en fingerpeg om den store overvægt af kvinder på de korte kurser.

Tabel 2.2b: Kønsfordeling for elever ved korte kurser, 1996-1997

HS's højskolestatistik om elever ved korte kurser		Antal og procent fra skoler med svar		
		Okt. 1996 - efterår	Jan. 1997 - forår	Okt. 1997 - efterår
Antal	M æ n d	139	32	59
	K v i n d e r	328	144	116
Procent	M æ n d	29,8%	18,2%	33,7%
	K v i n d e r	70,2%	81,8%	66,3%
	Antal skoler i undersøgelse	92	83	77
	Antal elever i undersøgelse	5004	5024	3796

Anm: Det statistiske materiale fra HS's spørgeskemaundersøgelse er ikke så præcise som Danmarks Statistiks. Der er ikke data for alle skoler og elever, og de dækker kun et tværsnit ved undersøgelsens tidspunkt. Men tendenserne i kønsfordelingen er repræsentativ. Fra undersøgelsen jan. 1998 er der kun udsendt et brev med hovedkonklusioner, da man er ved at revidere statistikarbejdet på sekretariatet.

Kilde: Højskolernes Sekretariats spørgeskemaundersøgelser, 1996-1998

Det tyder således på, at kønsfordelingen på de korte kurser er endnu mere skæv end for de lange kursers vedkommende.

Tabel 2.2c: Elevernes alderssammensætning på de lange kurser, 1975-97

	Elevbesøg til lange kurser, fordelt på aldersgrupper									
	1975-76	1980-81	1985-86	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97
17 år og derunder	147	628	613	421	429	427	525	484	522	463
18 år	1071	1032	980	694	731	646	807	599	641	611
19 år	1544	1257	1493	1537	1756	1651	2005	1884	1803	1491
20 år	1476	1505	1466	1600	1902	1892	2302	2305	2332	2176
21 år	1328	1242	1285	1067	1242	1354	1784	1685	1662	1737
22 år	920	845	869	839	833	839	1154	1128	1068	918
23 år	670	617	653	628	625	599	714	767	714	517
24 år	507	519	509	519	477	466	521	498	464	379
25-29 år	1220	1258	1444	1319	1417	1325	1464	1336	1237	1013
30-34 år	406	496	645	556	553	542	532	574	541	428
35-39 år	187	230	347	356	337	322	298	282	302	240
40-64 år	269	349	476	582	523	542	546	686	792	581
65 år og derover	19	20	12	26	22	20	71	11	16	21
I alt alle højskoler	9.764	9.998	10.792	10.144	10.847	10.625	12.723	12.239	12.094	10.575
Gns. Alder alle skoler	20,9 år	23,5 år	24,1år	24,5 år	24,1år	24,1år	23,8 år	24,1år	24,3 år	23,9 år
Pct.-beregninger										
Andel unge u. 25 år	78,5%	76,5%	72,9%	72,0%	73,7%	74,1%	77,1%	76,4%	76,1%	78,4%
Andel voksne o. 24 år	21,5%	23,5%	27,1%	28,0%	26,3%	25,9%	22,9%	23,6%	23,9%	21,6%
Andel unge 17-18år	12,5%	16,6%	14,8%	11,0%	10,7%	10,1%	10,5%	8,8%	9,6%	10,2%
Andel unge 19-21 år	44,5%	40,0%	39,3%	41,4%	45,2%	46,1%	47,9%	48,0%	47,9%	51,1%
Andel unge 22-24 år	21,5%	19,8%	18,8%	19,6%	17,8%	17,9%	18,8%	19,6%	18,6%	17,2%
Andel voksne 25-34 år	16,7%	17,5%	19,4%	18,5%	18,2%	17,6%	15,7%	15,6%	14,7%	13,6%
Andel voksne o. 34 år	4,9%	6,0%	7,7%	9,5%	8,1%	8,3%	7,2%	8,0%	9,2%	8,0%
I alt procent	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Anm: Som nævnt omhandler Danmarks Statistiks opgørelse af elever ved lange kurser i 1996-97 kun kurser på 12 uger og derover. Tallet er ikke som tidligere "renset", hvor elever fra 5-11 uger medregnes. Dels ville det give stor usikkerhed for aldersopgørelserne, dels er det de relative procenttal som er ønsket belyst. Desværre findes der ikke opgørelser over kønsfordelingen indenfor de forskellige aldersgrupper.

Kilde: Danmarks Statistiks efterretningsserie, Uddannelse og kultur.

Det kan bemærkes, at aldersgennemsnittet de sidste 15 år har ligget meget konstant omkring 24 år, mens det var nogle år lavere tilbage i starten af 1970'erne, og sandsynligvis endnu lavere i årene før. Danmarks Folkehøjskoler har altid været skoler for den søgende, endnu ikke etablerede ungdom, og sandsynligvis endnu mere markant jo længere vi går tilbage i tiden, hvor de unge ikke havde så lang en ungdom og så megen uddannelse, men var voksne og kom ud at tjene, når de blev konfirmeret.

Men bag det ret konstante aldersgennemsnit viser det sig, at andelen af unge under 25 år er steget jævnt fra 72% i 1990-91 til over 78% i 1996-97. Det kan skyldes, at andelen af henviste elever eller elever på overførselsindkomst er faldet kraftigt de senere år, og i den gruppe var andelen af voksne over 24 år større, især gruppen på 25-34 år.

Når aldersgennemsnittet alligevel ikke sænkes, kan det skyldes, at gruppen af ældre voksne over 34 år er steget relativt eventuelt på grund af orlovsordningerne. Samtidig med at gruppen af de lidt ældre unge på 20-21 år har øget deres andel til over 51% af det samlede elevtal. Det kan hænge sammen med, at det nu er gruppen af unge selvbetalere med en gymnasial baggrund, der benytter den i gennemsnit 2-3årige ”ventetid/sabbat” inden det videregående studie, som i stigende grad udgør elevgrundlaget.

Den formodning kan næste afsnits belysning af udviklingen i elevernes skolebaggrund nærmere underbygge.

Som nævnt indgik der ikke nogen kønsopdeling af de forskellige aldersgrupper i datamaterialet fra Danmarks Statistik. En sådan fletning indgår derimod i de sidste års opgørelser fra Højskolernes Sekretariat, og det viser flere interessante forhold.

Tabel 2.2d: Køns- og aldersfordeling for elever ved lange kurser, 1996-1997

	HS's højskolestatistik	Procent-gennemsnit fra skoler med svar			
		Okt. 1996 - efterår	Jan. 1997 - forår	Okt. 1997 - efterår	Jan. 1998 - forår
Køn	Mænd	39,3	41,4	41,7	
	Kvinder	60,7	58,6	58,3	
Alder	Elever u. 25 år (unge)	79,4	82,6	77,5	80
	Elever o. 24 år (voksne)	20,6	17,4	22,5	20
Køn og alder	Unge mænd	29,0	31,9	29,8	
	Unge kvinder	50,4	50,7	47,7	
	Voksne mænd	10,4	9,5	11,9	
	Voksne kvinder	10,2	7,9	10,6	
	I alt pct.	100	100	100	
Fordeling unge	Unge mænd	36,5	38,6	38,5	
	Unge kvinder	63,5	61,4	61,5	
Fordeling voksne	Voksne mænd	50,5	54,6	52,9	
	Voksne kvinder	49,5	45,4	47,1	
	Antal skoler i undersøgelse	92	83	77	77
	Antal elever i undersøgelse	5004	5024	3796	?

Anm: Det statistiske materiale fra HS's spørgeskemaundersøgelse er ikke så præcis som Danmarks Statistiks. Der er ikke data for skoler og elever, og de dækker kun et tværsnit ved undersøgelsens tidspunkt. Men tendenserne i køns- og aldersopdelingen er repræsentativ og rimeligt sikker. Fra undersøgelsen jan. 1998 er der kun udsendt et brev med hovedkonklusioner, da man er ved at revidere statistikarbejdet på sekretariatet.

Kilde: Højskolernes Sekretariats spørgeskemaundersøgelser, 1996-1998

Sekretariats opgørelser over køns- og aldersfordeling følger i hovedtræk Danmarks Statistiks. Den seneste opgørelse for foråret 1998 viser en tendens til at de unges andel stiger op til 80% af det samlede elevtal. Den primære forklaring må være faldet i de tidligere henviste elever, hvor de voksne var højere repræsenteret

Men derudover vises som noget nyt, at kønsfordelingen er væsentlig forskellig for de to aldersgrupper: Unge under 25 år og voksne over 24 år. Blandt den voksne elevgruppe har mændene en lille overvægt, mens kvinderne udgør over 60% blandt de unge elever under 25 år. Det kan hænge sammen med, at de unge især kommer med en gymnasial baggrund, og i dagens gymnasier er kvindeandelen nået op på næsten 2/3, eller knap 64% i 1996 for nye elever, der starter i 1. g eller 1. hf.

2.3 Udviklingen i højskoleelevernes skolebaggrund

I Undervisningsministeriets udgivelse "Folkeoplysningen i tal" nævnes det, at i dag har knap 60% af højskoleeleverne en studenter- eller hf-eksamen. Det nævnes ikke om de gymnasiale erhvervsuddannelser, Hhx og Htx er medregnet i dette tal. Men det kan de ikke være.

Indenfor højskolernes elevgruppe med en gymnasial baggrund – studentereksamen, hf, studenterkursus - udgør kvinderne over 2/3, eller ca.. 68%, og mændene tilsvarende kun 32%.

Men det angiver som sådan ikke nogen større kønsmæssig skævhed i rekrutteringen blandt studenterne. For i de gymnasiale uddannelser har kvinderne næsten en tilsvarende overvægt. Blandt de nye, der startede i 1. g, 1. hf eller 1. studenterkursus i 1996 udgjorde kvinderne knap 64%, så alt i alt er højskolerne ikke dårligere til at sikre de mandlige studenter efterspørgsel. Der er simpelthen bare færre af dem

I næste hovedafsnit belyses elevstrømme indenfor uddannelsessystemet og herunder søgningen til ungdomsuddannelserne og til de videregående uddannelser. Men først skal vi se på højskoleelevernes skolebaggrund.

Tablet 2.3a: Skolebaggrund for elever på lange kurser, absolutte tal

Skolebaggrund		Skolebaggrund for elever på lange højskolekurser									
		1973-74	1980-81	1985-86	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97
6.-8. Kl.	I alt	1366	851	546	648	585	504	569	510	488	487
	Mænd		579	359	370	346	292	339	293	295	272
	Kvinder		272	187	278	239	212	230	217	193	215
9. Kl.	I alt	1185	1164	1327	1483	1556	1592	1637	1616	1490	1292
	Mænd		701	741	777	850	846	876	845	743	698
	Kvinder		463	586	706	706	746	761	771	747	594
10.-11. Kl.	I alt	4747	4309	3874	2620	2556	2313	2621	2461	2409	1761
	Mænd		1795	1647	1275	1258	1158	1384	1270	1156	863
	Kvinder		2514	2227	1345	1298	1155	1237	1191	1253	898
HF	I alt	428	795	1005			1008	1335	1282	1190	1028
	Mænd		254	309			283	398	378	338	277
	Kvinder		541	696			725	937	904	852	751
Gym.	I alt	1582	2618	3383			3247	4464	4453	4403	3991
	Mænd		920	1254			1126	1642	1661	1590	1325
	Kvinder		1698	2129			2121	2822	2792	2813	2666
HF/gym.	I alt				3885	4418					
	Mænd				1248	1418					
	Kvinder				2637	3000					
Uoplyst	I alt	456	261	657	1507	1732	1961	2097	1917	2114	2016
	Mænd		132	449	904	943	1060	1105	952	1045	967
	Kvinder		129	208	603	789	901	992	965	1069	1049
I alt	I alt	9764	9998	10792	10143	10847	10625	12723	12239	12094	10575
	Mænd		4381	4759	4574	4815	4765	5744	5399	5167	4402
	Kvinder		5617	6033	5569	6032	5860	6979	6840	6927	6173

Anm: Danmarks Statistik har ikke kønsopdelt elevernes skolebaggrund i opgørelsen for 1975-76; og for skoleårene 1990-92 er elever med en studenter- og hf-eksamen slået sammen.

Kilde: Danmarks Statistiks efterretningsserie, Uddannelse og kultur

I næste tabel udregnes de tilsvarende procentsatser for hovedgrupperne 6.-9. kl., 10.-11. kl. og hf/gymnasium.

Tabel 2.3b: Skolebaggrund for elever på lange kurser, procenter

	Skolebaggrund	Skolebaggrund for elever på lange kurser, procentberegning									
		1975-76	1980-81	1985-86	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97
I alt	6.-9. Kl.	27,4%	20,7%	18,5%	24,7%	23,5%	24,2%	20,8%	20,6%	19,8%	20,8%
	10.-11. Kl.	51,0%	44,3%	38,2%	30,3%	28,0%	26,7%	24,7%	23,8%	24,1%	20,6%
	HF/gym.	21,6%	35,1%	43,3%	45,0%	48,5%	49,1%	54,6%	55,6%	56,0%	58,6%
	I alt	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Mænd	6.-9. Kl.		30,1%	25,5%	31,3%	30,9%	30,7%	26,2%	25,6%	25,2%	28,2%
	10.-11. kl.		42,2%	38,2%	34,7%	32,5%	31,3%	29,8%	28,6%	28,0%	25,1%
	HF/gym.		27,6%	36,3%	34,0%	36,6%	38,0%	44,0%	45,9%	46,8%	46,6%
	I alt mænd		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Kvinder	6.-9. Kl.		13,4%	13,3%	19,8%	18,0%	19,3%	16,6%	16,8%	16,0%	15,8%
	10.-11. Kl.		45,8%	38,2%	27,1%	24,8%	23,3%	20,7%	20,3%	21,4%	17,5%
	HF/gym.		40,8%	48,5%	53,1%	57,2%	57,4%	62,8%	62,9%	62,6%	66,7%
	I alt kvinder		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
m. HF/gym	I alt af elever	21,6%	35,1%	43,3%	45,0%	48,5%	49,1%	54,6%	55,6%	56,0%	58,6%
	Mænd m. hf/gym		27,6%	36,3%	34,0%	36,6%	38,0%	44,0%	45,9%	46,8%	46,6%
	Kvinder m. hf/gym		40,8%	48,5%	53,1%	57,2%	57,4%	62,8%	62,9%	62,7%	66,7%
Forhold M-K	Mænd		40,4%	42,8%	39,0%	39,0%	39,8%	41,2%	42,2%	42,8%	41,1%
	Kvinder		59,6%	57,2%	61,0%	61,0%	60,2%	58,8%	57,8%	57,2%	58,9%

Anm.: Det kan nævnes, at der er tale om gennemsnit for alle højskoleelever, og da de voksne/ældre har et lavere uddannelsesniveau end de unge generationer, vil de unge højskoleelever have et højere gennemsnit end det fremgår af denne opgørelse.

Kilde: Danmarks Statistiks efterretningsserie, Uddannelse og kultur

Når andelen af højskoleelever med en gymnasial baggrund er stigende, hænger det sammen med det stigende uddannelsesniveau i samfundet, at en stadig stigende andel af en ungdomsårgang får en gymnasial uddannelse. En studenterhue er ikke hvad den har været, den er i hvert fald ikke længere så eksklusiv. Det er således ikke tale om, at højskolerne i højere grad end tidligere tiltrækker de mest veluddannede unge, men snarere tale om at de unge i det hele taget er mere veluddannede.

Det er overraskende, at andelen af mænd med gymnasial baggrund ligger over 40% de sidste år, når de er lavere repræsenteret på dagens gymnasier. Men det kan skyldes, at opgørelsen omfatter alle højskoleelever og hermed også de voksne og ældre, hvor mændenes andel af studenterårgangene tidligere var markant højere.

Det skal belyses i næste afsnit, men først skal de opgørelser af højskolelevernes uddannelsesbaggrund, som Højskolernes Sekretariat har foretaget de seneste år inddrages.

Tabel 2.3c: HS's opgørelser over højskolelevers uddannelsesbaggrund

	H S ' s h ø j s k o l e s t a t i s t i k o v e r e l e v e r n e s u d d a n n e l s e s b a g g r u n d	H S ' s o p g ø r e l s e o m r e g n e t t i l p r o c e n t		
		O k t . 9 6 e f t e r å r	J a n 9 7 f o r å r	O k t 9 7 e f t e r å r
Elever med grunduddannelse (ikke-erhvervskompt.givende)	Alle m . s t u d e n t e r e k s .	4 9 , 0	4 7 , 8	4 8 , 0
	Alle m . 9 . e l l e r 1 0 . k l .	2 8 , 3	2 4 , 3	2 6 , 3
	Alle m . a n d e t / v e d i k k e	2 2 , 7	2 7 , 9	2 5 , 7
	U n g e m . s t u d e n t e r e k s .	5 4 , 3	5 1 , 3	5 2 , 9
	U n g e m . 9 . - 1 0 . k l .	2 6 , 5	2 2 , 2	2 5 , 7
	U n g e m . a n d e t / v e d i k k e	1 9 , 2	2 6 , 5	2 1 , 4
	V o k s n e m . s t u d e n t e r e k s .	2 8 , 8	2 7 , 5	3 1 , 2
	V o k s n e m . 9 . - 1 0 . k l .	3 5 , 3	3 6 , 1	2 8 , 6
	V o k s n e m . a n d e t / v e d i k k e	3 5 , 9	3 6 , 4	4 0 , 2
Elever med erhvervs- kompetencegivende uddannelse	Alle m . u d d a n n e l s e	1 6 , 4	1 4 , 0	1 4 , 6
	Alle u d e n u d d a n n e l s e	7 5 , 4	6 0 , 4	6 2 , 7
	Alle m . a n d e t / v e d i k k e	8 , 1	1 6 , 9	2 2 , 7
	U n g e m e d u d d a n n e l s e	8 , 5	8 , 1	7 , 5
	U n g e u d e n u d d a n n e l s e	8 3 , 5	7 5 , 7	7 2 , 1
	U n g e m . a n d e t / v e d i k k e	8	1 6 , 2	2 0 , 4
	V o k s n e m e d u d d a n n e l s e	4 6 , 9	4 7 , 7	3 8 , 9
	V o k s n e u d e n u d d a n n e l s e	4 4 , 3	3 1 , 8	3 0 , 6
	V o k s n e m . a n d e t / v e d i k k e	8 , 8	2 0 , 5	3 0 , 5

Anm: Det statistiske materiale fra HS's spørgeskemaundersøgelse er ikke så præcise som Danmarks Statistik. Der er ikke data for skoler og elever, og de dækker kun et tværsnit ved undersøgelsens tidspunkt. Fra undersøgelsen jan. 1998 er der kun udsendt et brev med hovedkonklusioner, da man er ved at revidere statistikarbejdet på sekretariatet.

Kilde: Højskolernes Sekretariats spørgeskemaundersøgelser, 1996-1998

Opgørelsen fra HS rummer en meget stor andel med "ved ikke/andet", og det giver en stor usikkerhed. Sandsynligvis vil der være en overvægt af ikke-studenter blandt gruppen ved ikke/ andet, men det vides ikke. Renses tallene direkte for gruppen "ved ikke" ender vi med noget højere tal for gruppen med en gymnasial baggrund end tallene fra Danmarks Statistik.

Men til forskel fra Danmarks Statistik opgør HS uddannelsesbaggrunden i forhold til aldersgrupperne unge under 25 år og voksne over 24 år, og tendensen skulle være klar nok: de unge har en langt højere andel med studentereksamen. Endvidere opgør HS, hvorvidt eleverne har en "uddannelse" forstået som en erhvervskompetencegivende uddannelse. Det kan enten være en erhvervsfaglig uddannelse, en erhvervs-gymnasial uddannelse eller en videregående uddannelse, mens en almen gymnasial uddannelse kun er studiekompetencegivende.

Denne opgørelse har også en meget stor andel med "ved ikke/andet", men sandsynligvis består andelen primært af elever uden en erhvervskompetencegivende uddannelse ud fra den betragtning, at hvis de havde en sådan ville de også kunne huske det.

Tendensen er klar nok: Under 10% af de unge elever har en erhvervskompetencegivende uddannelse, mens resten ingen har, primært fordi de kun har en almen gymnasial uddannelse eller sekundært fordi de kun har folkeskolen bag sig eller forskellige afbrudte ungdomsudannelser eller er i gang med en ikke-studiekompetencegivende Fri Ungdomsudannelse.

Kort sagt, unge med en færdiggjort faglig uddannelse eller en videregående uddannelse, der giver formel erhvervskompetence, er klart underrepræsenteret på højskolerne, og det er lo-

gisk nok. For når man har først har afsluttet en erhvervskompetencegivende uddannelse, så går man i arbejde og ikke på højskole.

Derimod har flertallet af de voksne højskoleelever over 25 år en erhvervskompetencegivende bag sig. Men som tidligere set er denne gruppes andel af de samlede elever ret lav. Det interessante spørgsmål er her, hvordan de har kunnet finde vej til højskolen. Det viser tallene ikke. Men det kan dreje sig om:

- orlovsydelse, enten sabbatorlov eller uddannelsesorlov, som først er mulig for voksne over 25 år, hvor eleverne enten kommer fra ledighed eller beskæftigelse, sandsynligvis mest fra ledighed.
- fra bistandshjælp/revalideringsydelse, hvor de enten ikke har evnet at komme ind på arbejdsmarkedet efter endt uddannelse eller har løbet ind i personlige, arbejdsmæssige eller sociale problemer.
- voksne, der selv betaler for opholdet og som har tid og råd til at tage en arbejds pause eller som er trådt ud af arbejdsmarkedet og modtager en form for pension.

2.4 Finansiering af elevbesøg, HS's opgørelser 1995-97

HS's opgørelser over elevernes finansiering af højskoleopholdet og tilknytning til arbejdsmarkedet og de sociale systemer kan give et klarere billede.

Tabel 2.4a: Finansieringsformer fordelt på alder og køn, 1995-97

Lange kurser: procentfordeling af elever	1995 forår	1996, forår			1996, efterår			1997, forår			1997, efterår			1998, forår		
	i alt	i alt	unge	ældre	i alt	unge	ældre	i alt	unge	ældre	i alt	unge	ældre	i alt	unge	ældre
1. A-kasser																
1.1 Dagpenge (50%)		11	9	2	3,7	3,7	0	3,2	3,2	0	1,3	1,3	0			
1.2 Udd.godtgørelse		5	2	3	3,9	1,5	2,4	2,5	1,2	1,3	2,7	0,9	1,8			1,4
1.3 Orlovsydelse		5	1	4	3,7		3,7	2,7		2,7	3,8		3,8			3,4
I alt "dagpenge"	28	21	12	9	11,3	5,2	6,3	8,4	4,4	4	7,8	2,2	5,6	7,6	2,8	4,8
2. Bistandshjælp																
2.1 Kontanthjælp §37	11	5	3,4	1,6	5,5	3,9	1,6	4,7	3,3	1,4	4,2	2,8	1,4			
2.2 Revalidering § 43	10	9	5,9	3,1	8,8	5,9	2,9	7,1	4,8	2,3	9,2	5,7	3,5			
2.3 Kommunal akt.	0	0	0	0	1,5	1,2	0,3	2,2	1,8	0,4	1,3	1	0,3			
I alt bistandshjælp	21	14	9,3	4,7	15,8	11	4,8	14	9,9	4,1	14,7	9,5	5,2	13,6	9,2	4,4
I alt "henviste"	49	35	21,3	13,7	29,1	16,2	11,1	22,4	14,3	8,1	22,5	11,7	10,8	21,2	12	9,2
3. Øvrig off. Støtte																
3.1 VUS	0	0			0,2		0,2	0,2	0	0,2	0,1	0	0,1			
3.2 FUU (SU)	0,2	2	2	0	2,6	2,5	0,1	2,5	2,4	0,1	6	5,4	0,6	6,0	5,6	0,4
3.3 Nordisk elevstøtte					0,5	0,4	0,1	0,5	0,3	0,2	0,9	0,8	0,1			
3.4 Demokratifond mm					3,2	2,3	0,9	3,7	2,6	1,1	5,2	4,2	1			
3.5 Dansk Flygtningshjælp											0,6	0,4	0,2			
I alt øvrig støtte	0,2	2	2	0	6,5	5,2	1,3	6,9	5,3	1,6	12,8	10,8	2	6,0	5,6	0,4
4. Egne midler/ selvbetalere	44	52	46,8	5,2	59	53	6	64,5	59,1	5,4	57,8	50,4	7,7	64,2	56,8	7,4
5. Andre/ukendte	7	11	5,7	5,3	7,3	5	2,3	6,2	3,8	2,4	6,4	4,5	1,9	8,6	5,6	3
TOTAL	100,2	100	75,8	24,2	100	79,4	20,6	100	82,5	17,5	99,8	77,4	22,4	100,0	80,0	20,0
Antal skoler i undersøgelse	90	83			92			83			77			77		
Antal skoler i alt	101	100			100			99			95			96		

Anm: Det statistiske materiale fra HS's spørgeskemaundersøgelse er ikke så præcise som Danmarks Statistiks. Der er ikke data for skoler og elever, og de dækker kun et tværsnit ved undersøgelsens tidspunkt. Fra undersøgelsen jan. 1998 er der kun udsendt et brev med hovedkonklusioner, da man er ved at revidere statistikarbejdet på sekretariatet.

Kilde: Højskolernes Sekretariats spørgeskemaundersøgelser, 1996-1998

Ud fra tabellens tal kan man kort sagt se, at det store fald i elevtallet kommer fra faldet i henviste elever med "offentlig støtte" i form af "dagpenge" eller bistandshjælp, hvorimod antallet af selvbetalere stiger kraftigt relativt, men som underbygget i næste tabel også absolut.

Det er det stigende antal unge selvbetalere, der delvist imødegår det kraftige fald i henviste elever.

Tabel 2.4b: Finansieringsformer, beregning fra procent til antal, 1995-97

	Lange kurser: procentfordeling af elever	1995 forår	1996, forår		1997, forår			
		I alt	I alt	Unge	Voksne	I alt	Unge	Voksne
Procentfordeling	1. I alt "dagpenge"	28	21	12	9	8,4	4,4	4
	2. I alt bistandshjælp	21	14	9,3	4,7	14	9,9	4,1
	3. I alt øvrig støtte	0,2	2	2	0	6,9	5,3	1,6
	4. Selvbetalere	44	52	46,8	5,2	64,5	59,1	5,4
	5. Andre/ukendte	6,8	11	5,7	5,3	6,2	3,8	2,4
	TOTAL	100	100	75,8	24,2	100	82,5	17,5
	Skoleår	1994-95	1995-96		1996-97			
	Elevbesøg i skoleår	12.239	12.094		11.421			
Beregnet antal elevbesøg	1. I alt "dagpenge"	3427	2540	1451	1088	959	503	457
	2. I alt bistandshjælp	2570	1693	1125	568	1599	1131	468
	3. I alt øvrig støtte	24	242	242	0	788	605	183
	4. Selvbetalere	5385	6289	5660	629	7367	6750	617
	5. Andre/ukendte	832	1330	689	641	708	434	274
	TOTAL	12239	12094	9167	2927	11421	9422	1999

Anm.: Det er forudsat i beregningen fra procenter til antal elever i skoleåret, at elevsammensætningen er ens for foråret og det foregående efterår, hvilket ikke helt er tilfældet. Men afvigelserne ændrer ikke ved, at der kan vises nogle klare tendenser i elevsammensætningens udvikling.

Kilde: Højskolernes Sekretariats spørgeskemaundersøgelser, 1996-1998 og egne beregninger.

De to hovedgrunde til det faldende elevtal er,

- at andelen af henviste elever falder drastisk på 2 år fra ca.. 6.000 i 1994-95 til ca.. 2.500 i 1996-97, og det største fald sker her for andelen på "dagpenge" fra ca.. 3.500 til under 1.000 elever.
- at andelen af voksne over 24 år falder voldsomt – det sidste år fra knap 3.000 til knap 2.000. Faldet fra det foregående år fremgår ikke af HS's eller rettere FFD's opgørelser i 1995-96. HS overtog først disse opgørelser i 1996.

Modsat stiger gruppen af "selvbetalere" ikke blot relativt, men også absolut med ca.. 2.000 på 2 år fra ca.. 5.400 til 7.400, og det er her gruppen af unge selvbetalere der trækker fremgangen, for gruppen af voksne selvbetalere er absolut faldende. Andelen af voksne selvbetalere stiger langsommere end den samlede gruppe af voksne falder.

Desuden er der en mindre stigning for elever med "øvrig støtte", og det drejer sig dels om nye elever fra FUU og dels om at flere udlændinge, både de "ægte" fra Østeuropa og de "uægte", nemlig flygtninge/indvandrere i Danmark, som ikke har dansk statsborgerskab.

Konklusionen kan være, at højskolernes kernegruppe i stigende grad er de unge selvbetalere, som sidste år steg til ca.. 60% af de samlede elevbesøg på de lange kurser, og alt tyder på at denne gruppe er i fortsat vækst trods de faldende ungdomsårgange. Det hænger især sammen med, at en stigende del af den danske ungdom vil få en videregående uddannelse og på vejen hertil tager en studiekompetencegivende ungdomsuddannelse med en efterfølgende "ventetid" eller sabbatperiode på i gennemsnit over 2 år, og ventetiden er stigende. Muligvis kan politiske indgreb vanskeliggøre denne "sabbatperiode", og i så fald får højskolerne virkeligt vanskelige vilkår.

3. Særlige forhold ved højskolernes elevsøgning

3.1 Elevernes prioriteringer i forhold til kursuslængder

Tablet 3.1a: Gennemsnitlig længde for lange kurser, både mænd og kvinder

	besøgslever			I alt årselever lange k.			Årselever som pct. af elevbesøg			Gennemsnit kursus-længde: Uger
	Mænd	Kvinder	i alt	Mænd	Kvinder	I alt	Mænd	Kvinder	I alt	
1974-75	4.015	5.432	9.447	1.756	2.500	4.256	43,7%	46,0%	45,1%	18,0
1977-78	4.106	5.740	9.846	1.808	2.636	4.444	44,0%	45,9%	45,1%	18,1
1979-80	3.695	5.453	9.148	1.595	2.477	4.072	43,2%	45,4%	44,5%	17,8
1984-85	4.910	6.392	11.302	2.108	2.817	4.979	42,9%	44,1%	44,1%	17,6
1990-91	4.574	5.570	10.144	2.004	2.539	4.543	43,8%	45,6%	44,8%	17,9
1991-92	4.815	6.032	10.847	2.088	2.682	4.770	43,4%	44,5%	44,0%	17,6
1992-93	4.765	5.860	10.625	2.080	2.614	4.694	43,7%	44,6%	44,2%	17,7
1993-94	5.744	6.979	12.723	2.557	3.124	5.681	44,5%	44,8%	44,7%	17,9
1994-95	5.399	6.840	12.239	2.486	3.098	5.584	46,0%	45,3%	45,6%	18,2
1995-96	5.167	6.927	12.094	2.273	3.001	5.274	44,0%	43,3%	43,6%	17,4
1996-97	4.751	6.670	11.421	2.042	2.828	4.870	43,0%	42,4%	42,6%	17,1

Anm.: Skoleårets antal årselever delt med antal besøgslever * 100, giver et procentmål for kursernes gennemsnitslængde. En årselev svarer 40 ugers kursus. Den gennemsnitlige kursuslængde findes ved at gange 40 kursusuger med beregnede procentmål. Fx vil et procentmål på 50% angive en gennemsnitslængde på 20 uger, et procentmål på 100% viser en kursuslængde på 40 uger etc. Metoden er smuk i al sin enkelhed. Opgørelse over besøgslever og årselever for 1996-97 er omregnet til også at omfatte kurser fra 5-11 uger, som Danmarks Statistik og Undervisningsministeriet er holdt op med at medregne som lange kurser fra og med skoleåret 1996-97. Uden den omregning bliver sammenligning med foregående år usikker.

Kilde: Danmarks Statistik, de årlige udgivelser om de frie kostskoler i serien *Uddannelse og kultur*. Beregningerne af årselevtallets andel af elevbesøg og efterfølgende kursuslængder står for egen regning.

Det kan læses, at de lange kursers gennemsnitslængde har ligget meget konstant i perioden fra midt i 1970'erne til midt i 1990'erne på omkring 17,6 – 18 uger, men de sidste år viser en faldende tendens mod ca. 17 uger.

I de seneste år foretrækker de unge åbenbart lidt kortere kurser end tidligere. En forklaring kan være, at de unge selvbetales andel stiger, og det er virksomme og travle unge, der både skal nå at spare penge op, komme på udlandsrejse og tage på højskole m.m. inden de starter på en videregående uddannelse. De har ikke samme tid og ro til et længere kursus, og desuden er det også billigere for dem at satse på lidt kortere kurser, og prisen betyder jo mere, når man selv skal tjene pengene.

Det er især kvinderne, som udviser en tendens til at foretrækker kortere kurser. For 20 år siden lå de over gennemsnittet med kurser på lidt over 18 uger, mens mændene lå under på ca. 17,6 uger. I 1996-97er gennemsnittet faldet, og det er nu kvinderne, som ligger under og mændene der er over, med knap 17 uger til kvinderne og lidt over 17 uger for mændene.

Tabel 3.1b: Elevsøgningen til varierende kursuslængder, 1965-98

Ovenfor vist udviklingen i de gennemsnitlige kursuslængder. Her skal det nærmere belyses, hvordan gennemsnittet sammensættes. Hvilke kursuslængder er de mest populære blandt eleverne. Først i absolutte tal og dernæst procentvist.

	I alt antal besøgslever fordelt på varierende kursuslængder										I alt pr. år	Heraf med	
	1-4 uger	5-9 uger	10-14 uger	15-19 uger	20-24 uger	25-29 uger	30-34 uger	35-39 uger	40 uger	fuld-førte kuser		af-brudte kurser	
1975-76		646	1623	3402	2956	91	647	62	337	9.764	8.725	1.039	
1980-81	397	876	1555	3545	2415	305	684	100	121	9.998	8.452	1.546	
1985-86	469	1013	1296	4308	2227	449	757	167	106	10.792	8.958	1.834	
1990-91	411	1020	1235	3946	2121	294	772	217	128	10.144	8.595	1.549	
1991-92	434	1138	1265	4267	2535	292	613	227	76	10.847	9.268	1.579	
1992-93	467	886	1384	4341	2290	437	545	202	73	10.625	9.042	1.583	
1993-94	442	1063	1636	4853	3014	667	767	227	54	12.723	11.291	1.432	
1994-95	425	810	1457	4731	3132	617	668	296	103	12.239	10.757	1.482	
1995-96	516	845	1575	4877	2874	369	681	231	126	12.094	10.516	1.578	
1996-97	394	866	1643	4115	2532	233	464	251	77	10.575	10.089	486	

Anm: For 1996-97 benyttes opgørelse fra Danmarks Statistik uden "rensning", dvs.. at de "lange" kurser på 5-11 uger ikke er medtalt. De kurser som er opgjort angiver afbrud fra længere kurser.

Kilde: Danmarks Statistik, de årlige udgivelser om de Frie kostskoler i serien *Uddannelse og kultur*.

Tabel 3.1c: Procentvis fordeling af kursuslængder, 1974-98

	I alt antal besøgslever fordelt på varierende kursuslængder										I alt pr. år	Heraf med	
	1-4 uger	5-9 uger	10-14 uger	15-19 uger	20-24 uger	25-29 uger	30-34 uger	35-39 uger	40 uger	fuld-førte kuser		af-brudte kurser	
1975-76		7%	17%	35%	30%	1%	7%	1%	3%	100%	89%	11%	
1980-81	4%	9%	16%	35%	24%	3%	7%	1%	1%	100%	85%	15%	
1985-66	4%	9%	12%	40%	21%	4%	7%	2%	1%	100%	83%	17%	
1990-91	4%	10%	12%	39%	21%	3%	8%	2%	1%	100%	85%	15%	
1991-92	4%	10%	12%	39%	23%	3%	6%	2%	1%	100%	85%	15%	
1992-93	4%	8%	13%	41%	22%	4%	5%	2%	1%	100%	85%	15%	
1993-94	3%	8%	13%	38%	24%	5%	6%	2%	0%	100%	89%	11%	
1994-95	3%	7%	12%	39%	26%	5%	5%	2%	1%	100%	88%	12%	
1995-96	4%	7%	13%	40%	24%	3%	6%	2%	1%	100%	87%	13%	
1996-97	4%	8%	16%	39%	24%	2%	4%	2%	1%	100%	95%	5%	

Kilde: Danmarks Statistik, de årlige udgivelser om de Frie kostskoler i serien *Uddannelse og kultur*.

Tendensen i perioden er, at søgningen til kurser på 30 uger og derover er faldende med en samlet andel i 1996-97 på 7%. Kurser på 25-29 uger viser en stigning til 2%.

Den store søgning samler sig om de mellemlange kurser fra 10-24 uger, og de mest populære er kurser fra 15-19 uger. Ry Højskoles kurser ligger på 17 uger om efteråret og 21 uger om foråret. En ændring eller opdeling af efterårets kursuslængder mod kortere periodemoduler er ikke imod tendensen til at sådanne kurser udgør et stigende marked, med 16% på 10-14 ugers kurser og 8% på 5-9 ugers kurser i 1996-97.

I øvrigt ses, at eleverne det sidste år har en markant stigende fuldførelsesprocent. Den steg fra 87% i skoleåret 1995-96 til 95% i 1996-97. Det kan hænge sammen med den stigende andel af unge selvbetalere, der vil have noget ud af deres investering.

Kønsfordelingen i søgningen til de varierende kursuslængder fra 5-9 uger, 10-14 uger, 15-19 uger og 20-24 uger skal nu nærmere belyses.

Tabel 3.1d: Kønsfordeling på udvalgte kursuslængder, 1975-1997

			1975-76	1980-81	1985-86	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97
Antal besøgslever	5-9 uger	I alt	646	876	1013	1020	1138	886	1063	810	845	866
		Mænd	337	413	502	498	569	453	533	378	371	422
		Kvinder	309	463	511	522	569	433	530	432	474	444
	10-14 uger	I alt	1623	1555	1296	1235	1265	1384	1636	1457	1575	1643
		Mænd	812	785	663	669	621	712	826	672	692	674
		Kvinder	811	770	633	566	644	672	810	785	883	969
	15-19 uger	I alt	3402	3545	4308	3946	4267	4341	4853	4731	4877	4115
		Mænd	1380	1439	1754	1583	1761	1804	1921	1947	1909	1544
		Kvinder	2022	2106	2554	2363	2506	2537	2932	2784	2968	2571
	20-24 uger	I alt	2956	2415	2227	2121	2535	2290	3014	3132	2874	2532
		Mænd	1345	1088	976	976	1109	993	1471	1377	1280	1093
		Kvinder	1611	1327	1251	1145	1426	1297	1543	1755	1594	1439
Kønsfordeling i procent	5-9	Mænds andel	52,2%	47,1%	49,6%	48,8%	50,0%	51,1%	50,1%	46,7%	43,9%	48,7%
		Kvindes andel	47,8%	52,9%	50,4%	51,2%	50,0%	48,9%	49,9%	53,3%	56,1%	51,3%
	10-14	Mænds andel	50,0%	50,5%	51,2%	54,2%	49,1%	51,4%	50,5%	46,1%	43,9%	41,0%
		Kvindes andel	50,0%	49,5%	48,8%	45,8%	50,9%	48,6%	49,5%	53,9%	56,1%	59,0%
	15-19	Mænds andel	40,6%	40,6%	40,7%	40,1%	41,3%	41,6%	39,6%	41,2%	39,1%	37,5%
		Kvindes andel	59,4%	59,4%	59,3%	59,9%	58,7%	58,4%	60,4%	58,8%	60,9%	62,5%
	20-24	Mænds andel	45,5%	45,1%	43,8%	46,0%	43,7%	43,4%	48,8%	44,0%	44,5%	43,2%
		Kvindes andel	54,5%	54,9%	56,2%	54,0%	56,3%	56,6%	51,2%	56,0%	55,5%	56,8%

Kilde: Danmarks Statistik, de årlige udgivelser om de frie kostskoler i serien *Uddannelse og kultur*, 1975-98

Den gennemgående tendens er, at mændene især prioriterer de kortere kurser fra 5-14 uger, mens kvinderne helt dominerer kursuslængden 15-19 uger og i mindre grad kurser på 20-24 uger. I 1996-97 ses at mændene efter et dyk året før igen især værdsætter de korte kurser fra 5-9 uger.

Konklusionen behøver ikke at være, at man skal satse på kursuslængden 5-9 uger for at sikre en mere lige kønsfordeling, men den kan omvendt være, at den største elevgruppe er kvinderne og de foretrækker åbenbart især kurser på 10-19 uger.

3.2 Tidspunkt for kursusafvikling. Årets fordeling. Er forår bedre end efterår.

Tabel 3.2a: Elevbestand for lange kurser, fordelt månedsvis på skoleår, 1972-1997

	Elevbestand for lange kurser - fordelt månedsvis over skoleåret											
	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Feb.	Marts	April	Maj	Juni	Juli
1972-73	1303	2880	3115	5019	4465	4592	5282	5272	3700	2714	1481	931
1975-76	228	1800	3128	3880	5320	3205	5208	5386	4282	2822	1776	972
1980-81	308	2570	3471	4545	4876	2969	5438	5292	4877	3554	2107	684
1985-86	178	2568	3864	5115	5170	2910	5503	5237	5228	4546	2393	444
1987-88	138	3109	3713	4554	4616	2379	5058	5082	4807	3887	2220	662
1995-96	330	4150	5100	5775	5625	2375	6375	6200	6350	5550	3150	330
1996-97	125	3800	4650	4950	4900	1675	5100	4950	5375	4925	3050	330

Anm: Danmarks Statistisk har ikke lavet opgørelser fra 1988-89 til 1994-95 for elevbestandens fordeling over skoleåret. For 1996-98 er opgørelsen grafisk og de her opførte tal er således kun cirkatal.

Kilde: Danmarks Statistik, de årlige udgivelser om de Frie kostskoler i serien *Uddannelse og kultur*, 1975-98

For at skabe overblik omregnes antal til procentfordeling i næste skema.

Tabel 3.2b: Månedsvise elevbestand lange kurser, 1972-199. Procentfordeling.

	Elevbestand for lange kurser - procentvis fordelt i skoleåret												I alt	Efterår: 4 måned: sept-dec	Forår : 4 måned: feb - maj
	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Feb.	Marts	April	Maj	Juni	Juli			
1972-73	3%	7%	8%	12%	11%	11%	13%	13%	9%	7%	4%	2%	100%	38%	42%
1975-76	1%	5%	8%	10%	14%	8%	14%	14%	11%	7%	5%	3%	100%	37%	47%
1980-81	1%	6%	9%	11%	12%	7%	13%	13%	12%	9%	5%	2%	100%	38%	47%
1985-86	0%	6%	9%	12%	12%	7%	13%	12%	12%	11%	6%	1%	100%	39%	48%
1987-88	0%	8%	9%	11%	11%	6%	13%	13%	12%	10%	6%	2%	100%	40%	47%
1995-96	1%	8%	10%	11%	11%	5%	12%	12%	12%	11%	6%	1%	100%	40%	48%
1996-97	0%	9%	11%	11%	11%	4%	12%	11%	12%	11%	7%	1%	100%	42%	46%

Juli-august er højsæson for korte kurser, og der er følgelig færrest elever på lange kurser. Andelen af elever i januar måned er faldende, hvorimod andelen i juni måned er stigende.

Men det er de fire måneder om foråret februar-maj og om efteråret september-december, der har de store bestande, og elevbesøgets andel er voksende for disse måneder i perioden. Søgningen til forårets 4 måneder har været klart større end efterårets i hele perioden, men interessant nok er denne dominans aftagende det seneste opgjorte skoleår i 1996-97 med 42% om efteråret og 46% om foråret.

Det er ikke en tendens, som Ry Højskole har oplevet. Tværtimod.

3.3 Elevsøgningen til forskellige typer lange højskolekurser

Spørgsmålet er her, hvordan de almene højskoletilbud klarer sig i forhold til specialskolers udbud.

Tabel 3.3a: Elevsøgningen til forskellige højskolekurser, 1975-1997

		1975-76	1980-81	1985-86	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97
Antal elevbesøg	Alm. Højskolekurser	6.642	7.370	7.844	7.129	7.349	7.479	8.647	8.494	8.697	7.324
	Spec. Gym. og idræt	1.349	1.543	1.723	2.106	2.463	2.234	3.111	3.043	2.626	2.523
	For handicappede	257	381	393	390	430	419	392	131	156	150
	Andre højskolekurser	233	92	246	140	218	159	132	156	135	114
	Ungdomshøjskoler	378	359	448	379	387	334	441	415	480	464
	Med sygeplejeudd.	409	253	138							
	Med håndarb./sløjdsudd	179									
	I alt	9.447	9.998	10.792	10.144	10.847	10.625	12.723	12.239	12.094	10.575
Elevbesøg fordelt procentvis	Alm. Højskolekurser	70,3%	73,7%	72,7%	70,3%	67,8%	70,4%	68,0%	69,4%	71,9%	69,3%
	Spec. Gym. og idræt	14,3%	15,4%	16,0%	20,8%	22,7%	21,0%	24,5%	24,9%	21,7%	23,9%
	For handicappede	2,7%	3,8%	3,6%	3,8%	4,0%	3,9%	3,1%	1,1%	1,3%	1,4%
	Andre højskolekurser	2,5%	0,9%	2,3%	1,4%	2,0%	1,5%	1,0%	1,3%	1,1%	1,1%
	Ungdomshøjskoler	4,0%	3,6%	4,2%	3,7%	3,6%	3,1%	3,5%	3,4%	4,0%	4,4%
	Med sygeplejeudd.	4,3%	2,5%	1,3%							
	Med håndarb./sløjdsudd	1,9%									
	I alt	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Anm.: De nærmere opdelingsprincipper i almene kurser m.v. fremgår ikke af Danmarks Statistiks materiale. Umiddelbart må de indplacerer alle de særlige kreative, musiske og kunstneriske højskoler og LO-højskolerne mv. under de almene, så det er en ret upræcis kategori.

Kilde: Danmarks Statistik, de årlige udgivelser om de Frie kostskoler i serien *Uddannelse og kultur*, 1975-98

Ud af den samlede elevsøgning har de almene højskoletilbud svinget omkring en andel på 70% i hele perioden 1975-1997. Seneste skoleår 1996-97 havde et mindre fald i forhold til året før, men er i øvrigt højere end højdepunktet i årene 1993-95. Det er idrætsskolerne der havde en mindre fremgang sidste år, og det kan hænge sammen med deres fælles markedsføringsfremstød.

Det mest markante er idrætsskolernes fremgang fra 16% midt i 1980erne til knap 25% midt i 1990erne, men herefter falder deres andel en smule. Fremgangen er sket på bekostning af andre specialskoler, især skolerne for handicappede.

Da kategorien "almene kurser" opgøres meget rummeligt, kan vi ikke udlæse udviklingen i forholdet mellem de reelt almene og de mange specialskoler indenfor det kreativt musiske område m.m. Senere angiver jeg en mere realistisk opdeling af skolerne, der viser, at de almene højskoler udgør ca. 1/3 af de samlede højskoler i landet. Men i denne opgørelse står de for omkring 70% af elevbesøget og det tilsvarende groft set ca. 2/3 af skolerne. Med andre ord: i disse opgørelser fylder de reelt almene skoler kun halvdelen, men den anden halvdel består af mange typer specialskoler. Udviklingen i det indbyrdes konkurrenceforhold kan således ikke udlæses.

3.4 Elevernes nationalitet – fordeling på lange kurser, 1975-97

Tabel 3.4a: Elevernes nationalitet – fordeling på lange kurser, 1975-97, Antal

	1975-76	1980-81	1985-86	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97
I alt	9764	9998	10792	10144	10847	10625	12723	12239	12094	10.575
Heraf danskere ex. Færøerne	8839	8831	9497	9149	9743	9323	11255	11206	10883	9.067
heraf ikke-danskere	925	1167	1295	995	1104	1302	1468	1033	1211	1.508
Heraf Norden	469	623	309	245	275	314	309	207	266	229
Grønland	182	242	37				43			
Sverige	36	135	83	103	122	114	115	67	101	89
Norge	169	131	80	65	72	107	74	87	85	73
Finland				19	14	10	6	11	13	8
Island	26	25	21	17	9	19	19	22	33	19
Færøerne	56	90	88	38	58	63	52	20	34	40
EU ex. Nordiske, heraf	165	241	227	126	145	111	133	145	176	176
Belgien							9			15
Frankrig				18	16	12	18	23	36	35
Holland							10	17		
Italien								6		
Spanien						3	2	2		
Storbritannien				31	37	19	27	38	34	32
Tyskland/syd slesvig	20	22	39	52	74	55	64	50	77	68
Øvrige Europa, heraf				83	185	223	283	217	242	362
Tidl. Jugoslavien								24	9	9
Polen				24	25	12	19	23	34	37
Rumænien							9	7	16	21
Schweiz						42	40	22	26	34
Tyrkiet						13	16	19	5	8
Ungarn							26	23	10	36
Estland						58	83	35	29	57
Lettland						21	32	25	22	22
Litauen							15	10	16	13
Tjekkiet							10			
Rusland								16	11	34
Bosnien									32	53
Afrika, heraf	31	21	180	101	105	61	85	67	124	136
Sydafrika										17
Somalia						22	33	36	62	58
Nordamerika, heraf	115	79	71	59	44	47	39	44	36	22
USA				46	37	44	34	36	23	15
Syd-/mellemerika	30	37	21	30	20	25	16	21	15	39
Australien	6	5	7					2	2	
Asien, heraf	96	161	477	213	219	192	181	155	161	167
Japan				23	38	18	25	31	46	33
Indien										12
Oceanien						3	3	2	3	
Statsløse (palæstina)	13			42	15	8	21	11	6	10
Uoplyste			3	96	96	318	398	162	180	367
check	925	1167	1295	995	1104	1302	1468	1033	1211	1508

Anm.: Danmarks Statistik er ikke stabil i opgørelserne over elever fra Grønland. Nogle år opføres de særskilt andre år under danskerne. For udenlandske elever er der ingen opdeling i reelle udlændinge og flygtninge og indvandrere i Danmark uden dansk statsborger skab. Den stiftende gruppe fra Afrika, Asien og statsløse skyldes næppe et mellemfolkeligt samarbejde med disse lande, men et samarbejde med danske kommuner om henvisning af flygtninge og indvandrere.

Kilde: Danmarks Statistik, de årlige udgivelser om de frie kostskoler i serien *Uddannelse og Kultur*, 1975-98

I perioden falder elevtallet fra de andre nordiske lande og det er især de norske elever. Elever fra EU ex de nordiske lande ligger ret konstant med en overvægt af tyskere inkl. sydslesvigere.

Elever fra det øvrige Europa er steget kraftigt, hovedsagligt på grund af de favorable Østeuropa-puljer, hvor Danmark finansiere elevernes ophold herunder flygtninge, jf. de bosniske grupper.

Stigningen i elever fra Afrika, Asien og statsløse (sandsynligvis palæstinenserne) har baggrund i flere flygtninge og indvandrere fra disse lande. Egentlige udenlandske elever fra Nordamerika og Australien er faldende, mens gruppen fra Japan og Indien er stabil.

Table 3.4b: Elevernes nationalitet, procentfordeling på lange kurser, 1980-97

	1980-81	1985-86	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97
I alt	9998	10792	10144	10847	10625	12723	12239	12094	10.575
Heraf danske	8831	9497	9149	9743	9323	11255	11206	10883	9.067
Heraf ikke-danske	1167	1295	995	1104	1302	1468	1033	1211	1.508
Heraf danske i pct.	88,3%	88,0%	90,2%	89,8%	87,7%	88,5%	91,6%	90,0%	85,7%
Heraf ikke-danske i pct.	11,7%	12,0%	9,8%	10,2%	12,3%	11,5%	8,4%	10,0%	14,3%
<i>Pct.-fordeling ikke-danske</i>									
Nordiske lande	53,4%	23,9%	24,6%	24,9%	24,1%	21,0%	20,0%	22,0%	15,2%
EU ex. Nordiske	20,7%	17,5%	12,7%	13,1%	8,5%	9,1%	14,0%	14,5%	11,7%
Øvrige Europa			8,3%	16,8%	17,1%	19,3%	21,0%	20,0%	24,0%
Afrika	1,8%	13,9%	10,2%	9,5%	4,7%	5,8%	6,5%	10,2%	9,0%
Amerika	9,9%	7,1%	8,9%	5,8%	5,5%	3,7%	6,3%	4,2%	4,0%
Asien	13,8%	36,8%	21,4%	19,8%	14,7%	12,3%	15,0%	13,3%	11,1%
Australien/Oceanien	0,4%	0,5%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,4%	0,4%	0,0%
Statsløse (palæstina)			4,2%	1,4%	0,6%	1,4%	1,1%	0,5%	0,7%
Uoplyste		0,2%	9,6%	8,7%	24,4%	27,1%	15,7%	14,9%	24,3%
I alt ikke-danske	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Anm.: Danmarks Statistik opgør gruppen "uoplyste" eller "ved ikke" under ikke-danskere, og det skal nok passe. Danske statsborgere har de styr på via deres personnummer-kørsler.

Kilde: Danmarks Statistik, de årlige udgivelser om de frie kostskoler i serien *Uddannelse og Kultur*, 1975-98

Andelen af udenlandske elever er stigende, både på grund af en mindre absolut stigning i elevtal, og fordi antal af danske elever falder – hermed stiger andelen af udlændinge relativt. Omkring hver 7. elev var i 1996-97 ikke-dansk statsborger, mens kun hver 10. elev var der året før.

Det mest markante er, at andelen af nordiske elever er faldet fra over 50 % i starten af 1980erne til 15 % i 1996-97. Andelen af elever udenfor Europa er relativt stigende, men

ikke i absolutte tal. Det er gruppen af elever fra det øvrige Europa, der stiger kraftigst især relativt, men også absolut.

3.5 Elevernes geografiske spredning: Hvor fra, hvor til - 1975-1997

Danmarks Statistik har årlige opgørelser over, hvor højskolernes elever har haft bopælsadresse inden de kom på højskolen, altså opgørelser over, hvor de kom fra. Men der er ikke opgørelser over, hvor de søger hen. Den geografiske opdeling er amtsvis.

Højskolernes Sekretariat har lavet stikprøveundersøgelser af, hvilke områder i landet som eleverne søger til. Men det fremgår her ikke, hvor de kommer fra. Den geografiske opdeling er regionsopdelt.

Desværre er det ikke muligt at flette disse oplysninger, så vi kan se om der er tendens til, at unge fra bestemte områder i landet har særlige præferencer for at tage andre steder hen eller for at blive i deres bopælsområde. Her må vi nøjes med kvalificerede gisninger, bl.a. med baggrund i Ry Højskoles opgørelser af egne elevers geografiske spredning. Denne opdeling er også regionsvis, men lidt anderledes end den, som Højskolernes Sekretariat benytter.

Tablet 3.5a: Hvor kommer eleverne fra - amtsvist opdelt, 1975-97

Amtskode		Elevbesøg til lange kurser pr skoleår - fordelt efter amtsvis bopæl									
		1975-76	1980-81	1985-86	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97
01	Kbh. kommune	877	944	1097	965	881	878	1049	1028	1005	740
02	Frederiksberg kom.	96	96	138	120	128	123	180	157	202	119
1	Københavns amt	872	810	850	741	848	877	1207	1057	945	789
2	Frederiksborg amt	512	467	594	587	680	667	843	847	774	674
3	Roskilde amt	235	278	311	335	355	335	433	413	349	323
4	Vestsjællands amt	483	463	547	485	532	520	599	560	589	473
5	Storstrøms amt	391	372	353	391	425	334	466	432	418	315
6	Bornholms amt	99	104	101	78	93	117	110	117	126	92
7	Fyns amt	760	747	943	990	1072	959	1109	1204	1120	863
8	Sdr.jyllands amt	495	498	523	484	533	468	556	618	561	470
9	Ribe amt	453	526	484	417	472	413	471	461	511	454
10	Vejle amt	688	583	671	647	684	600	757	752	812	656
11	Ringkøbing amt	609	632	667	667	573	564	648	622	637	624
12	Århus amt	1348	1337	1474	1470	1591	1595	1782	1918	1879	1584
13	Viborg amt	451	460	470	416	472	455	504	469	472	388
14	Nordjyllands amt	657	778	873	743	795	758	837	902	900	781
15	Grønland		222	23	30	24	29	43	29	14	82
16	Andet/uoplyst	738	681	673	578	689	933	1129	653	780	1148
	I alt elevbesøg	9764	9998	10792	10144	10847	10625	12723	12239	12094	10575

Kilde: Danmarks Statistik, de årlige udgivelser om de frie kostskoler i serien *Uddannelse og kultur*, 1975-98

For at give overblik omregnes til procentfordeling i næste skema.

Tabel 3.5b: Hvor kommer eleverne fra – amtsvis opdeling, 1975-97. Procenter

Amtskode		Elevebesøg til lange kurser pr. skoleår - fordelt amtsvist. Procent.									
		1975-76	1980-81	1985-86	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97
01	Kbh. kommune	9,0	9,4	10,2	9,5	8,1	8,3	8,2	8,4	8,3	7,0
02	Frederiksberg kom.	1,0	1,0	1,3	1,2	1,2	1,2	1,4	1,3	1,7	1,1
1	Københavns amt	8,9	8,1	7,9	7,3	7,8	8,3	9,5	8,6	7,8	7,5
2	Frederiksborg amt	5,2	4,7	5,5	5,8	6,3	6,3	6,6	6,9	6,4	6,4
3	Roskilde amt	2,4	2,8	2,9	3,3	3,3	3,2	3,4	3,4	2,9	3,1
4	Vestsjællands amt	4,9	4,6	5,1	4,8	4,9	4,9	4,7	4,6	4,9	4,5
5	Storstrøms amt	4,0	3,7	3,3	3,9	3,9	3,1	3,7	3,5	3,5	3,0
6	Bornholms amt	1,0	1,0	0,9	0,8	0,9	1,1	0,9	1,0	1,0	0,9
7	Fyns amt	7,8	7,5	8,7	9,8	9,9	9,0	8,7	9,8	9,3	8,2
8	Sdr.jyllands amt	5,1	5,0	4,8	4,8	4,9	4,4	4,4	5,0	4,6	4,4
9	Ribe amt	4,6	5,3	4,5	4,1	4,4	3,9	3,7	3,8	4,2	4,3
10	Vejle amt	7,0	5,8	6,2	6,4	6,3	5,6	5,9	6,1	6,7	6,2
11	Ringkøbing amt	6,2	6,3	6,2	6,6	5,3	5,3	5,1	5,1	5,3	5,9
12	Århus amt	13,8	13,4	13,7	14,5	14,7	15,0	14,0	15,7	15,5	15,0
13	Viborg amt	4,6	4,6	4,4	4,1	4,4	4,3	4,0	3,8	3,9	3,7
14	Nordjyllands amt	6,7	7,8	8,1	7,3	7,3	7,1	6,6	7,4	7,4	7,4
15	Grønland		2,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,1	0,8
16	Andet/uoplyst	7,6	6,8	6,2	5,7	6,4	8,8	8,9	5,3	6,4	10,9
	I alt procent	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	I alt elevbesøg	9764	9998	10792	10144	10847	10625	12723	12239	12094	10575

Kilde: Danmarks Statistik, de årlige udgivelser om de Frie kostskoler i serien *Uddannelse og kultur*, 1975-98

Det sidste skoleår er det Århus amt, der suverænt leverer flest elever, lige så mange som hele Storkøbenhavnområdet. Derefter følger Fyns amt, Nordjyllands amt og Frederiksborg amt

Der er en tendens til, at elever fra Københavns-området og Fyn er faldende. Men ændringerne kan hænge sammen med befolkningsmæssige ændringer. En amtsvis sammenligning af elevtal og befolkningstal kan give et mere klart billede.

Tabel 3.5c: Amtsvis sammenligning af elevtal og befolkningstal, 1996-97

Amtskode		Elevbesøg 1996-97 ex Grønland/andet	Befolkningstallet pr. 1. jan. 1997	Elevbesøg procentvis fordelt	Befolkning procentvis fordelt	Elevbesøgs afvigelse fra befolkningstal	Antal elever pr. 10.000 indbyggere i givne amt
	I alt	9347	5.275.121	100%	100,0%	0%	17,7
01	Kbh. kommune	740	483.658	7,9%	9,2%	-1,3%	15,3
02	Frederiksberg kom.	119	89.230	1,3%	1,7%	-0,4%	13,3
1	Københavns amt	789	609.123	8,4%	11,5%	-3,1%	13,0
2	Frederiksborg amt	674	356.854	7,2%	6,8%	0,4%	18,9
3	Roskilde amt	323	226.683	3,5%	4,3%	-0,8%	14,2
4	Vestsjællands amt	473	290.793	5,1%	5,5%	-0,5%	16,3
5	Storstrøms amt	315	257.776	3,4%	4,9%	-1,5%	12,2
6	Bornholms amt	92	45.018	1,0%	0,9%	0,1%	20,4
7	Fyns amt	863	471.422	9,2%	8,9%	0,3%	18,3
8	Sdr.jyllands amt	470	253.639	5,0%	4,8%	0,2%	18,5
9	Ribe amt	454	223.335	4,9%	4,2%	0,6%	20,3
10	Vejle amt	656	342.597	7,0%	6,5%	0,5%	19,1
11	Ringkøbing amt	624	271.483	6,7%	5,1%	1,5%	23,0
12	Århus amt	1584	628.725	16,9%	11,9%	5,0%	25,2
13	Viborg amt	388	232.630	4,2%	4,4%	-0,3%	16,7
14	Nordjyllands amt	781	492.155	8,4%	9,3%	-1,0%	15,9

Kilde: Danmarks Statistik: Statistik Årbog 1997 og de årlige udgivelser om de frie kostskoler i serien *Uddannelse og kultur, 1975-98*; samt egne beregninger.

Det ses, at i forhold til indbyggerantal er Århus amt, som er det største amt, højest repræsenteret, og andre der er overrepræsenteret er Ringkøbing, Ribe, Vejle, Frederiksborg, Fyns, Sønderjyllands og Bornholms amter, mens Københavns amt er lavest repræsenteret og herefter følger København kommune, Storstrøm, Nordjylland, Roskilde og Vestsjællands amter.

Århus amt leverer således de fleste elever, både fordi det er det største amt og fordi det sikrer den relativt største søgning. Men vi kan ikke se af disse opgørelser, hvor eleverne fra Århus amt har søgt hen. Om deres overvægt kommer amtets højskoler til gode, eller om de spredes ud på andre amter.

Det væsentlige spørgsmål om, hvor eleverne søger hen kan ikke besvares af noget tilgængeligt talmateriale. Højskolernes Sekretariat har lavet stikprøveundersøgelser af, hvilke områder landet som eleverne søger til. Men det fremgår her ikke, hvor de kommer fra.

Det er således ikke muligt at flette disse oplysninger, så vi kan se om der er tendens til, at unge fra bestemte områder i landet har særlige præferencer for at tage andre steder hen eller for at blive i deres bopælsområde. Her må vi nøjes med kvalificerede gisninger.

Det er min formodning, at de unge foretrækker højskoler i nærheden af deres rødder, enten de nuværende eller de kommende, dvs. det sted, hvor de har tænkt sig at læse videre. Det skulle alt andet lige begunstige højskoler i tætbefolkede områder og områder med mange videregående uddannelsesinstitutioner. Den betingelse må Århus amt siges at leve op til.

Under alle omstændigheder viser undersøgelsen fra Højskolernes Sekretariat, at det østjyske område er den store elevsluger, og den viser samtidig, at det skoler fra udkantsområder, især Sønderjylland og Vestjylland, som mister elever i disse år. Men som sagt viser undersøgelsen ikke noget om, hvor eleverne kommer fra.

Desværre er den geografiske opdeling i HS' s undersøgelse ikke amtsvist, og dermed kan tallene ikke sammenlignes med de officielle statistiske opgørelser, der bygger på amtsvise opdelinger. Men opgørelsen viser interessante forhold.

Tabel 3.5d: Hvilke amter/regioner søger eleverne hen

		Pct-fordeling elevtal i regioner	Elevtal efterår 1996	Elevtal efterår 1997	Elev- difference	Forskel i pct.
Jylland	Syd for kongeåen	8,1%	502	350	-152	-30,3%
	Mellem Limfjorden og hovedvej 15 øst for hærvejen	15,3%	732	661	-71	-9,7%
	Mellem hovedvej 15 og kongeåen øst for hærvejen	22,7%	1095	980	-115	-10,5%
	Mellem kongeåen og limfjorden vest for hærvejen	9,4%	542	406	-136	-25,1%
	Nord for limfjorden	3,9%	183	168	-15	-8,2%
Fyn		17,7%	885	762	-123	-13,9%
Sjælland		19,0%	848	820	-28	-3,3%
Øerne	Lolland-falster, Ærø, Langeland, Samsø, Møn	3,9%	144	168	24	16,7%
Øerne	<i>minus bornholm</i>	2,8%	125	122	-3	-2,4%
I alt optalt		100,0%	4931	4315	-616	-14,3%

Anrn: Udsendte opgørelse omfattede kun tal for absolut difference/tilbagegang i elevtal og den relative tilbagegang fra efterår 1996 til efterår 1997. De absolutte tal for elevbesøg i efterår 1996 og efterår 1997 ved undersøgelsestidspunktet er egne beregninger, det samme gælder den procentvise fordeling af elevtal i de nævnte regioner. herunder opdelingen mellem øerne og Bornholm.

Kilde: Undersøgelse af Højskolernes Sekretariat i sept. 1997. udsendt til skolerne 23. sept. 1997 med rettelses blad i okt. 1997. Der er vedlagt Danmarkskort fra HS, hvor regioner er optegnet.

Det kan først nævnes, at opgørelsen viser, at det østjyske område, som Ry Højskole befinder sig i, har den største andel af højskoleelever.

Det blev vist ovenfor, at det både er det mest befolkningsrige område, og det område, der relativt set leverer flest elever til de danske højskoler, hvor der er størst interesse for at komme på højskole - og nu ses det også, at det er det område, som tiltrækker flest elever. Vi skal senere vise, at det også er det område, som har flest skoler og relativt flest sengepladser. i forhold til befolkningstallet, og det er i øvrigt også det område, hvor andelen af de almene højskoler er størst.

Kort sagt: Interessen for og søgningen til højskoler er markant størst i den region/det amt, som Ry Højskole befinder sig i, og det er jo godt, men samtidig er det også det område, hvor de almene højskolars konkurrence om eleverne er hårdest, og det er knap så godt.

Danmarkskort med den regionsopdeling, som HS benyttede i opgørelsen

Oversigt over den procentvise tilbagegang i elevbesøgt fra efteråret 1996 til efteråret 1997, ifølge Højskolernes Sekretariat.

Den skæve tilgang i elevtallet

Endvidere viser HS' s opgørelse, at fra efteråret 1996 til efteråret 1997 faldt elevtallet med 15%. Det største fald sker syd for Kongeåen på 30.3% og i det vestjyske område på 25,1%, mens området øst for Storebælt har mindst tilbagegang. Nordjylland, Århus og Vejleområdet og Fyn klarer sig bedre end gennemsnittet.

Området mellem hovedvej 15 og Kongeåen øst for hærvejen. dvs det område Ry Højskole befinder sig i, oplevede en tilbagegang på 10.5% og det er mindre end det gennemsnitlige fald.

Det er svært at finde forklaringer på, hvorfor de forskellige regioner rammes så skævt af tilbagegangen. Det vestjyske og delvis det sønderjyske område er regioner uden store byer og store uddannelsesinstitutioner. dvs. såkaldte udkantsområder. Men det gælder også for Bornholm, der "har stor fremgang, og "øerne", som her omfatter storstrøms amt, det fynske øhav og Samsø, der næsten ikke har tilbagegang.

Sjælland har også kun en mindre tilbagegang. Men det område er også specielt med et Københavnsområde uden højskoler, eller rettere de sjællandske højskoler er skoler især for Storkøbenhavnsområdet.

Der er heller ikke tegn på, at det er de regioner, som har haft et højt besøgstal procentvis de foregående år, der især rammes af tilbagegang eller omvendt.

En mulig forklaring kan være, at det er det bagvedliggende mønster i de sidste års tilbagegang, der slår igennem. Nemlig at andelen af henviste elever bider kraftigt, og andelen af voksne næsten lige så kraftigt. mens andelen selvbetalere og især unge med en gymnasial baggrund er voldsomt stigende relativt, men også i mindre grad. absolut.

Hermed får denne ungdomsgruppes præferencer tydeligere gennemslag, og de kan eventuelt være, at de unge dels bliver i overskuelig rejsetid fra deres hjemstavn og/eller søger mod uddannelsesområder, de påtænker at søge mod, når de skal videreuddannes. Det skulle alt andet lige styrke det københavnske/sjællandske område og det østjyske område. Samtidig svækkes henvisningen af ledige, og muligvis har især de Sønder- og Vestjyske AF- og socialkontorer prioriteret en henvisning til skoler i deres lokalområde. Måske? Forklaringen er ikke overbevisende.

Den skæve tilbagegang kan muligvis også have noget at gøre med, at elevfordelingen er ved at udligne en skævt fordelt senge-kapacitet i regionerne. Det Sønder- og Vestjyske område har af historiske grunde haft et relativt stort antal skoler, både på grund af skolernes udspring i landbefolkningen og den sønderjyske historie. Men den stigende overvægt af de unge elever med en gymnasial baggrund og en mere urban indstilling begunstiger ikke disse områder.

Der kan være grund til at se på fordelingen af skoler og sengepladser i regionerne i forhold til disses befolkningsgrundlag, samt på kapacitetsudnyttelsen hos skolerne i de forskellige regioner. Det giver også et fingerpeg om, hvor de næste skoler sandsynligvis vil lukke.

3.6 Højskolernes kapacitet og elevsøgning, regionsvits fordelt

Tabel 3.6a: Antal skoler og sengepladser, amtsvis opdelt, 1997-98

Amter	stk	Sengepladser	Gns. pr. amt	Amter	stk	Sengepladser	Gns. pr. amt
0-1 Storkbh.				9 Ribe amt			
Borups ???		75		Askov		200	
I alt	1	75	1	Esbjerg		170	
2 Frederiksborg amt				Ungdomshs. v. Ribe		115	
Kunsths. Thorstedlund		60		I alt	3	485	162
Grundtvigs		100		10 Vejle amt			
Luthersk mission??		100		Børrehus		30	
Krogerup		85		B randbjerg		120	
Den internationale		100		Børkop		60	
LO-skolen??		100		Den jyske idrætshs.		135	
I alt	6	545	91	Elbæk		40	
3 Roskilde amt				Engelsholm		85	
Roskilde		100		Int. Apostolsk		100	
I alt	1	100	100	Kolding		65	
4 Vestsjællands amt				Snoghøj		70	
Haslev udv.??		100		Uldum		100	
Skælskør		92		Vestbirk		90	
Gerlev		120		I alt	11	895	81
Søtoftegård		42		11 Ringkøbing amt			
Vallekilde		75		Brande		62	
Kunsthøjskolen		78		Den midtvestjyske		76	
Den rytmiske		74		Familiehøjsk		56	
Odsherreds		72		Herning		90	
Rørvig		40		Holstebro		75	
Ubberup		65		Pens. Nr. Nissum		88	
I alt	10	758	76	Sdr. felding		48	
5 Storstrøms amt				Vestjyll.		65	
Marielyst		70		I alt	8	560	70
Maribo		40		12 Arhus amt			
Rødkilde		50		Ask		70	
I alt	3	160	53	Diakon		110	
6 Bornholms amt				Den europæiske filmhs.		106	
Bornholms hs??		75		Egmont		100	
I alt	1	75	75	Egå		78	
7 Fyns amt				Hadsten		110	
Brogården		90		Idrætshs. i Århus		120	
Båring		80		Kolt		50	
Bogense		32		Odder		72	
Brenderup		50		Pens. Rude Strand		56	
Andebølle		90		Pinsevækk.		65	
Køng		60		Ry		85	
Helnæs		45		Rønde		70	
Ollerup		206		Samsø		55	
Oure		310		Silkeborg		90	
Khs. Ærø		30		Sprgh. Kalø		90	
Ærø		45		Testrup		100	
Langeland		40		Væksths.		56	
Ryslinge		130		I alt	18	1483	82
Kerteminde		80		13 Viborg amt			
I alt	14	1288	92	Gymn. v. Viborg		130	
8 Sdr. jyllands amt				Krabbesholm		90	
Rødding		75		Nørgaards		100	
Hoptrup		60		Thy		45	
Den sdr.jydske		56		i alt	4	365	91
Løgumkloster		40		14 Nordjyllands amt			
Østersøen		60		Nordjylland		122	
Strand		56		Nordsø		60	
Rønshoved		80		Støvring		60	
Danebod		60		Sundhedshøjskolen		70	
Sønderborg		130		Vrå		70	
I alt	9	617	69	Alborg		100	
				I alt	6	482	80
				TOTAL	95	7.813	82

Kilde: Danmarks Folkehøjskoler 1998, udgiver af Højskolernes Sekretariat.

Tabel 3.6b: Fordeling af højskolernes sengepladser og befolkningstal, amtsvis, 1996-97. Procent

Amtskoder	Amt	Sengepladser/kapacitet pr. amt	Sengepladser procentvis fordelt	Befolkning procentvis fordelt	Amtsvis dækning med højskolesenge
	I alt	7888	100%	100%	
01	Kbh. kommune	75	1,0%	9,2%	0,1
02	Frederiksberg kom.	0	0,0%	1,7%	0,0
1	Københavns amt	0	0,0%	11,5%	0,0
2	Frederiksborg amt	545	6,9%	6,8%	1,0
3	Roskilde amt	100	1,3%	4,3%	0,3
4	Vestsjællands amt	758	9,6%	5,5%	1,7
5	Storstrøms amt	160	2,0%	4,9%	0,4
6	Bomholms amt	75	1,0%	0,9%	1,1
7	Fyns amt	1288	16,3%	8,9%	1,8
8	Sdr. jyllands amt	617	7,8%	4,8%	1,6
9	Ribe amt	485	6,1%	4,2%	1,5
10	Vejle amt	895	11,3%	6,5%	1,7
11	Ringkøbing amt	560	7,1%	5,1%	1,4
12	Århus amt	1483	18,8%	11,9%	1,6
13	Viborg amt	365	4,6%	4,4%	1,0
14	Nordjyllands amt	482	6,1%	9,3%	0,7
	Vest for Storebælt	6175	78%	55%	1,4

Kilde: Højskolernes katalog. 1998 og Statistisk Årbog 1997

Det mest iøjnefaldende er den skæve dækningsgrad af højskole-kapacitet i forhold til befolkningstal. der præger området øst og vest for Storebælt.

Det kan give grund til bekymring for skolerne vest for Storebælt. For der bør være en tendens til større udligning på grund af den ændrede elevprofil med stigende overvægt til unge med en gymnasial baggrund og en mere ens urban mentalitet på vej mod en videregående uddannelse. Den nye Storebæltbro gør også udligningen nemmere. Opdelingen i Øst- og Vestdanmark vil aftage i de kommende år.

Og det må især bekymre skolerne i udkantsområderne, der har en høj kapacitetsfaktor. Derimod kan det tegne lyst for Nordjylland, som har en lav faktor. Fyns amt har en høj faktor. men det ligger også midt i det nye Danmark, og det kan blive et fortrin.

Århus og Vejle amt har en faktor over gennemsnittet, men det er til gengæld det mest "urbane" område i Jylland og det område. der har relativt flest videregående uddannelsesinstitutioner.

Tabel 3.6c: Højskolernes regionsvise kapacitetsudnyttelse, sept. 1996 og 1997

		Pct-fordeling elevtal i regioner	Elevtal efterår 1997	antal sengepladser	pct.senge	Kapacitetsud nyttelse
Jylland	Syd for kongeåen	8,2%	350	782	9,9%	45%
	Mellem Limfjorden og hovedvej 15 øst for hærvejen	15,4%	661	1015	12,9%	65%
	Mellem hovedvej 15 og kongeåen øst for hærvejen	22,8%	980	1383	17,6%	71%
	Mellem kongeåen og limfjorden vest for hærvejen	9,5%	406	1150	14,6%	35%
	Nord for limfjorden	3,4%	145	422	5,4%	34%
Fyn		17,8%	762	1233	15,7%	62%
Sjælland		19,1%	820	1478	18,8%	56%
Øerne	Bornholm, Lolland-falster, Ærø, Langeland, Samsø, Møn	3,9%	168	405	5,1%	41%
Øerne	<i>minus bornholm</i>	2,8%	122			
I alt optalt		100,0%	4292	7868	100,0%	55%

Anm.: Regionsopdeling inkl. højskoler i region fremgår af det afmærkede Danmarkskort, se overfor.

Kilde: Danmarks Folkehøjskoler 1998 udgivet af HS (antal sengepladser) og undersøgelse af HS i sept. 1997 (antal elevbesøg).

Områder med lavest kapacitetsudnyttelse i sept. 1997 er som ventet det vest- og sønderjyske område. Også ”ørerne” har problemer og det er næppe så overraskende. Men det kan det være, at området nord for Limfjorden heller ikke har det godt.

Det er iøjnefaldende, at det østjyske område, som Ry Højskole hører under i denne opdeling, har den højeste kapacitetsudnyttelse ud over Bornholm. Det tyder på, at de højskoler, som Ry Højskole er i nærmest konkurrence med gennemgående har det godt. Det samme galt Ry Højskole sidste efterår, men det tegner ikke lyst dette efterår. Hvis det viser sig, at de andre skoler i området får en bedre belægning, ja så kan der være grund til bekymring.

Det kan nævnes, at procenten for kapacitetsudnyttelse er udregnet for sept. måned. Den bliver misvisende lav, hvis den betragtes som et tal for hele årets udnyttelse. For her ses kapacitetsudnyttelse ud fra et krav om, at sengene er belagt 52 uger om året, og det er et urimeligt højt.

Definitionen på en tilfredsstillende fuld belægning kunne i stedet være, at sengene i gennemsnit er belagt i 40 uger om året, og det tilsvarende at højskolerne har 1 årselev pr. sengeplads.

Med den definition kan en anden beregning af højskolernes kapacitetsudnyttelse gives: I 1996-97 var der ifølge Danmarks Statistiks opgørelse i alt 6.228 årselever, bestående af 4.879 fra lange kurser og 1.358 årselever fra korte kurser. Ifølge vores optælling fra Højskolekataloget var der i alt 96 højskoler inkl. Svendborg Højskole omfattende 7.918 sengepladser.

Det giver et gennemsnit på 64,9 årselever pr. skole og et gennemsnitligt antal sengepladser på 82,5. Defineres fuld kapacitetsudnyttelse som 1 årselev pr. sengeplads var kapacitetsudnyttelsen således på 78,7% i 1996-97 for højskolerne i gennemsnit. Men det er jo også de sidste elever der giver smørret på brødet. Højskolerne har altid levet en risikofyldt tilværelse, hvilket næste opgørelse kan illustrere.

3.7 Tilgang og afgang høj skoler 1970-91

Årl	Tilgang		Afgang		Tilvækst Antal
	Antal	Skoler	Antal	Skoler	
1970	4	Andebølle Ungdomshs, Egå Ungdomshs, Oksbøl Ungdomshøjskole, Ungdomshs. ved Ribe	0		4
1971	8	Brejdablik, Den jyske Pensionshøjskole, Den rejsende Højskole I Tvind, Idrætshøjskolen I Århus, Kolt Ældrehøjskole, Silkeborg Højskole, Marielyst, Pensionisthøjskolen	3	Hesbjerg Højskole, Vejle fjord Højskole, Tinglev tyske Folkehøjskole	5
1972	3	Nordenfjord Højskole, Kolding Højskole, Familiehøjskolen Skærgården	1	Fårevejle Højskole	2
1973	3	Den Røde Højskole, Pensionisthøjskolen Rude Strand, Holstebro Højskole	5	Brejdablik, Oksbøl Ungdomshs, Baptisternes Hs, Nordenfjord Hs., Magleås Folkehøjskole	-2
1974	2	Tidens Højskole, Den lille Højskole	0		2
1975	3	Forsknings-Højskolen, Tølløse Højskole, Søhus Højskole Højskolen	1	Marieforbundets Sygeplejehøjskole	2
1976	1	Europahøjskolen	1	Tommerup Højskole	0
1977	3	Sulisartut Højskole, Den rejsende højskole i Juelsminde, Uge Folkehøjskole	0		3
1978	2	Assens Højskole, Ærø Folkehøjskole	3	Den danske Andelsskole, Try Højskole, Søhus Højskole	-1
1979	4	Kvindehøjskolen, Solhavegården, Elbæk Folkehøjskole, Den rejsende Højskole i Vamdrup	1	Nr. Nissum Højskole	3
1980	1	Rørvig Folkehøjskole	0		1
1981	2	Farsø Højskole, Vejen Højskole-Kibbutz	2	Knud Rasmussens Højskole, Sulisartut Højskole	0
1982	3	Dianalund Højskole, Højskolen i Thy, Ålborg Sportshøjskole	0		3
1983	6	Horsens Discipel Højskole, Højskolen Strand, Borrehus Folkehøjskole, Nordisk Antroposofisk Folkehøjskole, Nordsøhøjskolen, Miljø-Højskolen	0		6
1984	4	Samsø Folkehøjskole, Den sønderjyske Højskole, Langelands Folkehøjskole, Fremtidshøjskolen.	1	Assens Højskole	3
1985	6	Diget-Sundhedshøjskolen, Vester Mølle gård Højskole, Nordvestjysk Naturhøjskole, Thorstedlund Kunsthøjskole, Den rejsende Højskole på Sejrens Vej, Den rejsende Højskole i Bogense	1	Horsens Discipel Højskole	5
1986	4	Maribo Højskole, Brenderup Folkehøjskole, Nordjyllands Idrætshøjskole, Sdr. Felding Hs.	5	Nordvestjysk Naturhøjskole, Tølløse Højskole, Europahøjskolen, Dianalund Højskole, Miljø-Højskolen	-1
1987	2	Den rejsende Højskole i Nordsjælland, Martin Andersen Nexø Højskole,	4	Unge Hjem Højskole, Den lille Højskole, Forskningshøjskolen, Sdr. Felding Højskole	-2
1988	2	Højskolen Rold Skov, Sdr. Felding Højskole	4	Martin Andersen Nexø Højskole, Haslev Idræts- og Folkehøjskole, Nordisk Antroposofisk Højskole, Højskolen Rold Skov	-2
1989	1	Idrætshøjskolen i Oure	0		1
1990	1	Nørre Nissum Højskole	3	Nørre Nissum Højskole, Store Restrup Højskole, Fremtidshøjskolen	-2
1991	2	Søtoftegård Højskole, Den Rytmske Højskole	0		2
I alt	67		36		31

Kilde: Folkehøjskolen 1970-1990, udvikling og vilkår, FFD forår 1991, p. 88.

3.8 Opdeling af højskoler - efter hovedprofil

Type	Hovedprofil	Skoler	Antal
"Grundtvigske"	1. Almene	Ask, Askov, Brandbjerg, Brenderup, Båring, Danebod, Elbæk, Grundtvigs, Hadsten, Højskolen Strand, Højskolen i Thy, Krogerup, Nordsøhøjskolen, Odder, Ry, Ryslinge, Rødding, Rødkilde, Rønne, Rønshoved, Silkeborg, Skælskør, Snooghøj, Støvring, Testrup, Ubberup, Uldum, Vallekilde, Vestbirk, Vestjyllands, Vrå.	31
Special-skoler mht. indhold/fagtilbud	2. Teater, kunst, musik	Den Europæiske, Den rytmiske, Den sønderjyske, Engelsholm, Herning, Holstebro, Højskolen på Samsø, Kerteminde, Krabbesholm, Kunsthøjskolen, Thorstedlund, Ærø, Langeland, Ærø.	14
	3. Idræts-højskoler	Gerlev, Den jyske, Den midtvestjyske, Ollerup, Ghs ved Viborg, Sønderborg, Århus, Køng, Nordjyllands, Odsherreds, Oure, Aalborg.	12
	4. Nytteerhverv	Højskolen Østersøen, Brogården,	2
	5. Nyreligiøse/New Age	Borrehus, Rørvig, Søtoftegård, Væksthøjskolen Djursland,	4
Særlige skoler mht. profil	6. Fagbevægelsen	Esbjerg, LO-Højskolen Helsingør, Roskilde, Sdr. Felding Højskole	4
	7. Kirkelige/Indre mission	Børkop, Diakonhs, Hoptrup, Haslev udvidede, International Apostolsk Højskole, Luthersk Missionsforening, Løgumkloster, Pinsevækkelsens.	8
Særlige skoler mht. målgruppe per m.m.	8. Ungdomshøjskoler	Andebølle, Egå, Uhs ved Ribe,	3
	9. Ældre-højskoler	Højskolen på Helnæs, Højskolen Marielyst, Kolt Ældrehøjskole, Pensionisths Nr. Nissum, Pensionisths Rude Strand.	5
	10. Handicap-skoler	Brande, Egmont, Nørgaards	3
	11. Øvrige niche	Bogense, Bornholm, Borups, Den internationale Hs, Familiehøjskolen Skærgården, Jaruplund Hs, Knud Rasmussenip Højskolia, Maribo, Nordiska Folkhøgskolan, Sproghøjskolen på Kalø, Sundhedshøjskolen Diget.	11
I alt			97

Anm: Der er 98 højskoler i Kataloget inkl. Kolding, men det er lukket i mellemtiden.

Kilde: Danmarks Folkehøjskoler 1998, udgivet af HS. Opdelingen efter eget skøn.

Højskolerne er opdelt efter profil og nævnt i prioriteret rækkefølge med de for Ry Højskole mest beslægtede og hermed mest konkurrence-truende.

Højskolerne fra gruppe 5-11 udgør næppe de store konkurrenter for Rys aktuelle og mulige målgrupper, mens Ry er i direkte konkurrence med skoler fra gruppe 1 (de øvrige 30 almene skoler) og i høj grad med de øvrige fra gruppe 2-4. Omkring halvdelen af skolerne, i alt 55 kan således siges at udgøre en direkte konkurrent til Ry Højskole, dels emnemæssigt (almene, kunstneriske, idrætsmæssige) og dels om målgruppen, de unge.

Ud af de andre 30 almene skoler befinder de 10 af dem sig i det midt-østjyske område, som nærtstående konkurrenter til Ry Højskole. Det drejer sig om: Ask, Brandbjerg, Elbæk, Hadsten, Odder, Rønne, Silkeborg, Testrup, Uldum og Vestbirk. Over 1/3 af de almene skoler befinder sig således i landets stærkeste højskoleområde. Kun de bedste eller mest tilpassingsdygtige til tidens og de unges behov overlever de kommende års stigende konkurrence.

4. Ry Højskoles elevprofil

Med udgangspunkt i Ry Højskoles elevstatistikker i perioden efteråret 1995 til foråret 1998 samt en spørgeskemaundersøgelse af forårsholdet 1998 belyses tendenser i elevsøgningen til højskolen, og der sammenlignes med gennemsnit for alle højskoler.

Højskolens elevstatistik bygger i sagens natur på en ret lille bestand, under 100 personer, og konklusioner bør tages med varsomhed, da ændringer i profil kan skyldes mere tilfældige udsving end underliggende tendenser. Fx kan få elever med høj alder, usædvanlig skolebaggrund etc. forrykke profil af aldersgennemsnit, uddannelsesbaggrund etc. væsentligt.

Men trods muligheden for tilfældige udsving tegner tallene ret klare tendenser, især ved sammenligning med de generelle tendenser for alle højskolars elevsøgning.

4.1 Finansieringsformer

Tabel: 4.1a: Finansiering af lange kurser på Ry højskole, forår 1996-forår 1998

	Ry Højskoles deltagerstatistik lange kurser									
	Antal					Procentfordeling				
	1996, forår	1996, efterår	1997, forår	1997, efterår	1998, forår	1996, forår	1996, efterår	1997, forår	1997, efterår	1998, forår
Egenbetaling	62	62	75	57	76	63,3%	73,8%	79,8%	79,2%	78,4%
Fagforening/dagpenge	27	11	10	3	8	27,6%	13,1%	10,6%	4,2%	8,2%
Bistandshjælp	8	7	6	9	6	8,2%	8,3%	6,4%	12,5%	6,2%
SU/FUU		3	1	3	6	0,0%	3,6%	1,1%	4,2%	6,2%
I alt øvrig støtte	0	0	1	0	1	0,0%	0,0%	1,1%	0,0%	1,0%
Andre/ukendte	1	1	1	0	0	1,0%	1,2%	1,1%	0,0%	0,0%
I ALT	98	84	94	72	97	100%	100%	100%	100%	100%

Anm: ”Øvrig støtte” kan omfatte nordisk elevstøtte, demokratifonden, Grønlands hjemmestyre-støtte m.v.

Kilde: Ry Højskoles elevstatistik i perioden

Finansieringsformens procentfordeling kan sammenlignes med højskolernes gennemsnit, som det tegnes af de spørgeskemaundersøgelser, som Højskolernes Sekretariat har foretaget i perioden foråret 1996 – foråret 1998. Jf. tidligere afsnit 3.2. Danmarks Statistik og Undervisningsministeriet foretager ikke statistiske undersøgelser af elevernes finansieringsformer.

Tabel: 4.1b: Sammenligning af finansiering, Ry og alle højskoler, forår 1996-98.

	Sammenligning af deltagerprofil alle højskoler og Ry Højskoler									
	Højskolegennemsnit - pct.					Ry Højskole - pct.				
	1996, forår	1996, efterår	1997, forår	1997, efterår	1998, forår	1996, forår	1996, efterår	1997, forår	1997, efterår	1998, forår
Egenbetaling	52,0	59,0	64,5	58,0	64,2	63,3	73,8	79,8	79,2	78,4
Fagforening/dagpenge	21,0	11,3	8,4	7,8	7,6	27,6	13,1	10,6	4,2	8,2
Bistandshjælp	14,0	15,8	14,0	14,7	13,6	8,2	8,3	6,4	12,5	6,2
SU/FUU	2,0	2,6	2,5	6,0	6,0	0,0	3,6	1,1	4,2	6,2
Øvrig støtte	0,0	3,9	4,4	6,8	0,0	0,0	0,0	1,1	0,0	1,0
Andre/ukendte	11,0	7,3	6,2	6,7	8,6	1,0	1,2	1,1	0,0	0,0
I ALT	100,0	99,9	100,0	100,0	100,0	100,1	100,0	100,1	100,1	100,0

Anm.: HS's opgørelse har en forholdsmæssig større andel "ved ikke/andet", som kan fortegne en direkte sammenligning.

Kilde: Ry Højskoles elevstatistik og HS's elevstatistik i perioden.

Det er svært at se nogen klare forskelle i elevernes finansieringsprofil mellem efterårs- og forårskurser. Derimod er der klare tendenser for Ry Højskoles afvigelse fra højskolernes gennemsnit med hensyn til,

- at selvbetalerne har i hele perioden ligget mere end 10 procent over højskolernes gennemsnit.
- at deltagere med "dagpenge" overraskende nok ligger i overkanten af gennemsnittet. Tendensen til en faldende andel følger meget pænt den generelle udvikling.
- at deltagere på bistandshjælp har i hele perioden ligget næsten på det halve af højskolernes gennemsnit. Tendensen til en faldende andel følger meget pænt den generelle udvikling.
- at andelen af FUU-elever ligger omkring gennemsnittet, og det følger meget pænt det stigende gennemsnit. Det kan være overraskende, da Ry Højskole ikke har prioriteret denne gruppe særlig højt.
- at andelen med øvrig støtte, såsom nordisk elevstøtte, demokratifond m.v. ligger klart under gennemsnittet. Det fremgår også fra Ry Højskoles øvrige statistik, at andelen af udenlandske elever er langt lavere end højskolernes gennemsnit, hvor hver 7. elev i 1997 var udlænding.

4.2 Alders- og kønsfordeling

Tabel 4.2a: Alders- og kønsfordeling for elever på lange kurser, Ry Højskole

		Ry Højskoles deltagerstatistik lange kurser											
		Antal og alder						Procentfordeling af køn og alder					
		1995, efterår	1996, forår	1996, efterår	1997, forår	1997, efterår	1998, forår	1995, efterår	1996, forår	1996, efterår	1997, forår	1997, efterår	1998, forår
Køn	I alt mænd	29	45	24	34	13	34	38,7%	45,9%	28,6%	36,2%	18,1%	35,1%
	M. under 25 år						28						
	M. over 25 år						6						
	I alt kvinder	46	53	60	60	59	63	61,3%	54,1%	71,4%	63,8%	81,9%	64,9%
	K. under 25 år						59						
	K. over 25 år						4						
	I ALT	75	98	84	94	72	97	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Alder	Gns.alder mænd	22,48	22,8	22,7	22,8	23,8	24,1						
	Gns.alder kvinder	20,39	21,0	20,4	20,7	21,6	20,8						
	Gns. alder samlet	21,21	21,8	21,1	21,5	22,0	22,0						
	Unge under 25 år												89,7%
	Voksne over 25år												10,3%

Anm.: Underopdelingen i køn og alder, herunder opdelingen mellem voksne over 25 år og unge under 25 år findes kun for foråret 1998.

Kilde: Ry Højskoles elevstatistik.

Kvindernes andel er klart mere dominerende i efterårskurserne, eller rettere mændene foretrækker især forårskurserne. Det kan også være overraskende, at mændenes gennemsnitsalder ligger omkring 3 år højere i foråret 1998.

Det kan være svært at sammenligne med de generelle statistikker for elevernes køns- og aldersfordeling. Danmarks Statistik opgør aldersgennemsnit for alle elever, men ikke særskilt for mænd og kvinder. Højskolernes Sekretariat opgør ikke aldersgennemsnit, men derimod fordeling mellem voksne over 25 år og unge under 25 år. Men noget kan ses.

Tabel 4.2b: Køns- og aldersfordeling, Ry Højskole og alle skoler

		Ry Højskoles deltagerstatistik					
		1995, efterår	1996, forår	1996, efterår	1997, forår	1997, efterår	1998, forår
Køn	Mænd	38,7%	45,9%	28,6%	36,2%	18,1%	36,4%
	Kvinder	61,3%	54,1%	71,4%	63,8%	81,9%	63,6%
Alder	Gns.alder mænd	22,5	22,8	22,7	22,8	23,8	24,1
	Gns.alder kvinder	20,4	21,0	20,4	20,7	21,6	20,8
	Gns. alder samlet	21,2	21,8	21,1	21,5	22,0	22,0
	Andel voksne o.25						89,7%
	Andel unge u. 25 år						10,3%
	Unge mænd						28,9%
	Unge kvinder						60,8%
	Voksne mænd						6,2%
	Voksne kvinder						4,1%
	I alt procent						100,0%
		Statistik Højskolernes Sekretariat, lange kurser					
Køn	Mænd			39,3%	41,4%	41,7%	
	Kvinder			60,7%	58,6%	58,3%	
Alder	Andel voksne o.25			79,4%	82,6%	77,5%	80,0%
	Andel unge u. 25 år			20,6%	17,4%	22,5%	20,0%
	Unge mænd			29,0%	31,9%	29,8%	
	Unge kvinder			50,4%	50,7%	47,7%	
	Voksne mænd			10,4%	9,5%	11,9%	
	Voksne kvinder			10,2%	7,9%	10,6%	
	I alt procent			100,0%	100,0%	100,0%	
		Danmarks Statistik, lange kurser					
		skoleår 1995-96		Skoleår 1996-97		Skoleår 1997-98	
Køn	Mænd	42,7%		41,6%			
	Kvinder	57,3%		58,4%			
	Samlet aldersgns.	24,3 år		23,9 år			

Anm: Højskolernes Sekretariat har først opgørelser for køns- og aldersfordeling fra efterår 1996 og opgørelse for foråret 1998 er ikke udsendt på grund af ændringer på sekretariatet. Tendensen i de to opgørelser for efterår 1996 og forår 1997 ligger meget tæt på Danmarks Statistiks opgørelse for skoleåret 1996-97, og det viser pålidelighed af HS's tal.

En sammenligning mellem Ry Højskoler og alle skoler viser,

- at kønsfordelingen på Ry Højskole viser en klar overvægt af kvinder i forhold til skolerens gennemsnit, især i efterårskurserne. Ry Højskole har åbenbart noget der virker usædvanligt tiltrækkende på kvinder, hvad og hvem det så end er.
- at aldersfordelingen kan ikke direkte sammenlignes over hele perioden. Men der er en klar tendens til et lavere aldersgennemsnit på Ry Højskole på knap 22 i forhold til ca. 24 år for alle skoler. Fordelingen mellem unge og voksne kan kun sammenlignes for foråret 98. Her lå andelen af unge under 25 år på knap 90%, hvor skolegennemsnit var 80%.
- at overvægten af kvinder er relativt størst blandt de unge, mens der er en højere andel voksne mænd end kvinder. Tendensen gælder også generelt for alle skoler, men den er mere udtalt i Ry.

Når Ry Højskole har en højere kvindeandel og et lavere aldersgennemsnit og en mindre andel af voksne over 25 år end de øvrige skolars gennemsnit – kan det hænge sammen med den tommelfingerregel, at det er blandt de unge, at kvindeandelen generelt er højest, og Ry Højskole har et klart lavere aldersgennemsnit.

Årsagen kan være, at Ry Højskole har en klar lavere andel af henviste elever, jf. forestående tabel 3.4.1a-b, og den elevgruppe har typisk et højere aldersgennemsnit. Ry tiltrækker i højere grad end gennemsnittet de unge selvbetalere med en gymnasial baggrund.

Det fremgår således også af opgørelserne over elevernes uddannelsesbaggrund.

4.3 Elevernes skolebaggrund, lange kurser

Tabel 4.3a: Uddannelsesprofil af Ry Højskoles elever, lange kurser

	Ry's højskolestatistik over elevernes uddannelsesbaggrund	Antal elever					
		Efterår 95	Forår 96	Efterår 96	Forår 97	Efterår 97	Forår 98
	I alt	75	98	84	94	72	97
Elever med grundudd. (ikke-erhvervskompt.givende)	Alle m. studentereks.	56	83	69	85	61	78
	Alle m. 9. eller 10. kl	19	15	15	9	11	11
	Alle m. andet/ved ikke	0	0	0	0	0	8
Elever med erhvervs-kompetencegivende uddannelse	Alle m. uddannelse	6	11	3	8	10	12
	Alle uden uddannelse	69	87	81	84	62	86
	Alle m. andet/ved ikke	0	0	0	0	0	0

Anm.: For foråret 1998 kan 8 elevers grundskolebaggrund ikke afgøres.

Kilde: Ry Højskoles elevstatistik.

Fordeling af antal elever omregnes til procentfordeling og sammenlignes med opgørelserne fra Højskolernes Sekretariat og Danmarks Statistik. Se næste tabel.

Tabel 4.3b: Uddannelsesprofil, Ry Højskoler og alle skoler. Procentfordeling.

	Uddannelsesbaggrund. Ry Højskole i forhold til gennemsnit	Ry's opgørelse omregnet til procent						HS's statistik			DK Stat
		Efterår 95	Forår 96	Efterår 96	Forår 97	Efterår 97	Forår 98	Efterår 96	Forår 97	Efterår 97	1996- 97
	I alt	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100
Elever med grundudd. (ikke- erhvervskompt.givende)	Med gymnasial udd.	74,7%	84,7%	82,1%	90,4%	84,7%	80,4%	49,0%	47,8%	48,0%	58,6%
	Med kun folkeskole	25,3%	15,3%	17,9%	9,6%	15,3%	11,3%	28,3%	24,3%	26,3%	41,4%
	Andet/ved ikke	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,2%	22,7%	27,9%	25,7%	0%
Elever med erhvervs- kompetencegivende uddannelse	Med uddannelse	8,0%	11,2%	3,6%	8,5%	13,9%	12,4%	16,4	14	14,6	
	Uden uddannelse	92,0%	88,8%	96,4%	89,4%	86,1%	88,7%	75,4	60,4	62,7	
	Andet/ved ikke	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,1	16,9	22,7	

Anm.: Det statistiske materiale fra HS's spørgeskemaundersøgelse er ikke så præcist som Danmarks Statistik. Der er kun data for ca. 80% af alle skoler og elever, og de dækker kun et tværsnit ved undersøgelsens tidspunkt. Fra undersøgelsen jan. 1998 er der kun udsendt et brev med hovedkonklusioner, da man er ved at revidere statistikarbejdet på sekretariatet.

Kilde: Højskolernes Sekretariats spørgeskemaundersøgelser, 1996-1998

Uddannelsesprofilen drejer sig dels om, hvorvidt eleverne har en gymnasial baggrund eller om de stoppede med folkeskolen, inden de gik ud, eller i gang med at arbejde eller med at tage en erhvervsfaglig uddannelse, altså en erhvervskompetencegivende uddannelse. Dels om de endnu har opnået en erhvervskompetencegivende uddannelse enten i form af en erhvervsfaglig uddannelse eller en videregående uddannelse.

Med hensyn til den gymnasiale baggrund kan det nævnes, at opgørelsen fra HS rummer en meget stor andel med "ved ikke/andet", og det gør tallene svære at sammenligne direkte. Sandsynligvis har gruppen af "ved ikke" en overvægt af elever uden en gymnasial baggrund. Ved at "rense" HS's tal for "ved ikke", når vi op på en andel med gymnasial baggrund på ca. 64%, og det må ligge over det reelle gennemsnit. Hos Danmarks Statistik lå andelen i skoleåret 1996-97 også lavere på knap 59%.

Men andelen af elever på Ry Højskole med en gymnasial baggrund ligger over 80%, ja det nåede et toppunkt i foråret 1997 på ca. 90%. Afvigelsen fra skolernes gennemsnit er meget markant.

Med hensyn til graden af (en erhvervskompetencegivende) uddannelse, har HS's opgørelse også en meget stor andel "ved ikke", som gør tallene svære at sammenligne. Sandsynligvis har andelen ikke nogen erhvervskompetencegivende uddannelse, så burde de kunne huske det.

Hvis vi "udrenser" andelen af "ved ikke" får vi en fordeling, der må ligge over det reelle gennemsnit. Den "rensede" fordeling giver en maksimal andel af elever med en erhvervskompetencegivende uddannelse hos alle skoler på 18-19%. Det reelle gennemsnit må svinge mellem 15 – 18%.

Men andelen ”uden uddannelse” svinger på for Ry højskole omkring 8-14% med det usædvanlige lavpunkt på knap 4% i efteråret 1996, der kan skyldes statistisk tilfældighed eller forkert indplacering.

Andelen uden én afsluttet uddannelse er således klart højere på Ry, og det passer på den generelle profil med en overvægt af unge med gymnasial uddannelse, der har studiekompetence, men ikke nogen færdig erhvervskompetence, og som er på vej mod en videregående uddannelse.

Elevprofilen for Ry Højskole viser en klar overvægt af den gruppe elever, som i stigende grad er ved at udvikle sig til højskolernes primære segment: De unge med en gymnasial baggrund, der tager et par års ventetid efter gymnasiet, inden de påbegynder en videregående uddannelse. Ventetiden bruger de bl.a. til personlige og almene dannelsesforløb, erhvervsarbejde, udlandsrejser, højskoleophold m.v.

Man kan mene at det er en snæver målgruppe, men det er oplagt den gruppe, som holder liv i højskolerne, og det er lige så klart, at de skoler som står svagt i forhold til dette ”markedsegment” vil få meget svært ved at overleve i de kommende år.

I den forstand må det siges at være Ry Højskoles største aktiv, at man står så stærkt i forhold til denne primære målgruppe, og som det gælder for andre af livets forhold, så drejer det sig om at dyrke sine stærke sider, hvis man vil have succes eller i det mindste blot overleve.

I foråret 1998 blev der gennemført en spørgeskemaundersøgelse af bl.a. elevernes uddannelsesbaggrund og forældrenes erhvervsmæssige placering. Den uddyber og bekræfter de nævnte tendenser.

Tabel 4.3c: Køn, alder og uddannelsesbaggrund for elevholdet i foråret 1998.

Ry Højskoles elevhold foråret 1998: Fordeling på køn, alder og uddannelse. Procent			
	Mænd	Kvinder	I alt
Alder:			
18-19 år	19,3	20,5	20,0
20-21 år	50,0	50,0	50,0
22-23 år	11,5	13,6	12,9
24-25 år	7,7	6,8	7,1
25 år og derover	11,5	9,1	10,0
Skoleuddannelse:			
Folkeskole 7.-9. kl.	15,4	4,5	8,6
Realeks/10 kl.	19,2	4,5	10,0
Almen student	53,8	59,2	57,1
HF	0,0	22,7	14,3
Hhx - højere handelseks	11,6	6,8	8,6
Htx - højere teknisk eks.	0,0	2,3	1,4
Øvrig uddannelse:			
I gang med FUU	3,8	6,8	5,7
Afsluttet erhvervsfaglig udd.	7,7	2,3	4,3
Afsluttet videregående udd.	7,7	0,0	2,9
97 spørgeskemaer blev uddelt. 78 blev returneret udfyldte og 70 skemaer blev behandlet.			
Heraf 26 med mænd og 44 med kvinder.			
Den faktiske kønsfordeling på elevholdet var 34 mænd og 63 kvinder.			

Opgørelsen viser bl.a., at de 20-21årige udgør ca.. 50% af den samlede elevgruppe.

Over 80% af eleverne har en gymnasial baggrund, men fordelingen mellem kønnene er meget forskellig. Over 90% af kvinderne er studenter, mens kun ca.. 65% af mændene er det. Og interessant nok ses at 10% har en erhvervsgymnasial baggrund med en lidt højere vægt til mændene. I det officielle statistiske materiale over højskolernes elevbesøg findes der ikke en opdeling i de gymnasiale undergrupper. Men de erhvervsgymnasiale elever er ikke så godt repræsenteret, som deres vægt i gymnasierne skulle angive. Her spiller normer og kulturforskelle ind, men det er spændende, at Ry har kontakt til gruppen.

Endvidere er det vist typisk, at andelen af mænd med en afsluttet erhvervskompetencegivende uddannelse, enten en erhvervsfaglig eller en videregående, er klart højere., bl.a. fordi de også er ældre.

Elevprofilen kan også udbygges med et billede af deres forældres erhvervmæssige placering.

Tabel 4.3d: Ry's elevhold foråret 1998. Forældrenes erhvervsbaggrund

Ry Højskoles elevhold foråret 1998. Forældrenes fordeling på erhverv og marginalisering. procent.			
	i alt	Kvinder	Mænd
Erhverv (forældre):			
Arbejder, ufaglært	1,2	0	2,5
Arbejder, faglært	14,3	13,6	15,0
Funktionær/tjenestem., lavere	13,1	11,4	15,0
Funktionær/tjenestem., højere	34,5	34,1	35,0
Selvstændig landbruger	6,0	9,1	2,5
Selvstændig detail/håndværksmester	6,0	9,1	2,5
Selvstændig i øvrigt	13,0	11,3	15,0
Lærlinge/elev/studerende	1,2	0	2,5
Ude af erhverv/pensionist	7,1	6,8	7,5
Medhjælpende ægtefælle	2,4	2,3	2,5
Uden selverhverv (hjemmegående)	1,2	2,3	0
Privat virksomhed i alt			
Industri og håndværk	17,5	15,7	20,0
Handel og transport	8,1	11,8	2,9
Serviceerhverv	3,5	5,9	0
landbrug, gartneri og fiskeri	5,8	5,9	5,7
Offentlig virksomhed i alt			
Forsvaret og politiet	0	0	0
Off. administration	9,3	5,9	14,3
Sundhedsvæsen, social institution	25,6	25,5	25,7
Undervisning, kultur, daginstitutioner	29,1	27,5	31,4
Off. væsen: DSB, post, værker	1,1	1,9	0
Marginalisering:			
Ja, modtaget dagpenge sidste 10 år	11	10	15
Ja, modtaget bistandshjælp sidste 10 år	2	2	0
Nej	70	70	70
Ved ikke/vil ikke svare	17	18	15

Blandt forældrene dominerer funktionærgruppen, især den højere og dernæst de faglærte arbejder og selvstændige. Det sidste er måske lidt overraskende. Der er flest ansatte i den offentlige sektor og her markant fra sundheds- og socialområdet og undervisning, kultur og daginstitutioner. Kort sagt forældre, der tilhører det nye mellemlag i den offentlige sektor.

Kun omkring 10% har været i berøring med de offentlige støttesystemer.

Der er således tale om unge elever, der ikke kun selv er privilegeret uddannelsesmæssigt, men hvis forældre også tilhører den bedre stillede del af befolkningen. Den sociale arv viser igen sin betydning.

4.4 Geografisk fordeling, nationer og amter

Tabel 4.4a: Geografisk fordeling – elever ved Ry Højskole

Ry's højskolestatistik over elevernes geografiske fordeling	Antal elever					
	Efterår 1995	Forår 1996	Efterår 1996	Forår 1997	Efterår 1997	Forår 1998
I alt	75	98	84	94	72	97
Jylland	39	58	42	42	38	45
Nordjylland					8	7
Vestjylland					9	15
Østjylland					11	11
Sønderjylland					10	12
Fyn	7	10	12	4	9	11
Sjælland inkl. Kbh. og stors	29	29	27	47	22	39
Vestsjælland					5	10
Sydsj./storstrøm					2	8
Nordsjælland					4	2
Storkbh.					11	19
Bornholm	0	0	1	0	0	0
I alt danske	75	95	82	93	69	95
Vest for Storbælt	46	66	54	46	47	56
Øst for Storbælt	29	29	28	47	22	39
I alt udlandske, heraf	0	3	2	1	3?	2?
Grønland						
Færøerne						
Norge		1	1			
Tyskland			1			
Frankrig				1		
Irak		1				
Mexico		1				
	Elevtal procentvis fordelt					
I alt						
Jylland	52 %	61 %	51 %	45 %	55 %	47 %
Nordjylland					12 %	7 %
Vestjylland					13 %	16 %
Østjylland					16 %	12 %
Sønderjylland					14 %	13 %
Fyn	9 %	11 %	15 %	4 %	13 %	12 %
Sjælland inkl. Kbh. og stors	39 %	31 %	33 %	51 %	32 %	41 %
Vestsjælland					7 %	11 %
Sydsj./storstrøm					3 %	8 %
Nordsjælland					6 %	2 %
Storkbh.					16 %	20 %
Bornholm	0 %	0 %	1 %	0 %	0 %	0 %
I alt danske	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Vest for Storbælt	61 %	69 %	66 %	49 %	68 %	59 %
Øst for Storbælt	39 %	31 %	34 %	51 %	32 %	41 %
Andel danske	100 %	97 %	98 %	99 %	96 %	98 %
Andel udlandske	0 %	3 %	2 %	1 %	?	?

Anm.: Opgørelse for efterår 1997 og forår 1998 angiver 3 og 2 udlandske adresser. Det fremgår ikke om, der er tale om udlændinge.

Kilde: Ry Højskoles elevstatistik.

Denne tabel er interessant, især fordi der i øvrigt ikke findes tilgængeligt officielt statistisk materiale, der fletter oplysning om, hvorfra eleverne kommer og hvor de søger hen, i dette tilfælde til Ry. Denne fordeling i søgningsmønsteret kan således ikke sammenlignes med tendenser for elever til alle skoler.

Det kan være overraskende med den store geografiske spredning, og i øvrigt også med den store variation fra periode til periode. Over 30-50% kommer øst fra Storebælt, og heraf over halvdelen udenfor Storkøbenhavnsområdet. Fyn er højt repræsenteret og de fire jyske regioner er næsten lige fordelt. Der er således ikke nogen særlig overvægt fra det østjyske område, hvor Ry Højskole ligger. Elverne søger åbenbart ikke specielt en skole i deres nærområde eller der, hvor de havde bopæl før opholdet.

Det vides ikke, om dette mønster også gælder for andre skoler rundt i landet. For muligvis kan denne spredning hænge sammen med, at Århus-området har mange videregående uddannelsesinstitutioner. Hermed kan antagelsen om, at de unge søger mod deres kommende uddannelsesby måske stadig holde.

For en markedsføringsstrategi kan det betyde, at der ikke specielt skal satses på fx gymnasier i det østjyske område.

Endvidere viser opgørelsen, at Ry Højskole har en markant lavere andel af udenlandske elever end skolernes gennemsnit. Både af de reelle udlændinge såsom andre nordiske elever og af de dansk bosiddende flygtninge/indvandrere.

For højskolerne som helhed var hver 7. elev ikke-dansk i 1997, mens Ry Højskole højest har et par procent. Det kunne nok være en overvejelse værd.

4.5 Referencer til Ry Højskole

I Ry Højskoles deltagerstatistik for efteråret 1997 og foråret 1998 indgår der oplysninger om elevernes referencer til Ry Højskole: hvor og hvordan fik de øje på og interesse for specielt Ry Højskole.

Table 4.5a: Elevernes referencer til Ry Højskole

	Antal		Procentvis		Forandring af reference
	Efterår 1997	Forår 1998	Efterår 1997	Forår 1998	
Venner eller familie	31	48	33	38	16%
HS-brochure	57	73	61	58	-4%
Bibliotek	1	2	1	2	50%
Annonce	5	2	5	2	-70%
I alt	94	125	100	100	

HS - brochuren betyder åbenbart mere end mund-til-mund omtale via venner og familie. Alt efter prioriteringer indenfor markedsføringen kunne flere punkter indføres og deres effekt registreres for kommende perioder.